

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Kultuuriteaduste instituut

Kertu Orro

ERARAHASTAJATE HOIAKUD KOOSTÖÖKS RIIKLIKE KULTUURIASUTUSTEGA

Magistritöö

Juhendajad: Jana Reidla (PhD)

Ahto Kuuseok (MBA)

Tartu 2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. ERARAHASTAJATE JA RIIKLIKE KULTUURIASUTUSTE KOOSTÖÖ	10
1.1. Era- ja riikliku rahastuse dünaamika kultuurivaldkonnas.....	10
1.2. Erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöökontekst.....	16
1.3. Erarahastajate panus ja mõju Eesti kultuurivaldkonnale	18
1.4. Kultuurivaldkonna erarahastajate motiivid.....	19
1.5. Riiklike kultuuriasutuste perspektiivid ja eesmärgid.....	21
1.6. Koostöö mõõdetavad tulemused ja mõju.....	22
1.7. Jätkusuutliku koostöö põhimõtted	25
1.8. Riigi roll erarahastuse soodustamisel koostöös riiklike kultuuriasutustega	26
2. ERARAHASTAJATE JA RIIKLIKE KULTUURIASUTUSTE KOOSTÖÖ TEOREETILISED MUDELID JA MÕJU	27
2.1. Strateegiline partnerlusmudel	27
2.2. Mõju hindamine.....	28
2.3. Rahvusvahelised head tavad	29
2.4. Koostöö juhtimismudel.....	31
2.5. Ühiskondlik vastutus.....	32
3. EMPIIRILINE UURING, MEETOD JA VALIM	34
3.1. Uuringu meetod	35
3.2. Valim.....	37
3.3. Andmetöötlusmeetodid	39
4. UURIMUSE TULEMUSED JA ARUTELU	41
4.1. Erarahastuse panustamisotsuse motivatsioon kultuurivaldkonnas	41
4.2. Erarahastajate võimalused koostöökaks riiklike kultuuriasutustega	49
4.3. Erarahastuse takistused ja väljakutsed kultuurivaldkonnas	53

4.4.	Erarahastuse osakaalu efektiivsemaks muutmise strateegiad.....	55
4.5.	Koostöö mõju ja tulevikunägemus	61
4.6.	Võimalikud tulevikusuunad ja täiendavad uurimused.....	65
5.	JÄRELDUSED JA SOOVITUSED	66
5.1.	Uurimuse põhijäreldused	68
5.2.	Soovitused riiklikele kultuuriasutustele, erarahastajatele ning poliitikakujundajatele.....	71
	KOKKUVÕTE	75
	KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS.....	77
	SUMMARY	83
	LISAD.....	90
	Lisa 1.....	90
	Lisa 2.....	92
	Lisa 3.....	93
	Lisa 4.....	94
	Lisa 5.....	95

SISSEJUHATUS

Käesolev magistritöö käsitleb erarahastuse rolli Eesti ühes konkreetses kultuurivaldkonnas, analüüsides süvitsi valdkonna erarahastuse arengut, trende ning mõju riiklike kultuuriasutuste toimimisele. Uurimuse eesmärk on mõista, kuidas ja miks eraisikud ning ettevõtted panustavad kultuurivaldkonda. Selleks on käsitletud erarahastajate motivatsiooni, strateegiaid, ootusi ning erarahastuse mõju. Erilist tähelepanu on pööratud erarahastajate valikutele ning sellele, kas ja kuidas need mõjutavad riiklike kultuuriasutuste finantsstrateegiaid.

Ühtlasi on uurimuse eesmärk informeerida kultuuriasutusi, erarahastajaid ning poliitikakujundajaid kultuurivaldkonna erarahastuse eripäradest ning dünaamikast. See võimaldab kultuuriasutustel paremini planeerida ning suunata lähenemisviise erarahastuse kaasamiseks, teadvustades kultuuriprojektide ja toetajate motivatsiooni omavahelise sobivuse olulisust. Ajal, mil üha enam tunnustatakse kultuuri rolli ühiskonna sidususe ja majanduskasvu soodustamisel, muutub erarahastuse motiivide mõistmine mitte ainult akadeemiliselt teadmiväärseks, vaid strateegiliseks vajaduseks kultuurisektori jätkusuutlikkuse ning kaalukuse tagamisel. Loodetavasti aitab uurimuse tulemus paremini mõista erarahastuse kaasamise dünaamikat, võimaldab poliitikakujundajatel luua paremat keskkonda, mis julgustaks erarahastajaid enam panustama koostöösse riiklike kultuuriasutustega.

Kultuurisektori haavatavus kerkis teravalt esile sotsiaalmajanduslikult keerulises olukorras, mida põhjustasid COVID-19 pandeemia ja Venemaa täiemahuline sõjaline kallaletung Ukrainale. OECD uuringus „Kultuurišokk: COVID-19 ning kultuuri- ja loomesektorid“ väidetakse, et „koos turismisektoriga on kultuuri- ja loomesektor praeguse kriisi tõttu kõige enam mõjutatud, kusjuures ohustatud on 0,8–5,5% töökohtadest. Sotsiaalse distantsi suurendamise meetmed mõjutavad kõige rohkem kultuuri- ja loomesektoreid (nagu muuseumid, etenduskunstid, elav muusika, festivalid, kino jne). Tulude järsk vähenemine seab ohtu nende rahalise jätkusuutlikkuse ning on toonud kaasa palgatulu vähenemise ja koondamised, millel on mõju nende tarnijate väärtusahelale nii loomingulistest kui ka mitte-loomingulistest sektorites“ (OECD 2020).

Kirjeldatud haavatavus omakorda tingib vajaduse mitmekesisemate rahastusallikate järele. Riiklike kultuuriasutuste ees seisvad väljakutsed, nagu avaliku sektori eelarvekärped ning

poliitiliste prioriteetide muutused, nõuavad uusi lähenemisviise rahastamisele. Eesti kultuuri arengukava 2021–2030 peegeldab riigi püüdlusi kaasata eratoetajaid kultuurivaldkonna arendamisse, kuid praktikas on erarahastuse roll ja selle tõhus kaasamine keerukas ning mitmetahuline (Kultuuri Arengukava 2030).

Uurimuses käsitletakse ka mõistet „kõrgkultuur“, mida peetakse rahvuskultuuri oluliseks kandjaks ja edasiarendamise viisiks. Etenduskultuuri kõrgkultuuri osana hinnatakse eri riikides kui rahvusliku prestiiži ja identiteedi kandjat. Selles vallas tegutsevad elukutselised muusikud, keda toetatakse tavapäraselt ja peamiselt avaliku sektori finantsvahenditest. Kunagine arusaam, et kõrgkultuur kuulub vaid ühiskonna eliidile, on minevikku vajunud ning nüüd on etenduskultuur kättesaadav kõikidele ühiskonnaliikmetele, kes selle vastu huvi tunnevad. Veel eelmise sajandi alguses kattis kõrgkultuuri kulud enamasti eliit ise (hiljem on lisandunud avalik sektor) ning eliidi hulka kuulunud kultuuritoetajate hulk on läbi aegade olnud võrdlemisi väike. Erasektorist pärit toetajate hulk on väike ka praegusajal ja seda enam on igauks neist hinnaline. Etenduskultuur eeldab erialast kõrgetaset ja töömahukat ettevalmistust ning seda viljelevad elukutselised loomeinimesed, kelle koolitusaeg on väga pikk, alates enamasti lapsepõlves. Juba noortena, aga eriti täiskasvanuks saades, vajavad arenevad artistid kogemusi ja koostöövõimalusi välismaal. Just rahvusvahelise koostöö arendajana ja vahendajana saaks kultuuriasutused olla toeks peale kasvavatele noortele artistidele. Täna on vaja kasvatada meie üksikutele maailmatasemel artistidele järelkasvu, et tagada rahvuskultuuri selle valdkonna järjepidevus, professionaalsus ning areng.

Uurimus toob esile erinevaid erarahastuse vorme, käsitledes nii ettevõtete kui ka eraisikute panust kultuuri arengusse. Uurimus keskendub nende motivatsiooni, ootuste ja panuse mõju uurimisele ja analüüsile. Uuritakse, kuidas erarahastus aitab kaasa kultuurisektori jätkusuutlikule arengule, tuues esile nii takistused kui ka võimalused.

Autori motivatsioon kirjutada magistritöö teemal „Erarahastajate hoiakud koostööks riiklike kultuuriasutustega“ tuleneb tema pikaajalisest tööst kultuurivaldkonnas, eriti erarahastuse ja partnerlussuhete juhtimise valdkonnas, ning samuti sügavast huvist erarahastajate hoiakute vastu Eesti kultuurivaldkonnas. Autori 18-aastane töökogemus kultuurivaldkonnas on andnud talle ainulaadse perspektiivi, analüüsima kultuurivaldkonna erarahastuse dünaamikat. Oluline on märkida, et autori juhtimisel sõlmitud erarahastajate toetuslepingud koostööks riiklike kultuuriasutustega on pikaajalised ning kaasatud erarahastajate rahulolu kinnitab tema praktilist pädevust erarahastuse kaasamisel koostööks riiklike kultuuriasutustega. Olles alustanud Nargenfestivali produtsendina ning tegeledes

praegusajal aktiivselt erarahastuse küsimustega SA Eesti Kontsert juhina, on autoril ainulaadne ülevaade erarahastuse erinevatest aspektidest kultuurivaldkonnas.

Aastal 2006 otsustasid eesti kultuurile antava erasektori toetuse kohalike ettevõtete välismaised peakontorid. Aastal 2024 tehakse rahastusotsused enamjaolt Eestis. Aja jooksul on muutunud kultuurivaldkonna erarahastuses osalevate ettevõtete profiilid, hoiakud ning motivatsioon. Täna panustavad kultuurivaldkonda enamasti Eesti ettevõtted, kelle positsioon, eesmärgid ning motivatsioon lähtuvad peamiselt kohalikest huvidest ja vajadustest, vastates Eesti kultuurielu eripäradele ja väljakutsetele. See muutus väljendab ka ettevõtete kasvavat seotust kohaliku kultuuriga ning soovi toetada kogukondi ja ühiskonda, kus nad tegutsevad. Lisaks võib märgata trendi, kus ettevõtted näevad kultuuritoetust mitte ainult heategevusliku kohustuse, vaid ka strateegilise investeeringuna, mis võib tugevdada nende mainet ja brändi, parandada turupositsiooni ning edendada avalikkusele suunatud sotsiaalse vastutuse ja jätkusuutlikkuse algatusi. Eri ettevõtete osalus kultuurivaldkonna rahastamisel kajastab mitmekesisust ja motivatsioonidünaamikat ning peegeldab kohalikul tasandil toimuvaid muutusi nii ettevõtlus- kui ka kultuurivaldkonnas. Autori huvi teha uurimistööd on süvendanud praegusaja heitlik tegevuskeskkond, eriti COVID-19 pandeemia mõju kultuurivaldkonnale.

Kultuuri- ja loomesektorid on võrreldes teiste sektoritega ainulaadselt struktureeritud. Nii avalikud kultuuriasutused kui ka suured eraettevõtjad tuginevad omavahel seotud ja sõltuvale vabakutseliste ja mikroettevõtete võrgustikule, mis pakuvad loomingulist sisu, kaupu ja teenuseid. See „ökosüsteem“ on sektori jaoks eluliselt tähtis ja seisab nüüd silmitsi pankrotiga, kuna tuluvõimalused on järsku ja massiliselt kadunud (OECD 2020).

Konkurents erarahastuse kaasamisel kultuurivaldkonnas on märkimisväärselt tihenunud. Eesti Kontserdi juhina vastutab autor organisatsiooni tegevuse jätkusuutlikkuse eest, mis eeldab ka edukat ning strateegiliselt mõtestatud erarahastuse kaasamist. Vajadus erarahastuse kaasamise parema mõistmise, läbirääkimisoskuste ja organisatsiooni huvide eest seismise järele on aktuaalne.

Uurimuse eesmärk on aidata kaasa erarahastajate suhtumise ja käitumise paremale mõistmisele kultuurivaldkonnas ning seeläbi tõstatada ühiskonnas laiemalt küsimusi, mis aitaksid kaasa kirjeldatud kultuurivaldkonna toimepidevuse probleemide lahendamisele. Eesmärgiks on selgitada, kuidas osapooled ehk ettevõtjad ja kultuuriasutused näevad erarahastust ja kuidas suhtuvad sellesse ning millised tegurid mõjutavad nende otsuseid.

Uurimus piirdub Eesti kultuurivaldkonnaga, eesmärk on süvendatult analüüsida erarahastajate hoiakuid ja motiive, et tõsta valdkonna teadlikkust. Uurimus ei hõlma kogu kultuurivaldkonna erarahastuse ökosüsteemi. Uurimus ei keskendu ka erarahastusele, mis on suunatud otse interpreedile, kunstnikule või heategevuslikule fondile. Seega ei anna uurimus tervikpilti kogu kultuurivaldkonna kõigist erarahastuse vormidest.

Uurimus annab ülevaate erarahastajate senisest panusest kultuuri edendamisse koostöös riiklike kultuuriasutustega, analüüsib erarahastajate hoiakuid sellesse kultuurivaldkonna sektorisse ning selgitab välja nende perspektiivid ja motivatsioonid edasiseks koostööks riiklike kultuuriasutustega, ning toob välja olulised põhimõtted, võimalused ja ettepanekud, mida saaks rakendada, et parandada erarahastuse ja riiklike kultuuriasutuste koostöö tulemuslikkust, kestlikkust ning perspektiivi. Uurimise käigus keskendutakse analüüsile, kuidas saavutada kestlik tasakaal avaliku sektori rahastuse ja erarahastuse vahel. Selle käigus võetakse arvesse kultuurivaldkonna jätkusuutlikkust ja mitmekesisust, riigi rolli, samuti erarahastajate võimalusi, ootusi ning motivatsiooni. Uurimisküsimused otsivad vastuseid, kuidas oleks võimalik efektiivsemalt integreerida erarahastust riiklike kultuuriasutuste tegevusse ning millised võiksid olla selle kaasamise potentsiaalsed mõjud kultuurivaldkonnale.

Uurimus otsib vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Miks on erarahastajad valmis panustama koostöösse riiklike kultuuriasutustega?
2. Mis motiveerib erarahastajaid ja kuidas nad suhtuvad koostöösse riiklike kultuuriasutustega?
3. Kuidas mõistavad erarahastajad riigi rolli koostöös riiklike kultuuriasutustega?

Esimeses peatükis käsitletakse olulisemaid aspekte, mis keskenduvad era- ja riikliku rahastuse dünaamikale kultuurivaldkonnas, hõlmates erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöökontekstist ja analüüsitakse erarahastajate panuse ja mõju kirjeldatud kultuurivaldkonnas. Uuritakse erarahastajate motiive, perspektiive ja eesmärke, analüüsides koostöö mõõdetavaid tulemusi ja mõju. Keskendutakse jätkusuutliku koostöö põhimõtetele ning riigi rollile erarahastuse soodustamisel kirjeldatud kultuurivaldkonnas. Esimene peatükk annab ülevaate erinevatest aspektidest, mis on seotud erarahastuse ja riikliku rahastuse dünaamikaga ning nende mõjuga kultuurivaldkonnale.

Teises peatükis keskendutakse erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöö teoreetilistele mudelitele ja mõjule, uurides strateegilise partnerlusmudelit ja selle

rakendatavusest kirjeldatud ja raamistatud kultuurivaldkonnas. Vaadeldakse mõju hindamise meetodeid, mille abil saab hinnata erinevate koostöövormide tulemuslikkust ja mõju kultuuriasutustele ning nende partneritele. Uuritakse rahvusvahelisi häid tavasid erinevates kultuuridevahelistes koostöömudelites, mis võivad anda inspiratsiooni ja juhiseid ka Eesti kontekstis. Keskendutakse koostöö juhtimismudelitele ning nende rollile erinevate koostööprojektide ja algatuste edukal elluviimisel. Arutletakse nii erarahastajate kui ka riiklike kultuuriasutuste ühiskondliku vastutuse ning sellest tulenevate eetiliste ja sotsiaalsete kohustuste täitmise olulisuse üle erinevate koostöövormide puhul. Peatüki eesmärk on anda ülevaade erinevatest teooriatest ja mudelitest, mis toetavad tõhusat ja jätkusuutlikku koostööd erarahastajate ja kultuuriasutuste vahel, pakkudes samal ajal arutelu nende mudelite rakendamise praktiliste väljakutsete osas.

Uurimustöö kolmas peatükk esitab uuringumeetodi, valimi ning andmetöötluse metoodika. Uuringumeetod kirjeldab, kuidas uuring on tehtud, valimi osas tuuakse välja uuringu objektid ning nende valikukriteeriumid. Andmetöötluse metoodikas selgitatakse, kuidas kogutud andmeid on analüüsitud. Kolmanda peatüki teises osas tuuakse välja empiirika, analüüsi tulemused ja nende kasutatavus.

Neljandas peatükis esitatakse peamised tulemused, võrreldakse neid varasemate uuringutega, arutletakse tulemuste praktilise ja teoreetilise tähenduse üle ning antakse soovitusi võimalikeks tulevikusuundadeks ja täiendavateks uurimusteks.

Uurimuse viiendas peatükis esitatakse analüüsitulemuste põhijäreldused ning antakse riiklikele kultuuriasutustele, erarahastajatele ning poliitikakujundajatele soovitusi, mis võiksid kaasa aidata erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste tõhusamale koostööle. Samuti antakse vastused uurimisküsimustele ja neil põhinevad rakendussoovitused.

On oluline rõhutada, et poliitikakujundajate, riigi ja kultuuriasutuste vaates võib teemakäsitus paista teises valguses. Selle eritlemine ei ole käesoleva uurimuse eesmärk, vaid teiste tulevaste uurijate võimalus.

Uurimuse kokkuvõttesse on koondatud ülevaade olulisematest tulemustest, järeldustest ja soovitustest. See annab kiire ülevaate uurimustöö olulisematest aspektidest.

Soovin väljendada südamlikku tänu oma juhendajatele Jana Reidlale ja Ahto Kuuseokile, kelle väärtuslikud nõuanded ning konstruktiivne tagasiside on olnud hindamatuks abiks käesoleva magistritöö valmimisel. Minu siiras tänu kuulub ka kõikidele erarahastajatele, kes

leidsid aega ning tahet minuga kohtumiseks ning jagasid avameelselt ja ausalt oma mõtteid ning kogemusi.

1. ERARAHASTAJATE JA RIIKLIKE KULTUURIASUTUSTE KOOSTÖÖ

Käesolevas peatükis analüüsitakse erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostööd ning uuritakse erarahastajate senist panust Eesti kultuurivaldkonda. Käsitletakse uurimistöö teoreetilisi aluseid, uurimismeetodeid ning lähenemisviise, millega otsitakse vastuseid uurimuses püstitatud küsimustele.

Erasektori rahalise toetuse jõudmine riiklike kultuuriasutusteni on teostatav mitmel erineval viisil. Enamasti on selleks viisiks toetavad finantseraldised kas fondi (riiklike kultuuriasutuste puhul on selliseks fondiks enamasti Kultuurkapital) kaudu, otsese sponsorluse, reklaamiteenuste ostmise või toetamise teel, annetused, metseenlus või mõnes konkreetses koostööprojekti osalemine kaasfinantseerijana.

Riiklikud kultuuriasutused peavad kohanema muutuva majanduskeskkonnaga, et täita oma ülesandeid ja kohustusi kultuuri jätkusuutlikkuse ja arengu tagamisel. Selleks otsitakse pidevalt alternatiivseid rahastusvõimalusi, sh ühe olulise võimalusena erarahastuse kaasamise võimalusi. Järjestikused majanduskriisid ja avaliku sektori toetuse vähenemine on toonud kaasa olulised rahastuskärped ka Eestis. Eriliselt teravalt on selline vähenemine mõjutanud Ühendkuningriigi avalikku sektorit, näiteks 2007/2008. aasta panganduskriisi ja majanduslanguse järgsed kärped. Majandusliku seisuga stabiliseerimiseks on valitsus keskendunud pigem kulutuste vähendamisele kui maksude suurendamisele. Avaliku sektori kulutuste kärpimise trend nõuab riiklikelt kultuuriasutustelt mitmekülgset lähenemist ning veelgi suuremat vastutust kultuuri jätkusuutlikkuse tagamiseks. Selleks tuleb leida uuenduslikke viise tegevuse jätkamiseks ning laiema publikuni jõudmiseks, säilitades samal ajal kultuuri kvaliteedi ning mitmekesisuse (Taylor-Gooby 2013).

1.1. Era- ja riikliku rahastuse dünaamika kultuurivaldkonnas

Alapeatükis avatakse erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöö tagamaid, keskendudes erarahastajate senisele panusele kultuurivaldkonnas. Käsitletakse uurimistöö teoreetilisi aluseid, meetodeid ja lähenemisviise, mille abil uuritakse erarahastuse tähtsust

ning selle mõju riiklike kultuuriasutuste jätkusuutlikkusele ja arengule. Alapeatükis tuuakse välja erinevad viisid, kuidas erarahastus jõuab riiklike kultuuriasutusteni, sh fondide kaudu, sponsorlusena, reklaamiteenuste ostmise, annetuste, metseenluse või konkreetsetes koostööprojektides osalemise kaudu. Riiklikel kultuuriasutustel on vajadus kohaneda muutuva majanduskeskkonnaga ja avaliku sektori toetuse vähenemisega ning otsida alternatiivseid rahastusallikaid. Erarahastus on üks reaalistest võimalustest, säilitamaks oma kohustuslikku tulemuslikku tegevust ja jätkusuutlikkust. Lõpuks viidatakse erinevatele motivatsiooniteguritele, nagu altruism, strateegilised huvid, kultuuriline afiinsus, majanduslikud eelised ja sotsiaalne tunnustus, mis motiveerivad erarahastajaid koostööks riiklike kultuuriasutustega.

Kultuuri- ja loomevaldkonna ühiskondlik roll on üha märgatavam. See valdkond aitab omal moel kaasa ka majanduskasvule ja uute väärtuste loomisele. Intellektuaalomandiga seotud tegevus, mis hõlmab loomist, hindamist, kasutamist ja müümist, mõjutab mitmeid sektoreid. Traditsiooniliselt on kultuuriasutused saanud rahastust peamiselt avalikult sektorilt, kuid juba täna, ning eriti keskpikas perspektiivis, on järjest enam vaja leida alternatiivseid rahastusallikaid, millest üks tõhus võimalus oleks erarahastuse suurem kaasamine kultuurikeskkonna arendamisse. Kuigi loomevaldkonnad on suutnud teha koostööd erarahastajatega ja suurendada tuluallikaid ning ka omatulu osakaalu, on siiski praegusaja Eesti keele- ja kultuuriruumis turul pakutavate teenuste valik piiratud.

Eesti Vabariigi põhiseaduslik eesmärk on tagada eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade, ja see on aluseks Eesti kultuuripoliitika kujundamisel ja elluviimisel (Eesti Vabariigi põhiseadus). Riiklikud kultuuriasutused kujundavad oma strateegiad riikliku kultuuripoliitika ning „Kultuuri arengukava 2021–2030“ strateegiliste eesmärkide alusel. Üldeesmärgile, milleks on „Eesti kultuur on elujõuline, arenev ja maailmale avatud ning kultuuris osalemine on loomulik osa iga inimese elus“ (Kultuuri arengukava 2030), tuginedes on riiklike kultuuriasutuste esmaseks missiooniks kultuuri säilitamine ning arendamine. Selle missiooni maksimaalseks täitmiseks vajavad riiklikud kultuuriasutused lisaks riiklikule rahastusele ka täiendavaid ressursse, millest olulise osa annab erarahastus.

Eestis pole autorile teadaolevalt seni tehtud põhjalikke uuringuid selle kohta, mis integreeriks erarahastajaid motiveerivaid tegureid. Samuti on puudulikud uuringud erarahastajate motivatsiooni mõjutavate väliste faktorite, nagu kultuuripoliitika, maksusoodustused ja ettevõtete sotsiaalse vastutuse põhimõtted, kohta.

Arenguseire Keskus on eraraha kaasamise perspektiivi („Eraraha kaasamise tulevik kultuuri- ja spordivaldkonnas“) silmas pidades välja töötanud kultuuri- ja spordivaldkonna eraraha kaasamise kalkulaatori.¹ „See võimaldab hinnata kultuurivaldkonda jõudva eraraha mahtu, lähtudes ettevõtete ja füüsiliste isikute annetuskäitumisest, ning sellega kaasnevaid mõjusid riigi tuludele ja kuludele. Kalkulaatori abil tehtud simulatsioonide alusel on keskus esitanud kolm erinevat stsenaariumi“ (Arenguseire Keskus)

Samuti on äsja valminud „Eraraha kaasamise juhend kultuuri- ja spordikorraldajale“ (EYB 2024), mis on mõeldud kultuuri- ja spordiorganisatsioonidele eraraha kaasamiseks. Juhend sisaldab soovitusi, aga ei käsitle erarahastajate hoiakuid ega ootusi koostööks kultuuriasutustega.

Käesolev uurimus püüab rahuldada osa sellest teadmismisvajadusest, sest teema on aktuaalne, ühiskonnale vajalik ning praktikas rakendatav.

Uurimuse keskse tähtsusega aspektid on järgmised:

Rahakogumine

Rahakogumine (ingl k *fundraising*) on protsess, mille käigus otsitakse vabatahtlikke rahalisi toetusi üksikisikutelt, ettevõtetelt, heategevusfondidelt või valitsusasutustelt, et toetada organisatsioonide tegevust, projekte või missioone. See hõlmab paljude erinevate allikate kaasamist täiendavate rahaliste vahendite kogumiseks. Neid kogutavaid vahendeid saab kasutada investeerimisprojektide elluviimiseks, sihtkapitalina või ka tegevuskulude katmise jaoks. Rahakogumise viisid võivad varieeruda traditsioonilistest näost-näku suhtlemise meetoditest nagu „uksele koputamine“ kuni kaasaegsete lähenemisviisideni: veebipõhised rahakogumiskampaaniad ja ka rohujuuretasandi algatused (Scaife 2010).

Mõistes erarahastajate motivatsiooni ja põhimõtteid kultuuritegevuse rahalisel teotamisel saavad riiklikud kultuuriasutused välja arendada sihitatud ja mõtestatud strateegiaid potentsiaalsete erarahastajate täiendavaks kaasamiseks. See aitab kaasa edukamate rahakogumiskampaaniate korraldamisele, uute erarahastajate kaasamisele ning tugevamate ja kestmate suhete loomisele toetajatega.

Annetusraha kogumise kirjeldamiseks kasutatakse aeg-ajalt ka termineid „arendamine“ (*development*) või „edendamine“ (*advancement*). Mõlemad mõisted viitavad sellele, et

¹ Eraraha kaasamise potentsiaali kalkulaator kultuuri- ja spordivaldkonda. – Arenguseire keskus 04.04.2024. <https://arenguseire.ee/eraraha-kaasamise-potentsiaali-kalkulaator-kultuuri-ja-spordivaldkonda/> (vaadatud 12.05.2024).

pingutus organisatsiooni toetamiseks annetuste kaudu on laiem protsess kui lihtsalt raha küsimine (Rosewall 2022).

Erasektori toetuse kaudu kultuuritegevuse toetamine on erinevatel põhjustel kasvamas kogu maailmas. Avalik sektor ei suuda enam kõiki kogukonna vajadusi täielikult rahuldada. Paljud probleemid on ka nii keerulised, kulukad ja globaalsed, et ainult valdkonnaülene panus ja koostöö (sealhulgas ettevõtete, sihtasutuste ja üksikisikute toetus) aitab neid leevendada. Seetõttu on mittetulundusühingutes muutunud rahakogumine (*fundraising*) üha laialdasemaks ja olulisemaks. Nii professionaalne kui ka vabatahtlik rahakogumine on üha suuremahulisem, spetsialiseerunud ja akadeemiliselt uuritud (Scaife 2010).

Rahakogumistavad on kultuuriti erinevad, kuid on olemas üldpõhimõtted, mida organisatsioonid saavad järgida, et tõhustada oma rahakogumist. Nende põhimõtete hulka kuuluvad veenev vajadus või põhjendus, tugev ja pühendunud juhtkond, jätkusuutlikud rahastusallikad ja taristu, mis toetab rahakogumist (Johnson 2011).

OECD on oma 2020. aasta uuringus esile toonud tähelepanuväärse seisukoha, milles rõhutatakse riikliku rahastuse muutuvat rolli Covid-19 pandeemiajärgsel ajal. Selles situatsioonis toimub nihkumine otsetoetuse vahendamise ja erainvesteeringute strateegilise suunamise suunas. Avaliku toetuse rolli määratlemisel tuuakse esile erinevad mehhanismid, näiteks otsetoetused, kaudne rahastamine maksusoodustuste kaudu, erasektori rahastuse võimendamise, sealhulgas riiklike laenu tagatiste rakendamise, ning rahaliste vahendite suunamine erainvesteeringute stimuleerimiseks (OECD 2020).

Olulisena tuuakse välja, et valitsused muudavad oma rolli finantsökosüsteemis, liikudes otsetoetaja rollist vahendajaks. See tähendab, et valitsused soovivad suurendada erarahastuse osakaalu, suunates ettevõtete eri arenguetappidesse ressursse. Seda tehakse mitmel moel, et toetada majanduse elavdamist, ettevõtluse jätkusuutlikkust ning investeeringute toomist teatud ettevõtetesse (OECD 2020).

Üldiselt väljendab see seisukoht püüdlust muuta riiklik rahastus mitmekülgsemaks ja selle mõju suunatumaks, liikudes traditsioonilistelt otsetoetustelt strateegilisema ja vahendava lähenemise poole, mis toetab erasektori kaasamist ja erarahastuse panuse tugevdamist.

Tuuakse ka välja, et ka poliitikakujundajad saavad rakendada meetmeid, mis soodustaksid tehnoloogilise taristu arengut kultuuriorganisatsioonides, et muuta erarahastust tõhusamaks ning kaasaegsemaks.

Riiklikult reguleeritud läbipaistvuspõhimõtted aitavad poliitikakujundajatel välja töötada meetmeid, mis suurendavad rahastuse selgust kultuurisektoris, tugevdades sellega usaldust ka erarahastajate seas.

Ettevõtete sotsiaalne vastutus

Ettevõtte sotsiaalne vastutus (ESV) aitab mõista, kuidas erarahastaja koostöö riiklike kultuuriasutustega sobib erarahastaja laiemasse vastutusstrateegiasse. See annab erarahastajale võimaluse tuvastada sünergia oma strateegiliste huvide ja kultuuri toetamise vahel, mis parandab tema avalikku kuvandit, klientide lojaalsust, töötajate rahulolu ning brändi üldist väärtust (Sulaymonov 2020).

ESV mängib olulist rolli erarahastajate koostöö kujundamisel riiklike kultuuriasutustega, viies strateegilised huvid kooskõlla ühiskondliku kasuga (Sulaymonov 2020).

ESV on tänapäeval strateegia, mille abil mõjutavad erarahastajad protsesse enda huvides. See hõlmab mitmeid valdkondi, näiteks ka töötajate töötingimuste ja elatustaseme parendamist. ESV võib ilmnedagi nii laiemas ühiskondlikus kontekstis kui ka konkreetsemalt, seotuna ettevõtte enda tegevusega. Oluline on märkida, et ESV ei ole mitte ainult reegel, vaid pigem väljendab ettevõtete väärtusi, enesest lugupidamist ja soovi saavutada suurepäraseid tulemusi. Kuigi ESV tegevusest tulenev tulu ühiskonnas ei ole lühiajaliselt nähtav, kujundatakse pikas perspektiivis kaubamärgi tuntust, teadlikkust ja lojaalsust, mille kaudu saavutatakse märkimisväärne kasum (Sulaymonov 2020).

Majanduslik mõju

Kultuuriministeeriumi kodulehel on väljendatud seisukohta, et „majandus ei ole kultuur, küll aga on kultuur majandus“² ning rõhutatud seega kultuuri järjest olulisemat majanduslikku mõju. Kultuur aitab luua positiivset kuvandit ning toetab innovatsiooni ja loomingulisust, mis omakorda soodustab majanduskasvu. Majandusliku mõju laiema mõistmine on oluline nii erarahastajate kui ka poliitikakujundajate jaoks.

Kultuurivaldkond, sh loomemajandus, olles ka oluline töökohtade ja sissetulekute allikas, omab laialdast majanduslikku ja sotsiaalset mõju. Valdkond toimib innovatsiooni edendajana, pakkudes loovaid oskusi ja mõjutades majandust. Kultuurivaldkond toimib ka teiste valdkondade (nagu näiteks turism) majanduskasvu võimendina. Peale majandusliku

² Kultuur annab vastulöögi. – Kultuuriministeerium, 01.04.2021. <https://www.kul.ee/uudised/kultuur-annab-vastulooigi> (vaadatud 12.05.2024).

mõju avaldab kultuurivaldkond olulist sotsiaalset mõju: toetab tervist ja heaolu, edendab sotsiaalset kaasatust ja kohalikku sotsiaalset kapitali. Siiski on rahvusvaheliselt võrreldavate statistiliste andmete puudumine takistuseks kultuurivaldkonna täieliku majandusliku ja sotsiaalse mõju mõõtmisel, mis omakorda viib selle sektori alahindamiseni poliitilistes aruteludes (OECD 2021). Kultuuri- ja loomemajandust kui tööstusharusid, mis nõuavad loovust kui peamist tootmissisendit, on kujutatud sotsiaalsete turundusvõrgustikena, mida valitsevad keerulised stiimuliskeemid ja mitmetahulised nõudluse ja pakkumise vahelised vastasmõjud (Potts jt 2008).

*Loomemajandus on majanduse osa, kus luuakse otsest majanduslikku tulu ja keskkonda, mis võimaldab teistel majandusüksustel turul konkurentsivõimelisem olla ja tarbijaid leida. Aasta-aastalt on hakatud aina enam mõistma, et kultuur võib olla oluline majandusele lisandväärtuse andja ja läbi loomingu saab kujundada riigi kuvandit, kujundada kauba või teenuste identiteeti, sümboloid, või müüa hoopis kõrgemat hinda maksvaid elamusi ja intellektuaalseid naudinguid.*³

Loomemajandusel on majandusele laiemalt väga mitmekülgne mõju. Loomemajandus ei ole mitte ainult loojate tuluallikas, vaid see loob ka soodsa keskkonna teiste majandusüksuste jaoks, võimaldades neil turul konkurentsivõimelisemalt tegutseda.

*Lähituleviku maailmas, mis püüab toibuda pandeemiast ja selle enneolematutest mõjudest, on majanduskasvu tee ebakindel. Kultuuri- ja loomemajanduse strateegiline edendamine jätkusuutliku ja kaasava taastumise nimel toob kaasa pikaajalisi eeliseid, sealhulgas (kuid mitte ainult) elukvaliteedi tõus, innovatsiooni stimuleerimine ning seeläbi ka vastupidavama majanduse parema kohanemisvõime väljakutsetega silmitsi seistes.*⁴

Aastatega on üha enam mõistetud kultuuri olulist rolli majanduses lisandväärtuse loojana. Loominguliste väljendusvormide kaudu, nagu kunst, muusika ja kirjandus, saab kujundada riigi üldist mainet.

Kultuur ja loomemajandus on olulised mitte ainult kunsti ja kultuuripärandi säilitamise seisukohalt, vaid ka ettevõtluse vaates, tuues kasu nii loojatele kui ka majandusele laiemalt. Erarahastajad võtavad rahastusotsuste tegemisel arvesse oma turupositsiooni, ettevõtte finantsseisundit, juhtimistavasid ning üldist ärikeskkonda. Nende otsuste aluseks on põhjalik analüüs, mis hõlmab nii ettevõtte enda kui ka laiemat majanduslikku raamistikku, et tagada investeringute jätkusuutlikkus ja kasvupotentsiaal. Erarahastajate rahastusotsused

³ Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus (2013). – Eesti Konjunktuuriinstituut. https://www.kul.ee/sites/default/files/documents/2020-10/115_1_eesti_loomemajanduse_olukorra_2011_uuring_ja_kaardistus.pdf (Vaadatud 12.05.2024).

⁴ Creative Economy Programme Mandate. – UN trade & development. <https://unctad.org/creative-economy-programme/mandate> (vaadatud 12.05.2024).

peegeldavad nende püüdlust mõista konteksti sügavamalt ning teha teadlikke ja strateegilisi valikuid koostööks riiklike kultuuriasutustega.

Rahastustrendide mõistmine võimaldab kultuurivaldkonnal tõlgendada neist endist tulenevaid tegureid, mis toetavad sektori jätkusuutlikku arengut.

Ühisrahastus, kus kaasrahastust saadakse väikestelt panustajatelt näiteks veebiplatvormi kaudu, ning ka sotsiaalne investeerimine, kus rahastus on suunatud sotsiaalsete ning kultuuriliste ettevõtmiste kaudu saavutatavale mõjule, märgivad olulist muutust traditsioonilistes kultuurirahastuse mehhanismides. Sügavam arusaam erarahastuse kaasamisega seotud eripäradest võimaldab kultuurivaldkonnal kohandada oma alternatiivrahastuse strateegiaid vastavalt muutuvale majanduskeskkonnale ja ka erarahastajate ootustele.

1.2. Erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöökontekst

Paljudes kultuuriasutustes valitseb arvamus või eeldus, et erarahastajaid innustab eelkõige filantroopia või kogukonna kaasamine. On ka väiteid, et teised motivaatorid nagu bränding, avalik kuvand, maksusoodustused või rahastaja strateegilised eesmärgid ei oma väga suurt mõju. Seega on oluline süvitsi uurida ja analüüsida nende erinevate motivaatorite mõju nii individuaalsete annetajate kui ka ettevõtete kontekstis ning selgitada, kuidas need võivad mõjutada sihitud rahalise toetuse kogumise strateegiaid.

Võimalus kaasata täiendavaid rahalisi ressursse, mis võimaldaks arendada kultuuriasutuse eesmärkidega kooskõlas olevaid projekte, on parim viis kultuuriorganisatsiooni aluseks olevate väärtuste ning selle sotsiaalkultuurilise ja finantsstabiilsuse säilitamiseks. Tõhus rahakogumisstrateegia eeldab tegevusi, mis on suunatud rahaliste vahendite hankimisele erinevatelt annetajatelt ja erinevate kanalite kaudu (Froelich 1999).

/...järeelkasvu tagamine eeldab kogemust ja süsteemset lähenemist, mis on roll, mida erasektor üksi enda peale võtta ei saa. Küll aga on erarahastus paindlikum kui riiklik rahastus, avades seeläbi võimalused lühiajalisteks projektideks, stipendiumideks või muudeks loovisikute enesetäiendamisteks ning valdkonna rikastamiseks. Samuti on

erasektoris vajaliku ettevõtlustalast taipu ja kommunikatsioonikompetentsi, mille rakendamine aitab tõsta publiku teadlikkust⁵.

Erarahastajate motiivide mõistmiseks on vaja uurida nende ootusi. Olgu need siis seotud nähtavuse, mainekujunduse või üldise kuvandiga. Samuti on oluline mõista, kuidas selline koostöö mõjutab kultuuriasutuste tegevust, programmide mitmekesisust ning publiku kaasatust. Tagasiside keskendub sellele, kuidas erarahastajad hindavad koostöö tulemusi ning kuidas saab tagasisidet kasutada parema strateegilise koostöö saavutamiseks.

Mari-Liis Männik on oma 2023. aasta magistritöös välja toonud filantroopia tõlgenduse inglise keeleruumis (ingl k *philanthropy*): „Selle all mõistetakse „teadlikult kavandatud“ vabatahtlikku panuse andmist ühiskonna (avalikes) huvides, mille hulka kuuluvad töö oma kogukonna heaks, annetamine, vabatahtlik töö jne.“ Männik kasutab oma uurimuses heategevuse ja filantroopia mõisteid sünonüümidena, rahalise annetamise ja vabatahtliku tegevuse katusmõistena (Männik 2023).

Ilma selge arusaamata kõikide nende mõjutegurite ulatusest võivad riiklikud kultuuriasutused leida end olukorrast, kus piiratud teadmiste tõttu jäävad kasutamata võimalused kasvatada toetust, arendades koostööd potentsiaalsete erarahastajatega. Samuti ei pruugi erarahastuse soodustamiseks mõeldud poliitilised, õigus- ja administratiivmeetmed olla kultuurivaldkonnas parimal viisil kujundatud, mistõttu ei arvestata erarahastajate soove ja tüüpilisi eesmärke.

Annetamise kohta käivad teooriad muutuvad pidevalt keerukamaks, kuna meie arusaam ja teadlikkus heategevuse emotsionaalsest kontekstist ning psühholoogiast süveneb (Byrnes 2022).

Eestis on erarahastuse roll riiklike kultuuriasutuste töös muutunud üha märgatavamaks. Erarahastajate ja ettevõtete kaasamine on osutunud strateegiliselt ja eluliselt oluliseks: see aitab täita finantslünki ning võimaldab kultuuriasutustel laiendada ja rikastada oma põhitegevust.

Erarahastuse ökosüsteem on mitmekülgne ja dünaamiline, hõlmates erinevaid osapooli ja protsesse. Seda analüüsidest saab selgelt välja tuua eraraha liikumise loogikad ning ka

⁵ Kivistik, Kats et al. Looimevaldkondade kestlikkus (2022). – Balti Uuringute Instituut. <https://www.ibs.ee/publikatsioonid/loomevaldkondade-kestlikkus/> (vaadatud 12.05.2024).

praegusaja praktikad ja trendid, mis on erarahastajate koostöös riiklike kultuuriasutustega enam levinud. Analüüsi abil saab kirjeldada protsessis osalejate hoiakuid ja rolle.

Erarahastust kujundab oluliselt ka seda reguleeriv seadusraamistik, mis määrab kindlaks võimalused, kuidas ettevõtted saavad arendada tihedamat koostööd riiklike kultuuriasutustega.

1.3. Erarahastajate panus ja mõju Eesti kultuurivaldkonnale

Erarahastajad – fondid, ettevõtted või filantroobid – on võimaldanud kultuurivaldkonna mitmekesistamist ning andnud selget sisulist lisandväärtust. Nende panus ei piirdu üksnes rahaliste vahenditega, vaid hõlmab ka professionaalset nõuannet, võrgustike loomist, loovprojektide toetamist ning moraalsel tuge. Peatükk uurib, kuidas eri erarahastajad on kujundanud Eesti kultuurivaldkonda, tuues esile nende unikaalsed panustamisstrateegiad ja eesmärgid.

Kantar Emori uuring⁶ toob välja hoiakud, eelistused ning käitumise annetuste tegemisel. Viimase aasta jooksul on ligikaudu pooled vastajatest andnud oma panuse heategevusse. Raha on annetanud 51% vastajatest, esemeid on loovutatud 47% ja heategevustooteid ostnud 42%. Veel on 26% vastanutest osalenud heategevusega seotud vabatahtlikus töös, kuigi tulemus ei pruugi peegeldada nende endi huvide või perega seotud vabatahtlikku tegevust.

Rahalist toetust on kõige sagedamini osutatud heategevusorganisatsioonidele või mittetulundusühingutele (74%), samal ajal kui 26% on andnud raha otse abivajajale. Usaldus annetusi koguva organisatsiooni vastu ja soov toetada nende eesmärki on peamised motiivid sellistele organisatsioonidele annetamisel.

Võrreldes 2017. aastaga on inimesed nüüd valmis annetama suuremaid summasid. Ühekordset annetust tehes on 22% vastajatest nõus panustama kuni 25 eurot (2017. a 18%).

⁶ Karolin, Anna; Reinson, Heidi (2021). Eestimaalaste valmisolek heategevuseks. Uuringu aruanne. – Kantar. https://www.armastanaidata.ee/upload/userfiles/files/Heategevusuuring%202021_esitlus_kodulehele.pptx.pdf (vaadatud 12.05.2024).

Püsiannetusvõimaluse korral on enim levinud summa kuni 10 eurot (28% vastajatest, 2017. a 23%). Samas märgib 29% vastanutest, et annetatav summa sõltub olukorrast ja vajadusest.

Kantor Emori andmed näitavad, et heategevus hõlmab juba olulist osa ühiskonnast ning inimesed on valmis panustama erineval viisil, olgu see siis rahaline annetus, esemete annetus või vabatahtlik tegevus.

Erarahastajate tehtud annetusi riiklikele kultuuriasutustele võib praegusajal pidada siiski marginaalseks kapitali kaasamise vormiks, kuna suurem osa eraannetustest liigub otse kas üksikisikule, abivajajale või heategevusorganisatsioonile. Käesolev uurimustöö aitab loodetavasti selle osakaalu paranemisele, rahastajate enamale kaasamisele kultuuriasutustega koos tehtavate projektide elluviimisele.

1.4. Kultuurivaldkonna erarahastajate motiivid

Kunsti ja kultuurivaldkonna institutsioonid seisavad sageli silmitsi olukorraga, kus neid tajutakse eksklusiivse luksusena, millele pääsevad ligi vaid jõukad ja eliit. Sellel on oma ajalooline taust: vaid sada aastat tagasi olid kunst ja etenduskultuur kättesaadavad väikesele osale ühiskonnast. Estonia teatergi ehitati Estonia Seltsi eestvedamisel koostöös eraannetajatega ja kultuurihuvilistelt 25-rublaste osatähtede kogumise teel. Suurimateks panustajateks olid siiski Estonia Seltsi liikmed, nende perekondade isiklikul käendusel võetud laenud ja krediidiühingu toetused. Hoone ehitati valmis 1913 Tallinna linnavalitsuse poolt tasuta eraldatud krundile. Kokkuvõttes kasutati ühisrahastust ühiskonna parendamiseks, et kaotada vahetegemine kõrgkultuuriks peetud etenduskunsti ja lihtrahva osaks peetud rahvakultuuri vahel.

Ligipääs kultuuri „hüvedele“ tekitab aga ka teatava dilemma: rahastuspiirangud ja kulud sunnivad institutsioone kaaluma, kuidas tagada ühiskonnas laiemalt ligipääs kultuurile, säilitades samal ajal kunsti kvaliteedi ja institutsioonide jätkusuutlikkuse. Selles keerulises olukorras seisavad kunsti- ja kultuuriasutused silmitsi küsimusega, kuidas saavutada kultuuri laiem kandepind, kaasatus ja osalus rahalise kitsikuse olukorras ning tagada, et kultuurist osasaamine oleks tagatud mitmekesisele publikule ning ühiskonnas laiemalt, mitte ainult neile, kellel on majanduslikud võimalused kultuuris osalemiseks (Ferris ja Williams 2014).

Kas riiklikud kultuurikulutused on suunatud pigem suurte prestiižiprojektide teostamisele (mastaapsed ehitised, erakordsed üritused jms) või pigem rohujuuretasandil tegutsevate kogukondade kultuuritegevuse edendamisele? Liigne keskendumine suurprojektidele võib tuua kaasa eelkõige vaesemate inimeste rahuolematuse ja küünilisuse tõusu. Kuigi suurejoonelised kultuuriehitised võivad mõjuda positiivselt arengus maha jäänud piirkondade atraktiivsusele, võivad ala püsielanikud tunda, et uus muuseum või ooperimaja pole mõeldud neile (Ibrus 2012).

Kunsti- ja kultuurifilantroopia valdkond on sõnastatuna suhteliselt hiljutine kontseptsioon, mida kujundasid 1970. aastate lõpus ja 1980. aastate alguses mõjukad rahastajad. Need teerajajad tunnetasid ühise õppimise ja koordineerimise olulisust ning andsid oma panuse Grantmakers in the Arts (GIA) loomisse. Juhid-filantroobid jagasid veendumust, et kunsti toetamisel ühise edu saavutamiseks on vajalik arusaamine rahastusmuustritest, mis laienevad kaugemale nende individuaalsetest toetuste andmise portfelliidest. Nad uskusid, et sellist tüüpi uurimused aitavad täpsustada ja määratleda kunsti- ja kultuurifilantroopia valdkonda (Lawrence 2018).

Filantroobid on enamasti innustunud soovist edendada ja säilitada kultuuripärandit ning aidata kaasa kunsti ja kultuuri arengule. Filantroopide panus on enamasti suunatud muuseumidele, kunstigaleriidele, teatritele või muudele kultuuriasutustele, et tagada kultuuripärandi jätkusuutlikkus (Ferris ja Williams 2014).

Kuigi rikkad annetavad heategevuseks, moodustab nende panus ühiskondlikest vajadustest vaid väikese osa. Uuringud näitavad, et annetamine aktiveerib aju osasid, mis on seotud preemia ja naudinguga. Lisaks kaalutakse annetamise motiive ajaloolises ja kaasaegses kontekstis ning tõstetakse annetamisel esile välise tunnustamise ja varjatud motiivide olulisust (Burac 2019).

Haridus on oluline mitte ainult teadmiste omandamiseks, vaid ka kultuuri mõistmise ja edendamise seisukohalt. Mõned filantroobid näevad haridust strateegilise investeeringuna, mis võimaldab üksikisikutel paremini mõista erinevaid kultuure ning seeläbi luua ühiskonnas vastastikust austust ja sallivust (Alrubail 2020). Nende toetuse eesmärk on sageli suunatud haridusprogrammide, stipendiumide ja teiste algatuste loomisele, mille eesmärk on suurendada inimeste ligipääsu kultuurile ning edendada mitmekesisust ja ühiskondlikku kaasatust.

Lisaks haridusalastele algatustele mängivad filantroobid olulist laiemat rolli ka kultuurilise mitmekesisuse edendamisel. Nende rahaline toetus võimaldab esile tõsta erinevaid kultuure, keeli ning kunstivorme, luues seeläbi platvormi kultuurilise dialoogi ja koostöö jaoks. Filantroopide toetus uuenduslikele kultuurivaldkonna projektidele ning loomingulistele algatustele peegeldab nende huvi kultuuri kui innovatsiooni ja loovuse vastu. Sotsiaalse mõju loomise fookus kultuuri toetamise kaudu viitab filantroopide püüdlustele edendada ühiskondlikku arengut ning tuua kaasa positiivseid muutusi kogukondades (ACP 2021).

Ühisrahastuse kaudu lisavahendite otsimine on üleilmne trend kultuuriasutuste jätkusuutlikkuse ja arengu tagamisel. Avaliku sektori kulutused kasvavad kõigis sotsiaalsetes valdkondades ja kõigeks ei jätku piisavalt raha. Filantroopia on ajaloos kõige tuntum lisavahendite otsimise tee, kuid see pole piisav. Filantroope pole palju ning ajas arenevad panustamisviisid suunavad koostööle ettevõtjatega. Ettevõtjatel on kaasaegsemad lähenemisviisid ning motiivid – nende selgitamine ongi käesoleva uurimistöo eesmärgiks. Ei piisa ka üksnes tänase motivatsiooni tundmisest, vaja on vaadata tulevikku, et leida edaspidi juurde rohkem ja motiveeritud kultuuritoetajaid.

1.5. Riiklike kultuuriasutuste perspektiivid ja eesmärgid

Riiklike kultuuriasutuste koostööettepanekud erarahastajatele on reeglina läbimõeldud ning eesmärgipärased. Kultuuriasutused püüavad arvestada erarahastajate soove, nende väärtusi, eesmäärke ja pikemaid plaane. Võimalusel arvestatakse kõike teadaolevat, mis võib mõjutada erarahastaja suhtumist ja valmisolekut teha koostööd. Selline lähenemine on loomulik, kui erarahastuse kaudu kaasatakse täiendavaid finantsvahendeid toetusena oma põhitegevuse ja eesmärkide elluviimiseks. Alternatiivne, st erarahastus on oluline meede, millel on laiem mõju kultuuriasutuste tegevusele, jätkusuutlikkusele ning loominguliste võimaluste alalhoidmisele ning arendamisele.

Riiklikel kultuuriasutustel on eesmärk ja kohustus suurendada oma ühiskondlikku kaalukust ja mõju kultuurikeskkonna arengus. Siiski ei nähta erarahastajaid pelgalt rahalise toetuse allikana, vaid ka võimalusena kaasata uusi ideid, oskusi ja teadmisi, mis aitavad kultuuriinimestel paremini mõista ja vastata ühiskonna ootustele ja vajadustele.

Riiklikud kultuuriasutused püüavad rakendada erarahastusest saadavaid täiendavaid vahendeid kui võimalust eesmärkide ja kohustuste täitmiseks ning ka arengu toetamiseks. Uuenduslike programmide ja projektide elluviimine või kultuuripärandi jätkusuutlik säilitamine ja edendamine on osa neist.

Riiklikud kultuuriasutused näevad erarahastajate toel täiendavate vahendite kaasamises võimalust tugevdada oma suhteid erinevate sidusrühmadega ja toetada neid arenguviise, milleks avaliku sektori rahastuse suurenemist käegakatsutavas tulevikus näha pole. Koostöö võimaldab kultuuriasutustel näiteks luua ning töös hoida pikaajalisi ja vastastikku kasulikke suhteid piiritaguste partneritega, mis ilma mainitud toeta poleks võimalik. Näitena võib tuua kasvõi noorte arenevate artistide jaoks vajaliku rahvusvahelise koostöö arendamise, milleta oleks järelkasvu ja järjepidevuse missiooni elluviimine äärmiselt keeruline.

Riiklikud kultuuriasutused vaatavad erarahastust laiemalt, perspektiivi ja strateegilise koostööna. Tulevikus on oluline jätkata ka selle uurimist, kuidas riiklikud kultuuriasutused saaksid erarahastusest saadavaid lisavahendeid parimal viisil ära kasutada. Täiendavad uuringud võiksid keskenduda erinevate koostöömudelite analüüsile ning vaadelda nende mõju kultuuriasutuste eesmärgipärasele tegevusele ja kohustuste täitmisele ning ka ühiskonnale tervikuna.

1.6. Koostöö mõõdetavad tulemused ja mõju

Koostöö mõõdetavad tulemused ja mõju moodustavad olulise tegevuse hindamise vahendi, mis võimaldab süvitsi analüüsida erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste partnerluse tõhusust. Mõõdikud kajastavad mitmesuguseid osapooltele olulisi aspekte, mille abil saab hinnata koostöö finantsefeki, kunstilist panust, publiku kaasatuse dünaamikat ning ühiskondlikku mõju laiemalt.

Finantsmõõdikud on olulised koostöö edukuse ja efektiivsuse hindamisel. Need mõõdikud kajastavad erarahastajate panustatud rahaliste vahendite mahtu ning nende kasutamist. Samuti saab jälgida projektide eelarve täitmist, kasumlikkust, dünaamikaid aastate lõikes ja muid näitajaid, mis aitavad hinnata erarahastuse abi projekti eesmärkide täitmisel ja soovitud ulatuse saavutamisel.

MCE 2014 esitatud seisukoht rõhutab, et kultuurilise kaasamise kvalitatiivne uurimisfaas on oluline kunsti- ja kultuurikogemuste määratlemise ning nende mõju uurimise seisukohalt nii üksikisikute kui ka kogukondade tasandil. Lisaks rõhutatakse vajadust sisulise mõõtmise, mõõdikute standardiseerimise ja rahvusvaheliste võrdluste järele, et hõlmata kultuuritegevuse kogu ulatust (MCE 2014). See näitab vajadust süstemaatilise lähenemise ja ühtsete hindamiskriteeriumide järele, et tagada kunsti- ja kultuurikoostöö tulemuslikkuse adekvaatne ja võrreldav hindamine erinevates kontekstides. Need seisukohad kinnitavad vajadust kasutada kultuurikoostöö mõju hindamisel nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid näitajaid, mis võimaldavad sügavamat arusaamist kultuurivaldkonnas pakutavast, publiku kaasamisest ning selle ühiskondlikust mõjust. Kultuurilise koostöö edu määratlemisel tuleb seega võtta arvesse mitmeid kvalitatiivseid aspekte nii kunstilises kui ka ühiskondlikus kontekstis.

Kvantitatiivsed mõõdikud annavad omal moel ülevaate koostöö sisulisest mõjust kunsti ja kultuuri valdkonnas. Näiteks loodud kunstiteoste arv ja kvaliteet, kaasatud publiku arv ning kultuuriprojektide ühiskondlik mõju ja meedikajastused on olulised aspektid, mis määratlevad koostöö edukust kunstilisest ja ühiskondlikust vaatenurgast.

Publiku kaasatus on oluline mõõdik kunsti- ja kultuurivaldkonna hindamisel ning selle tähtsuse on toonud esile MCE 2014. Uurimuses rõhutatakse, et publiku kaasatus ei piirdu ainult traditsiooniliste kultuuriasutuste tavalise publikuga, vaid see hõlmab ka uusi sihtgrupe, kelle huvi kultuuri vastu on suurenenud tänu erarahastusele. See tähendab, et mitmekesine publik, keda kunst ja kultuur haaravad, on oluline aspekt, mida tuleks hindamisel arvesse võtta.

Lisaks tuuakse esile võimalus hinnata publiku kaasatust erinevate sündmuste ja programmide käigus. See viitab vajadusele mitmekesisemate hindamismeetodite järele, mis võimaldaksid analüüsida publiku osalust erinevates kunstivormides ja kontekstides. See lähenemine võimaldab sügavamat arusaamist sellest, kuidas erinevad kultuurisündmused ja -programmid mõjutavad publiku kaasatust ning aitab kujundada tõhusamat kultuuripoliitikat, mis vastaks ühiskonna mitmekesisetele ootustele ning vajadustele.

Koostöö mõõdetavad tulemused peavad hõlmama ka ühiskondlikke mõjusid. See tähendab kultuuriprojektide mõju kogukondadele, hariduse edendamist, sotsiaalsete probleemide teadvustamist ning kultuuri üldist positiivset mõju ühiskonnale. Üheks näiteks võib olla kultuuriprojekti raames korraldatud külastajaarvu mõõtmine ning seejärel nende tagasiside

kogumine, et saada aimu, kuidas mõjutas üritus nende arusaamu, tundeid ja teadmisi. Samuti võib mõõta ürituse küllastajate järelkajana tehtud tegevusi, nagu osalemist seotud ühiskondlikes algatustes või huvi kasvu selle teema vastu. Kirjeldatud mõõdikud aitavad hinnata kultuuriprojekti mõju kogukonnale ja ühiskonnale laiemalt.

Mõõdetavad tulemused annavad tagasisidet selle kohta, kuidas erarahastus on mõjutanud konkreetseid kultuuriprojekte ning võimaldavad mõista, kuidas see koostöö vastab nii erarahastajate kui ka kultuuriasutuste pikaajalistele strateegilistele eesmärkidele. Täpsem hindamine aitab kujundada tulevikus tõhusamaid strateegiaid, mille eesmärk on süvendada ja rikastada kultuuri, arvestades kõikide osapoolte huve. On loomulik, et panustajad ootavad ka konkreetsemat tagasisidet koostööprojektide tulemuslikkuse kohta. Mõõdikute analüüs annab ka kultuuriasutustele endile parema teadmise järgmiste sammude planeerimiseks.

Kultuuripoliitika uurijad toovad esile, et kvantitatiivsed mõõdikud ei suuda kõiki olulisi kultuurinänsse haarata ning kultuuritegevuse mõju hindamisel on oluline arvestada ka kvalitatiivseid aspekte. Kultuur mõjutab inimeste elu mitmetasandiliselt, hõlmates emotsionaalseid, sotsiaalseid ja vaimseid aspekte, ning selle hindamiseks on vajalik sügavam lähenemine, mis ületaks numbrilised näitajad (Holden 2006). Lisaks on oluline rõhutada kultuuri sisemisi väärtusi ning tasakaalustada neid mõõdetavate eesmärkidega, et säilitada kultuuri mitmekesisust ja unikaalsust. Kultuur kujundab ühiskonna identiteeti ja mõjutab sotsiaalset dünaamikat, pakkudes platvormi ühiskondlike küsimuste aruteluks ja innovatsiooniks ning rikastades ühiskonna arusaamu ja maailmapilti (Holden 2006).

Kultuur mängib rolli ka majandusarengus. Kultuurivaldkonna panus majandusse ei piirdu ainult loomevaldkonnaga, vaid hõlmab ka turismi, haridust ja teisi majandusharusid. Kultuurisündmused ja -institutsioonid mitte ainult ei toeta kohalikku majandust, vaid loovad ka töökohti ning soodustavad loovust ja innovatsiooni, mis mõjutavad positiivselt kogu ühiskonna arengut. Samuti mõjutab kultuur poliitilisi protsesse ja struktuure. Kultuuriidentiteedid mõjutavad poliitilisi eelistusi ja valikuid ning kujundavad ühiskondlikke arusaamu õiglusest, võrdsusest ja kodanikuõigustest. Kultuurirühmad võivad omada poliitilist mõju, seistes sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste eest ning mõjutades seeläbi poliitika kujundamist.

Kultuuri mõju ei pruugi alati olla positiivne või üheselt käsitletav. Kultuur võib olla ka konfliktide ja ebavõrdsuse allikas, eriti juhul, kui erinevad kultuurirühmad kogevad vastuolusid või diskrimineerimist. Seetõttu on vajalik kaasav kultuuripoliitika, mis

tunnustab ja väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning soodustab dialoogi erinevate ühiskonnarühmade vahel.

1.7. Jätkusuutliku koostöö põhimõtted

Jätkusuutliku koostöö alus mistahes valdkonnas on osapoolte vastastikune austus. See eeldab mõistmist ning teineteise panuse, seisukohtade ja eesmärkide väärtustamist. Austus aitab luua avatud suhtluskeskkonda, kus ideid jagatakse konstruktiivselt ja üles näidates teineteise arvamuse arvestamist.

Oluline on kindlasti tegevuse läbipaistvus, mis aitab tagada, et koostööprotsessid on osapoolte jaoks selged, arusaadavad ja usutavad. See tähendab avatud suhtlemist, rahalise teabe operatiivset ja avatud jagamist, otsuste läbipaistvust ning kõikide suhtluskanalite avatust. Eduka ning jätkusuutliku koostöö aluseks on usaldus. See tekib vastastikuse austuse ja läbipaistvuse alusel ning aitab tugevdada suhteid, kus mõlemad pooled tunnevad end kindlalt partneri kavatsuste ja tegude suhtes.

Edukas koostöö eeldab, et mõlemal osapoolel on selged ja kooskõlastatud ning strateegiliselt kokkusobivad eesmärgid. Siinses kontekstis tähendab see, et nii erarahastajad kui ka kultuuriasutused jagavad ühist nägemust koostöö, tegutsemisviiside ja projekti eesmärkide ning tulemuste osas.

Jätkusuutlik koostöö põhineb arusaamisel, et pooled saavad projektist mingit märgatavat või mõõdetavat kasu. Mitte tingimata ainult rahalist kasu, vaid ka rahulolu ühiskonda panustamisest, naudingut professionaalsest sooritusest, ühiskondliku märgatavuse suurenemise või kaugemas vaates huvi tõusu valdkonna vastu laste ja noorte hulgas. See on juba suurem ja laiem ühiskondlik mõju, kui iga konkreetse projekti edu puhul eeldada võiks, kuid laiema koostöö ja pikaajalise pingutuse kaudu on võimalik seda ka mõõta. Mõistmine, kuidas pooled saavad panustada ja kasu saada, on oluline koostöö kestvuse ja tulemuslikkuse seisukohast ning see on ka käesoleva uurimuse üks olulisi eesmärke.

Majandustingimuste muutlikkus ning kultuuripoliitikast tulenev teatav juhuslikkus loovad dünaamilise keskkonna, kus kultuurivaldkond seisab silmitsi pidevate väljakutsetega finantsvahendite ja maksevõime osas. Samal ajal ei ole vähenenud kultuuriasutustele riikliku

kultuuripoliitika põhialuste dokumendiga pandud ülesanded ega kohustused. Eelkirjeldatud koostöö alternatiivsete kattevahendite leidmiseks on pea ainus viis kultuuriasutustele sätestatud ülesannete täitmiseks.

1.8. Riigi roll erarahastuse soodustamisel koostöös riiklike kultuuriasutustega

Kultuurivaldkonna kombineeritud rahastuse mudelit, mis hõlmab avalikus sektori toetust, erarahastust ja riiklike kultuuriasutuste enda teenitud tulu, nähakse ka mujal maailmas finantsilise jätkusuutlikkuse mudelina (Čopič jt 2011). Selline mudel võimaldab ka Eesti kultuuriasutustel mitmekesistada oma rahastusallikaid ja vähendada sõltuvust vaid ühest rahastusallikast, st avaliku sektori toetusest. Riigi roll rahvuskultuuri jätkusuutlikkuse ja arengu toetamisel sellises mudelis seisneb peamiselt nii selge poliitilise, õigusliku ja administratiivse raamistiku loomises kui ka otseste toetusmeetmete pakkumises, mis edendaks erarahastajate kultuurivaldkonda kaasamist. Riiklikud stipendiumid, erarahastajatele rakendatavad maksusoodustused või muud riiklikud stiimulid julgustavad ka erasektorit kultuuriprojektidesse rohkem panustama. Riigi poolt oleks asjakohane tugi ka suuremate kultuuritoetajate, nende projektide enam märgatavaks tegemine, suurem avalik kajastus ning miks mitte ka personaalne esiletõstmine tunnustamise näol. Tunnustamine ja äramärgimine poleks riigile finantskoormus ning väärtustaks selgelt erarahastajate panust, annaks tagasisidena neile indu. Samuti annaks see hoogu ja julgustust erasektorist tulevatele uutele potentsiaalsetele kultuurihuvilistele toetajatele lüüa kaasa algatatavates projektides.

Pelgalt riiklikust toetusest ei piisa juba täna kultuuriasutuste sisulise tegevuse arendamiseks, üha raskem on tagada igapäevast toimepidevust. Riigi roll erarahastuse kaasamise soodustamisel kultuurivaldkonna finantsilise jätkusuutlikkuse tagamisel on oluline. Kultuuriasutuste tegevuse eesmärk on ju säilitada kultuuripärandit ja rikastada kultuurielu ning aidata kaasa selle arengule.

2. ERARAHASTAJATE JA RIIKLIKE KULTUURIASUTUSTE KOOSTÖÖ TEOREETILISED MUDELID JA MÕJU

Teoreetilised mudelid ja mõju mängivad olulist rolli erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöö kontseptsiooni mõistmisel. Peatükk keskendub mitmele olulisele alateemale: strateegiline partnerlusmudel, mõju hindamine, rahvusvahelised head tavad, koostöö juhtimismudel ning ühiskondlik vastutus. Tutvustatavad teoreetilised mudelid aitavad mõista erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöö mitmeid perspektiive, võimaldades sügavamalt arusaamist selle koostöö mõjust ja tulemuslikkusest.

2.1. Strateegiline partnerlusmudel

Strateegiline partnerlusmudel on lähenemisviis, mis tugevdab suhteid erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste vahel, pidades nende liitu vastastikku kasulikuks ja strateegiliseks. See mudel tunnistab, et mõlemad pooled panustavad ainulaadseid ressursse, oskusi, teadmisi ning kogemusi, et teha koostööd kultuuriprojektides vastastikuse edu saavutamiseks. Strateegilise partnerluse eesmärk on saavutada pikaajalist kasu, võttes arvesse mõlema poole strateegilisi eesmärke ja huve (Beech 2023).

Strateegiline partnerlusmudel, nagu Beech (2023) esile tõstab, seab esikohale vastastikuse kasu mõlema osapoole jaoks. Selles kontekstis on oluline märkida, et mõlema poole eesmärgid, vajadused ja ootused on selgelt määratletud ning koostöö eesmärgiks on tuua mõõdetavat ja pikaajalist kasu mõlemale osapoolele. See ei hõlma üksnes finantstulu, vaid võib kaasa tuua ka mainekasvu, laiema publiku kaasamise ja kultuurilise mõju suurenemise.

Lisaks rõhutab strateegiline partnerlusmudel, et see ei ole lühiajaline koostööprojekt, vaid püüd luua pikaajaline suhe, mille eesmärk on saavutada kestav mõju ja koostöö. Partnerid peavad investeerima aega, ressursse ja energiat, et arendada välja tugev alus, mis võimaldab jätkusuutlikku koostööd.

Strateegiline partnerlusmudel nõuab ka mõlema osapoole eesmärkide ja huvide täpset mõistmist, avatud suhtlemist, vastastikust kuulamist ning valmisolekut kohandada strateegiat vastavalt muutuvatele tingimustele ja eesmärkidele (Harper 2013). See näitab

sügavat pühendumust ja soovi luua tugev, kestev ning kasulik liit erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste vahel. Strateegiline partnerlusmudel soodustab innovatsiooni, mitmekesisust ja avaldab pikaajalist mõju kultuurivaldkonnale, arvestades osapoolte unikaalseid panuseid ja eesmärke. See lähenemisviis kinnitab, et sünergia loomiseks on vajalikud usalduslikud suhted, vastastikune mõistmine ning pidev ja teadlik pühendumus ühiste eesmärkide saavutamisele.

2.2. Mõju hindamine

Mõju hindamine on struktureeritud lähenemisviis, mille eesmärk on hinnata erarahastajate ja avalike kultuuriasutuste vahelise koostöö mõju kultuurile ja ühiskonnale. See hõlmab kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid meetodeid, et analüüsida projektide tulemusi, publiku kaasamist, kunstilist loomingut ning sotsiaalset ja majanduslikku mõju. Mõju hindamise eesmärk on anda terviklik arusaam koostöö mõjust ja suunata tulevikuplaane (Slootweg 2012).

Mõju hindamine aitab mõõta erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöö mõju kultuurivaldkonnale ja ühiskonnale laiemalt. Ühtlasi võimaldab see terviklikku arusaamist koostöö mõjust ja aitab kujundada tulevikuplaane ning -strateegiaid. Teadlik mõju hindamine on struktureeritud lähenemine, mis võimaldab süvitsi analüüsida erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöö mõju kultuuri valdkonnale ning selle laiemaid ühiskondlikke tagajärgi. Hindamise eesmärk on pakkuda vahendeid mõõdetavate tulemuste ja pikaajaliste mõjude süstemaatiliseks hindamiseks, kasutades nii kvantitatiivseid kui ka kvalitatiivseid meetodeid.

Mõju hindamine hõlmab kvantitatiivseid meetodeid, nagu finantsnäitajad, et hinnata investeeritud rahasummat, eelarve täitmist ja projektikulude tõhusust. See hõlmab ka publikuhulga mõõtmist, kunstiliste väljundite statistikat ja muid mõõdetavaid andmeid, et mõõta erasektori rahastajate ja riiklike kultuuriasutuste vahelise koostöö käegakatsutavaid tulemusi (Remnant 2021).

„Mõju hindamine mängib olulist rolli erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste vahelise koostöö sotsiaalmajandusliku mõju analüüsimisel. See hõlmab kogukonna kaasamise mõju hindamist, kultuuri mõju haridusele, kohaliku majanduse stimuleerimist ja muud

sotsiaalmajanduslikku mõõdetavat teavet“ (Collins jt 2018). Mõju hindamine kujutab seega endast põhilist vahendit, mis võimaldab erarahastajate ning riiklike kultuuriasutuste koostöö mõju süstemaatilist ja põhjalikku analüüsi. See aitab terviklikumalt hinnata koostöö mõju kultuurivaldkonnale ja ka ühiskonnale laiemalt. Mõju hindamise kaudu saab avada uusi vaatenurki, tuvastada ootamatuid tulemusi ning mõista sügavamalt, kuidas kultuurivaldkond mõjutab inimeste elusid ja ühiskondlikku dünaamikat. Mõju hindamine annab võimaluse mõõta saavutatud eesmärkide ulatust ja kvaliteeti, arvestades nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid näitajaid. See aitab hinnata, kas koostöö on toonud kaasa soovitud muutusi ning milline on olnud erarahastuse panus riiklike kultuuriasutuste kaudu kultuurivaldkonna arengusse laiemalt.

Kujundades terviklikumat arusaama koostöö mõjust on võimalik määratleda tugevused ja nõrkused ning õppida varasematest kogemustest. See omakorda annab aluse tulevikuplaanide strateegilisemaks kavandamiseks, suunaga veelgi tõhusama ja jätkusuutlikuma koostöö saavutamisele. Mõju hindamine toimib seega hindamise ja õppimise tööriistana, mis võimaldab pidevalt arendada riiklike kultuuriasutuste ja erarahastajate koostööd vastavalt muutuvatele vajadustele ning ühiskondlikele ülesannetele. Sel moel saab argumenteeritult tagada, et kultuurivaldkond mängib olulist rolli ühiskonna arengus ning valdkonna potentsiaal saab täielikult realiseeritud.

2.3. Rahvusvahelised head tavad

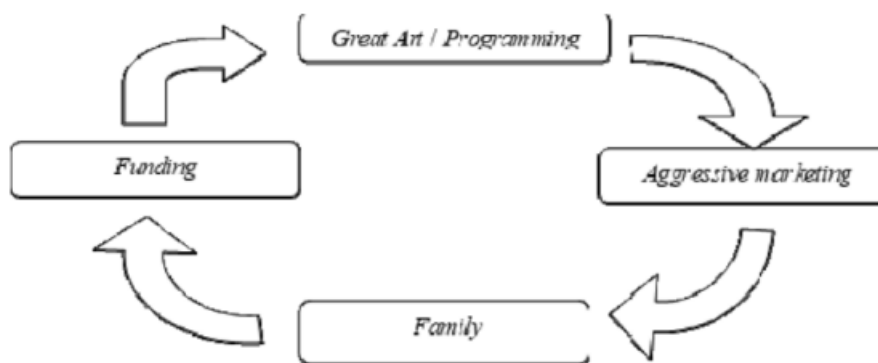
Rahvusvahelised head tavad tutvustavad Eesti kultuurivaldkonnale väärtuslikke kogemusi ja õppetunde välismaalt, pakkudes teistes riikides või kultuurisektorites edukaid ja tõestatud mudeleid. See hõlmab heade tavade, edulugude ja tõestatud strateegiate põhjalikku analüüsi (Wayzen jt 2021), mille eesmärk on rakendada tõhusaid koostöömudeleid Eesti kultuurisektoris. Rahvusvaheliste heade tavade analüüsimine võimaldab süvendatult uurida teiste riikide kultuuriasutuste ja erarahastajate vahelisi edukaid koostöömudeleid. See hõlmab nende heade tavade analüüsi, mis on aidanud tugevdada kultuuriprojekte, suurendada rahalist toetust ning soodustada jätkusuutlikku ja tõhusat partnerlust.

Rahvusvaheliste edulugude jagamine annab võimaluse õppida teiste kultuurivaldkondade positiivsetest kogemustest. See hõlmab lugusid, kuidas teistes riikides on õnnestunud ületada

sarnaseid väljakutseid, kuidas on loodud uuenduslikke rahastusmudeleid või kuidas on koostöö tugevdanud kultuuri arengut. Eesmärk on integreerida läbiproovitud strateegiad, mis on osutunud edukaks teistes kultuurivaldkondades. See võib hõlmata näiteks tõhusaid kommunikatsioonistrateegiaid, digitaalset platvormi kunsti tutvustamiseks, sotsiaalmeedia kaasamise edulugusid ja palju muud, mis on tõestanud oma väärtust rahvusvahelisel tasandil. Rahvusvaheliste kogemuste integreerimine aitab leida uuenduslikke lahendusi kohalikele väljakutsetele. Näiteks, kuidas on teistes riikides ületatud finantsilisi või struktuurseid takistusi, kuidas on tõhustatud kultuuriasutuste nähtavust või kuidas on loodud mõjusaid kultuuriprogramme.

Kaiser ja Egan (2013) on välja töötanud tsüklimudeli kunsti- ja kultuuriorganisatsioonide jaoks. See mudel käsitleb kultuuri valdkonnas toimuvat, pakkudes raamistikku, mis koosneb neljast olulisest komponendist: suur kunst, agressiivne turundus, perekond ja rahastamine. Need komponendid moodustavad sünergilise terviku, mida tuleb järjestikuste sammudena realiseerida, tagades seeläbi kunsti- ja kultuuriorganisatsioonide edukaks arenguks vajalike rahaliste vahendite jätkusuutliku kaasamise.

Joonis 1. Raha kogumise mudel kunsti- ja kultuuriorganisatsioonidele (Kaiser ja Egan 2013).

Rahvusvaheliste heade tavade integreerimine pakub Eesti kultuurivaldkonnale inspireerivat vaadet, avades uusi võimaluste, ideede ja strateegiate perspektiive, rikastades Eesti kultuurimaastikku, toetades sellega arengut ja mitmekesistamist. Mudeli autorid selgitavad, et nende raamistik hõlmab organisatsioonilise tegevuse teooriat, mis asetab peamise rõhu investeringutele kunsti- ja kultuurivaldkonnas (Kaiser ja Egan 2013).

Gormani (2023) esile toodud sarnane mudelit on edukalt rakendatud spordiorganisatsioonides, kus spordifännidel on perekonnaga analoogne roll kultuuriorganisatsioonides.

2.4. Koostöö juhtimismudel

Koostöö juhtimismudel käsitleb erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostööd kui dünaamilist ja mitmekihilist protsessi, mida tuleb juhtida strateegiliselt. See mudel hõlmab mitmeid olulisi aspekte, mis on kriitilised koostöö tõhususe tagamisel, sealhulgas ressursside jaotamist, kommunikatsiooni, konfliktide lahendamist ning pikaajalise strateegia kujundamist.

Viimastel aastakümnetel on tekkinud uus valitsemisviis, mis on asendanud vastandliku ja juhtimis põhise poliitika kujundamise ja rakendamise viisi. Koostöö põhine valitsemine, nagu seda on hakatud nimetama, toob avalikud ja erasektori sidusrühmad kokku kollektiivsetel foorumitel koos riigiasutustega, et osaleda konsensuslike otsuste tegemisel (Ansell 2008).

Koostöö juhtimismudel keskendub ressursside tõhusale jaotamisele, sealhulgas finantsvahendid, ekspertis ja personal. See hõlmab selgeid protseduure ja vastutus alasid, tagamaks, et osapooled panustavad koostöösse võrdselt ja tõhusalt. Mudel koosneb põhiküsimustele vastamisest, rollide ja vastutuse määratlemisest ning protsesside kehtestamisest ootuste seadmiseks ja vastutuse tagamiseks (Scholl ja Sherwood 2014).

Mudel rõhutab kommunikatsiooni olulisust, tuues esile vajaduse regulaarse, läbipaistva ja avatud suhtluse järele. See hõlmab nii formaalseid kui ka mitteametlikke suhtluskanaleid, tagamaks, et mõlema osapoole ootused, vajadused ja eesmärgid on selgelt mõistetavad (Ansell 2008).

Ka kõige tavapärasemas koostöös tuleb mõnikord ette erinevaid arusaamu, väärtusi või ootusi, mis võivad viia konfliktideni. Seda eriti juhul, kui eelnevalt pole koostööpõhimõtetes kokku lepitud. Sõlmimata kokkulepped loovad soodsa pinnase olukorrale, kus partneritel on teatud ootused, mis ei pruugi täituda. Oma rolli mängib siin kindlasti puudulik kommunikatsioon. Koostöö juhtimismudel sisaldab strateegiaid ja protseduure konfliktide

ennetamiseks ja tõhusaks lahendamiseks. Selle teadlik rakendamine loob tugeva eelduse latusaks ning konfliktivabaks koostöök.

Koostöö juhtimismudel nõuab ka ühise pikaajalise koostöö strateegia väljatöötamist, mis hõlmab osapoolte eesmärke ja tegevuskavu. See aitab tagada, et koostöö on suunatud lühiajaliste eesmärkide kõrval ka pikaajalise edu saavutamisele, arvestades muutuvaid tingimusi ja väljakutseid. Samuti arvestades koostööpartnerite endi pikaajalisi strateegiaid ning mudeli abil leitud ühisosa, mida asutakse kokkuleppeliselt täitma.

Mudel rõhutab tugeva juhtimise tähtsust. Juhtimise, mis suudab suunata, motiveerida ja hoida koostöö sujuvana. See puudutab osapoolte kompetentseid juhte, kes suudavad kriitilistes olukordades teha otsuseid ning luua inspireerivat ja koostööle suunatud töökultuuri. Erarahastajad on koostöös riiklike kultuuriasutustega väga tihti rõhutanud inimteguri olulisust, seda juba koostöö eeldusena. On selge, et omavahel suhtlevad inimesed, mitte institutsioonid.

Koostöö juhtimismudel aitab luua teadlikke koostööpõhimõtteid, mis suunavad erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostööd sujuvalt ja tulemuslikult, tagades, et see on vastastikku kasulik, jätkusuutlik ja suunatud ühiste eesmärkide saavutamisele.

2.5. Ühiskondlik vastutus

Lähenemine erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostööle läbi ühiskondliku vastutuse vaate on laiapõhjaline. Selline lähenemine rõhutab erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste olulist rolli ühiskonna arengus ja heaolus. See seab kultuurivaldkonna ühiskondlike eesmärkide konteksti, haarates kaasa selliseid olulisi valdkondi nagu haridus, sotsiaalne kaasatus ja kultuuriline mitmekesisus. Eesmärk on luua selge seos selle vahel, kuidas koostöö kultuurivaldkonnas võib mõjutada positiivselt sotsiaalseid muutusi ja tuua kaasa ühiskonna parema tuleviku.

Ettevõtted on iga ühiskonna või riigi suure majanduse lahutamatu osa. Valitsuse roll ettevõtete sotsiaalse vastutuse edendamisel on otsusava tähtsusega, sest ettevõtete sotsiaalse vastutuse võtmine on vabatahtlik, ilma kohustavate õigusaktideta (Wirba 2023).

Ühiskondliku vastutuse vaade tõstab esile kultuurivaldkonna laiemat mõju ühiskonnale, kõrvutades seda teiste ühiskondlike valdkondadega. See hõlmab kultuuri rolli hariduses, loomingulises eneseväljenduses, ühise kultuuripärandi säilitamises ja edendamises ning kogukondade sidumises. Ühiskondliku vastutuse aspekt seob erarahastajate ja kultuuriasutuste tegevuse sotsiaalsete eesmärkidega, võimaldades näiteks ligipääsu kultuurile ja haridusele laiemas ulatuses. Selle eesmärk on näidata, kuidas kultuurilised algatused ja koostööprojektid võivad soodustada sotsiaalset kaasatust, luua võrdseid võimalusi ning toetada ühiskonna haavatavamaid rühmi.

Ühiskondlik vastutus käsitleb kultuurilist mitmekesisust ja identiteeti kui olulisi ühiskondlikke väärtusi, mis on vajalikud avatud ja mitmekesise ühiskonna jaoks. Koostöö kultuurivaldkonnas aitab säilitada ja edendada erinevat kultuuripärandit ning tugevdada inimeste ühendust oma kultuurilise pärandiga. Ühiskondliku vastutuse printsiibi kaudu saab rõhutada kultuurivaldkonna rolli sotsiaalsete probleemide teadlikkuse tõstmisel, võimalust käsitleda ühiskondlikke väljakutseid ning luua ruumi kriitiliseks mõtlemiseks ja diskussiooniks. Eesmärgiks on näidata, kuidas kultuurivaldkonna ja erarahastajate koostöö saab olla oluline jõud ühiskonna parema tuleviku ehitamisel. See hõlmab pikaajaliste mõjude ja jätkusuutlike arengusuundade kujundamist, mis aitavad kaasa ühiskonna positiivsele arengule ja heaolule.

Erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöös tuleb keskenduda erinevatele olulistele aspektidele. Strateegiline partnerlusmudel rõhutab vastastikuse kasu ja strateegilise liidu loomise tähtsust, mis nõuab selgete eesmärkide määratlemist ning pühendumist kestvale koostööle. Mõju hindamine pakub struktureeritud lähenemist koostöö mõju hindamiseks, hõlmates nii kultuuri kui ka ühiskondlikku mõõdet. Rahvusvahelised head tavad toovad välja teiste riikide edukaid mudeleid, mida saab rakendada Eesti kultuurivaldkonnas. Koostöö juhtimismudel rõhutab strateegilise juhtimise, kommunikatsiooni ja konfliktide lahendamise olulisust koostöö tõhusaks juhtimiseks. Ühiskondlik vastutus käsitleb kultuurivaldkonna laiemat mõju ühiskonnale, haarates sotsiaalseid eesmärke, nagu haridus, kaasatus ja mitmekesisus, ning rõhutades kultuuri olulist rolli ühiskonna arengus ja üldises heaolus. Nende aspektide arvestamine ja sünergia loomine võib aidata tagada, et erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöö oleks vastastikku kasulik, jätkusuutlik ning suunatud ühiste eesmärkide saavutamisele.

3. EMPIIRILINE UURING, MEETOD JA VALIM

Käesoleva magistritöö empiirilises uuringus osalesid mitmed erarahastajad, kes on kas teinud või teevad koostööd riiklike kultuuriasutustega. Uuringu eesmärgiks on tuvastada motivatsiooniallikad, mis innustavad ettevõtjaid toetama kultuuri; samuti analüüsida tegureid, mis võivad koostööd takistada, et selgitada välja võimalused, meetodid ja eeldused paremaks koostööks.

Peatükis antakse põhjalik ülevaade kasutatud metoodikast ja valimist, selgitatakse valitud uuringustrateegiaid ja -meetodeid. Empiirilise uuringu eesmärk oli analüüsida erinevate erarahastajate suhtumist kultuurivaldkonna rahastamisse, tuua esile nende ootused ja mõjutajad. Ühtlasi võimaldas see uurida majanduse ja poliitika mõju erarahastusele ning selgitada välja edukate koostööprojektide võtmetegurid.

Empiiriline uuringumeetod võimaldab põhjalikult analüüsida erarahastajate vahelisi suhteid, mõtestades lahti nende taustsüsteeme ning pakkudes praktilisi soovitusi, kuidas saaks tõhusamaks muuta kultuurivaldkonna erarahastust. Uuringumeetod aitab kirjeldada, milliseid kogemusi ja probleeme erarahastajad kultuurivaldkonnas kogevad, ja pakkuda erinevaid vaatenurki.

Uuringu ajavahemik on piiratud 2024. aasta esimese poolaastaga. See võimaldas uurida praeguseid arenguid erarahastuse valdkonnas.

Uuringu usaldusväärsus sõltub suurel määral vastajate valimi aususest ja avatusest. Kuna andmeid koguti subjektiivsetest vastustest, on raske täielikult välistada vastajate isiklike kogemuste ja tõlgenduste mõju, mis võib omakorda mõjutada tulemuste täielikkust ja objektiivsust.

Tuleb arvestada, et erarahastuse edu võivad mõjutada finants- ja poliitilised muutused. Need võivad muuhulgas mõjutada nii erarahastuse kättesaadavust kui ka erarahastajate valmisolekut teha koostööd riiklike kultuuriasutustega. Need muutujad võivad mõnikord jääda uuringu piiridest väljapoole. Uuringu eesmärk on analüüsida, kes ja kuidas suudavad mõjutada koostööd ja selle arengut erinevate huvigruppide seas.

Uuringu ulatus on geograafiliselt piiritletud Eestiga, mistõttu pole tulemused otse ülekantavad rahvusvahelisele tasandile. Riikide kultuurierinevused võivad mõjutada erarahastuse dünaamikat, seega ei pruugi uuringu tulemused olla üldiselt kohaldatavad.

3.1. Uuringu meetod

Uuringus on kasutatud kvalitatiivset sisuanalüüsi poolstruktureeritud intervjuudes. Eesmärk on olnud ületada standardiseeritud sisuanalüüsi piirangud. Standardiseeritud lähenemine keskendub peamiselt kvantitatiivsetele tulemustele, mis võib varjutada teksti sügavamalt tähendust ja autori kavatsusi. Kvalitatiivne meetod võimaldab uurida teksti latentset sisu, hoiakuid ja vihjeid, pööramata suurt tähelepanu esinemissagedusele. Samas võib vajadusel anda arvulistele väärtustele pseudokvantitatiivse hinnangu, nagu „mitte kunagi“ või „üksikjuhtudel“. Lisaks võimaldab kvalitatiivne sisuanalüüs keskenduda tekstis olevale olulisele informatsioonile lugeja seisukohast (Kalmus jt 2015).

Poolstruktureeritud intervjuu kontseptsioon ühendab eelnevalt määratletud avatud küsimuste komplekti intervjuueerija vabadusega lisada intervjuu käigus uusi küsimusi. See meetod võimaldab süveneda osalejate mõtetesse, tunnetesse ja uskumustesse konkreetse teema osas, muutes selle sobivaks kvalitatiivsete andmete kogumiseks (DeJonckheere 2019). Lisaks võimaldab poolstruktureeritud intervjuu analüüsida erinevaid valdkondi ühe seansi jooksul, mis on efektiivne, eriti kui intervjuueerijal on küsitluseks ainult üks võimalus (Buckley ja Chiang 1976). Akadeemilise uuringumeetodi valikul on oluline arvestada, et empiirilise uuringu läbiviimine võimaldab sügavamalt mõista erarahastuse dünaamikat kultuurivaldkonnas.

„Uuringu tarbeks tehtavate intervjuude puhul eristatakse intervjuueerija ning intervjuueeritava, st küsimusi küsiva ning neile vastava poole rolle. Uuringut plaanides tuleb arvestada, et iga konkreetse intervjuu kava, intervjuueerimisviis ja intervjuude hulk olenevad uurimuse eesmärgist (sh mis on uurimisküsimused, kuidas on plaanis kogutud andmeid analüüsida) ning uurija enese taustast“ (Lepik jt 2014).

Fookuse säilitamiseks ja haldamiseks rakendatakse käesolevale uurimusele konkreetseid piiranguid:

- **Piirangud kultuuriinstitutsioonide tüüpidele:** tunnistades, et kultuurivaldkond on lai, keskendub uuring riiklikele kultuuriasutustele.
- **Erarahastajate ulatus:** uuring keskendub erarahastajate valitud rühmale, mis hõlmab ettevõtjaid, kes on kas hetkel või ajalooliselt erarahastajana panustanud koostöösse riiklike kultuuriasutustega.

- **Metodoloogilised piirangud:** uuring kasutab kvalitatiivset meetodit – poolstruktureeritud intervjuusid.
- **Avaliku rahastuse mõju:** tunnistades avaliku ja erasektori rahastuse vastastikust mõju, jääb fookus viimasele, eeldusel et avaliku rahastuse dünaamika erineb uurimisvaldkonnast.
- **Motivatsiooniulatus:** uuring ei pruugi kajastada kõiki võimalikke motivatsioonitegureid, kuna potentsiaalselt mõjutab erarahastusotsuseid arvukalt tegureid; mõningad vähem levinud motiivid ei pruugi olla sattunud uurimisskoopi.

Loetletud piirangud on kehtestatud selleks, et tagada selge, fokusseeritud ning saavutatav uurimistrajektor, tunnistades, et ühte uuringusse pole võimalik mahutada kogu erarahastuse spektrit. Selline lähenemine on välja töötatud, et saavutada määratletud parameetrite piires sügavus ja spetsiifilisus.

Intervjuud on tehtud kolmel viisil: enamus intervjuudest toimus füüsiliste kohtumiste käigus; kahel juhul toimus Zoomi vahendusel videointervjuu; kahel juhul soovisid intervjuueeritavad vastata kirjalikult.

Intervjuu oli jaotatud kuueks osaks.

Esimese osa fookus oli erarahastusotsuse motiivide välja selgitamisel. Intervjuueeritavalt küsiti hinnangut tema enda või tema ettevõtte koostööle riiklike kultuuriasutustega. Lisaks paluti anda hinnang, kui oluliseks ühiskonnale, talle endale või tema ettevõttele peab intervjuueeritav kultuuri toetamist. Samuti selgitati välja intervjuueeritava kogemus ning ettepanekud, kuidas tõsta ettevõtja motivatsiooni panustada erarahastajana koostösse riiklike kultuuriasutustega.

Teises osas selgitati välja erarahastaja vaated koostöövõimalustele.

Kolmandas osas keskenduti takistustele ning väljakutsetele, seda eeskätt erarahastaja seniste kogemuste põhjal.

Neljandas osas käsitleti senist koostööd riiklike kultuuriasutustega, erarahastaja kogemusi ning kolmandate osapoolte tagasisidet senisele koostööle; samuti sellele, kas ja milline on tagasiside mõju intervjuueeritavale ning tema motivatsioonile koostöökaks riiklike kultuuriasutustega.

Viiendas osas olid vaatluse all erarahastuse strateegiad ning soovitused riiklikele kultuuriasutustele erarahastuse paremaks kaasamiseks. Samuti hinnang ning soovitused riigile, motiveerimaks erarahastuse laiemat kaasamist.

Kuuendas osas oli fookus koostöö laiemal mõjul ning tulevikuperspektiividel: kuidas ja millisena näevad intervjueritavad alternatiivseid koostöövorme ning kas Eesti koostööpraktikas on kasutamata erarahastuse kaasamisstrateegiaid, mida erinevalt muust maailmast pole siin praktiseeritud.

Keskmiseks intervjuu pikkuseks tuli 45 minutit, lühim intervjuu kestis 35 minutit, pikim 70 minutit. Kohtumised toimusid ettevõtjate kontorites, kahel juhul Tallinna kohvikutes, kahel juhul veebis. Kohavaliku tingisid intervjueritavate eelistused ja mugavaim lahendus.

Toodud jaotus määratleb uurimuse ulatuse ning toimepiirid.

3.2. Valim

Erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöö dünaamika uurimiseks on oluline mõista selle sügavamaid juuri ja laiemat tähendust. Koostöö ei piirdu üksnes finantskoostööga, vaid hõlmab sünergilist suhet, kus nii rahaline kui ka mittemateriaalne panus aitavad saavutada kultuuri valdkonna ühiseid eesmärke. Projektitöö, ürituste korraldamine ja pikemaajalised partnerluslepingud on vaid mõned näited koostööst, mida erarahastajad ja riiklikud kultuuriasutused võivad teha (Wolf & Antoni 2012: 3).

Erarahastajate hulgas ilmneb mitmekesisus mitte ainult motiivide, vaid ka rahastusstrateegiate osas. Erinevate erarahastajate vahel võivad esineda märkimisväärsed erinevused nende eesmärkides, huvivaldkondades, riskitaluvuses ja ootustes „investeeringu“ tasuvuse suhtes. Mõned erarahastajad eelistavad panustada kultuuri edendamisse altruistlikest motiividest lähtuvalt, samas kui teised on huvitatud peamiselt ärieesmärkidest, näiteks brändi reklaamimisest või sotsiaalse vastutuse edendamisest.

Samuti võivad erarahastajad valida erinevaid rahastusstrateegiaid vastavalt nende individuaalsetele eelistustele, ressursside kättesaadavusele ja riskihinnangule. Mõned eelistavad otsest rahastamist, teised aga eelistavad bartertehinguid.

Erarahastajate motiivide ja rahastusstrateegiate mitmekesisus võib kaasa tuua uuringutulemuste piiratud üldistatavuse: teatud tüüpi erarahastajad võivad jääda varju. Kuna uuringuprojektidel on sageli spetsiifilised valimikriteeriumid ja piiratud ressursid, võib uuringuvalimi koostamisel olla tendents keskenduda teatud tüüpi erarahastajatele või nende

tüüpilistele omadustele, jätmata täielikult kajastamata teised potentsiaalsed rühmad. Seetõttu võivad uuringutulemused olla piiratud üldistatavusega ja rakendatavad ainult nendele erarahastajatele, kelle profiil vastab valimi omadustele, jättes teised rühmad uuringust välja ning varjates nende unikaalseid omadusi ja panust kultuurirahastusse. Seetõttu on oluline arvestada erarahastajate mitmekesisust ning kavandada uuringuprojekte strateegiliselt, et tagada võimalikult lai üldistatavus, mis kajastaks erinevaid vaatenurki ja dünaamikat kultuuri erarahastuses. Käesoleva uuringu valim on mitmekesine, hõlmates aktiivselt kultuurivaldkonda panustavaid ettevõtjaid, aga ka neid, kes on seda teinud, kuid enam ei tee. Selline lähenemine võimaldab sügavamalt aru saada kultuuri erarahastuse dünaamikast.

Valim võimaldab uurida hoiakuid, kogemusi ja perspektiivi. Aktiivsete toetajate seas saab uurida nende motiive, ootusi ja kogemusi, samal ajal, kui endised toetajad aitavad mõista hoiakute muutusi ning kultuuri erarahastusotsuste dünaamikat ajas.

Valim annab uuringule tulevikuperspektiivi: ettevõtjad, kes praegu ei panusta kultuurivaldkonda, jagasid oma ootusi, hoiakuid ja võimalikke takistusi. Nende küsitlemine võimaldab teha järeldusi kultuuri erarahastuse arengu ning muutuste suunamise või toetamise kohta.

Mitmekesine valim võimaldab anda praktilisi soovitusi nii kultuuriasutustele kui ka ettevõtjatele. Erinevate kogemuste analüüs laseb mõista eduka koostöö võtmetegureid, aga ka väljakutseid, mida on oluline teada kultuuri erarahastuse parendamiseks.

Tabel 1. Intervjueeritavate valim

Intervjueeritu	Asutus ja positsioon	Intervjueerimise aeg	Kogemus ettevõtjana, millest koostöökogemus erarahastajana (aastat/aastat)
PT = Peeter Tiitson	Al Mare Auto/omanik	31.01.2024	30/20
AL= Andres Linnas	Ettevõtja	01.02.2024	31/25

AT = Alexander Tsikhilov	Admirals Markets/omanik	05.02.2024	30/8
PJ = Piret Jesse	Sorainen/partner	06.02.2024	25/10
RL = Raimond Lunev	Haapsalu COOP/omanik	06.02.2024	31/25
TN = Terje Nepper	Arensburg/omanik	08.02.2024	30/22
AMO = Antti Moppel	Aqua Marina/omanik	10.02.2024	31/25
KL = Kristi Lomp	Selver/juht	14.02.2024	20/15
EN = Eve Nõmm	Liviko/turundusjuht	15.02.2024	15/10
AME = Ando Mellikov	Jazz pesulad/omanik	20.03.2024	25/20
EK = Enn Kunila	NG Grupp/omanik	20.03.2024	31/25

3.3. Andmetöötlusmeetodid

Andmetöötlemiseks on kasutatud kvalitatiivset sisuanalüüsi, mille käigus on püütud saada ülevaade uuritavast tekstist kui tervikust. Kvalitatiivne meetod hõlmab süstemaatilisi protseduure andmete töötlemiseks, sealhulgas ettevalmistavaid samme andmete kogumiseks (intervjuud, transkriptsioon), teksti kodeerimist hallatavateks kategooriateks ning kodeeritud andmete analüüsi, et teha olulisi järeldusi.

Kvalitatiivset meetodit on nimetatud ka „tekstiandmete sisu subjektiivseks tõlgendamiseks läbi süstemaatilise kodeerimisprotsessi ning teemade või muustrite tuvastamise kaudu“ (Hsieh ja Shannon 2005: 1278).

„Tavapäraselt sisuanalüüsi kasutatakse siis, kui soovitakse midagi kirjeldada ning huvipakkuva nähtuse kohta ei ole piisavalt teooriaid või uurimisandmeid. Sellisel juhul püütakse vältida eelnevalt määratletud kategooriaid ja leida nende nimetused andmetest. Kõigepealt loetakse kogu intervjuuteksti, et tunnetada tervikut, ja seejärel tõstetakse tekstist

esile sõnad, mis näivad väljendavat kõige tähtsamaid mõtteid või kontseptsioone. Seda protsessi korratakse ning tekivad koodide nimetused, mis hõlmavad rohkem kui üht võtmesõna. Need tulenevad sageli tekstist ja moodustavad esialgse kodeerimisskeemi. Seejärel ühendatakse koodid kategooriateks, mis moodustavad hierarhilise struktuuri“ (Laherand 2008: 291–292).

Et andmed oleksid kvalitatiivselt võrreldavad, transkribeeriti alustuseks intervjuud. Kahel juhul olid intervjuuvastused kirjalikud; nende andmed on töödeldud kirjaväisi muutmata.

Kvalitatiivse analüüsi oluline aspekt on kodeerimine, mis hõlmab teksti segmenteerimist ja märgendamist, et võimaldada hilisemaid järeldusi. Esimeses, tekstidega tutvumise etapis märgiti olulised lõigud, laused või sõnad. Seejärel omistati märgitud tekstilõikudele koodid või märksõnad ning hiljem grupeeriti need koodid sarnasuse alusel kategooriatesse.

Analüüsimiseks loodi tulenevalt intervjuu struktuurist erinevad kategooriad ning märksõnad: „innovatsioon“, „tähelepanu“, „haridus“, „maine“, „väärtused“, „reaalsed tulemused“, „suhted“, „turupositsioon“, „kaubamärk“, „kogukond“, „vaimne rahulolu“, „eeskuju“, „tooted ja teenused“, „reklaam“, „moraalne toetus“, „stipendiumid“, „metseenlus“, „eelarve“, „maksupoliitika“, „tunnustus“, „motivatsioon“, „ühiskond“, „kogemus“, „ettepanekud“, „võimalused“, „takistused“, „senine koostöö“, „strategia“, „soovitused“, „riik“, „tulevik“, „muu maailm“ jm. Seejärel, võttes aluseks magistritöö uurimusküsimused oli võimalik hakata saadud tulemusi analüüsima.

Kodeerimisel eristatakse kolme lähenemist: induktiivset, deduktiivset ja induktiivselt deduktiivset. Induktiivse või avatud kodeerimise käigus arendatakse koodid välja uuritavast materjalist, kus kodeerimisjuhend kujuneb empiirilise analüüsi käigus. Deduktiivses protsessis kasutatakse koodide väljatöötamisel varasemast teoreetilisest materjalist tulenevat lähenemist. Kolmas võimalus, induktiivselt deduktiivne lähenemine hõlmab mõlema kodeerimismeetodi ühendamist (Kalmus jt 2015).

Kvalitatiivne sisuanalüüs ei ole siiski täiuslik meetod. Esiteks ei võimalda see võrrelda erinevaid tekste omavahel täpselt. Teiseks ei ole võimalik suuri tekstikogumeid kvalitatiivse analüüsiga uurida, mis omakorda takistab tulemuste põhjal suurte üldistuste tegemist. Kolmandaks kaasneb kvalitatiivse sisuanalüüsi puhul oht, et uurija kogub tekstidest alateadlikult tõendusmaterjali oma hüpoteesidele, mis tähendab, et uurija võib olla analüüsitava materjali suhtes eelistav (Kalmus jt 2015). Kui uurija on teadlik kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodi piirangutest, saab ta seda arvesse võtta.

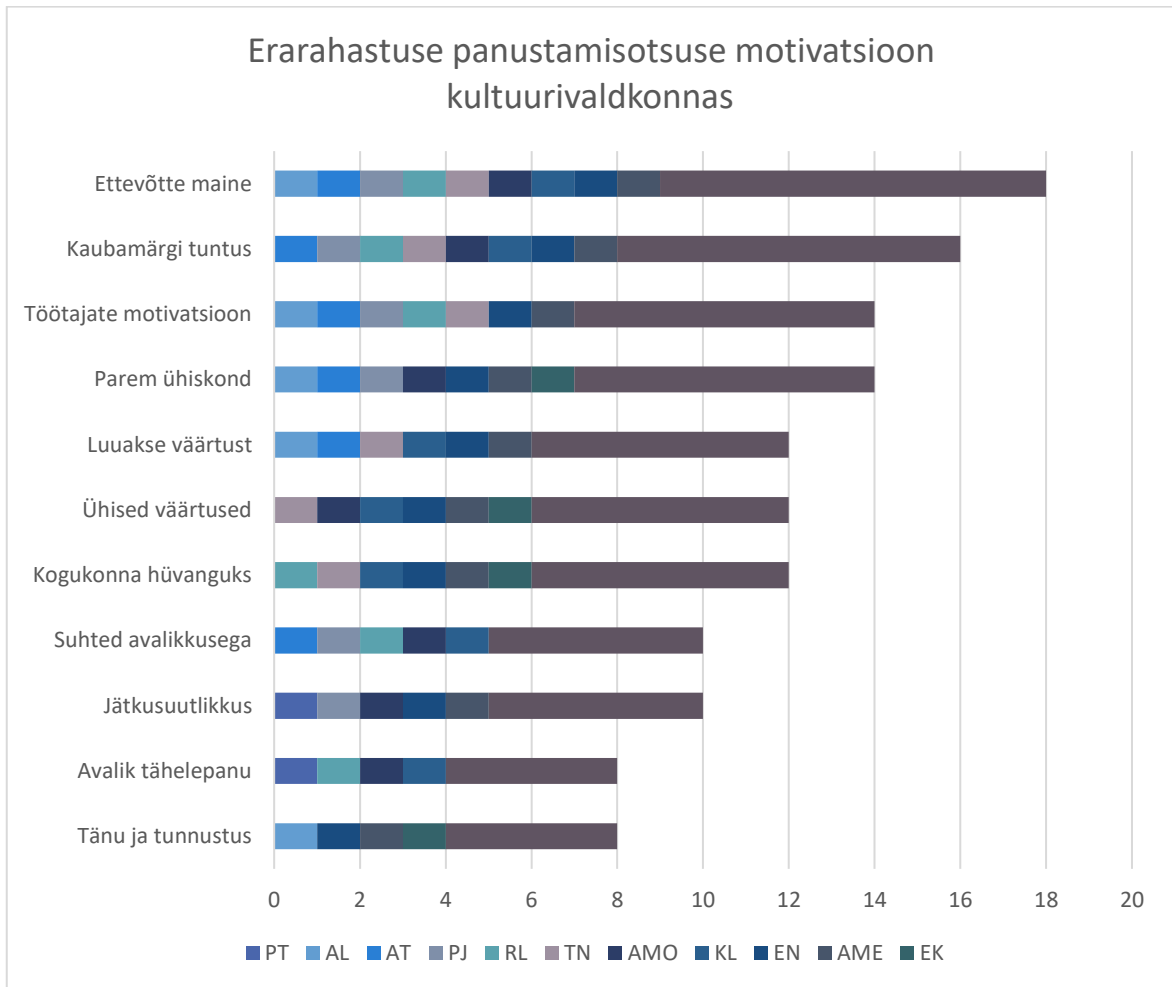
4. UURIMUSE TULEMUSED JA ARUTELU

Erarahastajate hoiakute uurimiseks on autor pidanud esmalt oluliseks selgitada, millised on nende motiivid ja eesmärgid, panustamaks koostöösse riiklike kultuuriasutustega. Peatüki esimeses osas on antud ülevaade motiividest. Teine osa keskendub erarahastajate ootustele, välja tuuakse intervjuudes esile tõstetud olulisemad ootused ning tagasiside. Kolmas osa analüüsib erarahastajate ettepanekuid, mida nende hinnangul saaks riik või riiklikud kultuuriasutused omalt poolt teha erarahastajatega koostöö arendamiseks ning soodustamiseks. Peatüki viimases osas on välja toodud intervjuude analüüsist selgunud soovitusel, kuidas ning milliste vahenditega saaks motiveerida ning laiendada riiklike kultuuriasutuste ning erarahastajate koostööd.

4.1. Erarahastuse panustamisotsuse motivatsioon kultuurivaldkonnas

Uuringu eesmärk on süvitsi uurida erarahastajate motivatsiooni, eriti nende motivatsiooni koostööks riiklike kultuuriasutustega; kuidas erarahastajad mõistavad kultuuri toetamise olulisust ühiskonnale ning milline on selle mõju nende enda või ettevõtte jaoks.

Joonis 2. Erarahastuse panustamisotsuse motivatsioon kultuurivaldkonnas. Allikas: autori intervjuud.

Joonisel 2 on ära toodud enim kajastust leidnud erarahastajate motivatsiooniallikad. Kõige rohkem motiveerib erarahastajaid koostööks riiklike kultuuriasutustega ettevõtte maine parandamine. See tähendab, et nad näevad kultuuri toetamist võimalusena enda või oma ettevõtte positiivse kuvandi loomist avalikkuse silmis. Sellest tulenevalt võib järeldada, et erarahastajate jaoks on oluline mitte ainult kultuuri toetamine ise, vaid ka sellest tulenev kasu nende mainele ja kaubamärgile.

AL: Kindlasti saavad erarahastajad läbi rahastamise mainet parandada. See ehk ongi ettevõtte juhtide enda sisetunde küsimus ja ka kuvandi loomise küsimus.

AT: Kultuuri investeerimine aitab kaasa positiivse ettevõtte maine loomisele, näidates ettevõtte huvi sotsiaalse arengu ja kunsti toetamise vastu. See võib suurendada kaubamärgi tuntust ja klientide lojaalsust.

Maine parandamine ja kaubamärgi tuntuse suurendamine on olulised aspektid nii kultuuri toetamisel kui ka äri sektoris laiemalt. Uuring näitab, et need kaks tegurit on omavahel seotud ning ettevõtjad seostavad maine parandamist sageli ka kaubamärgi tuntuse suurendamisega.

Kaks vastanut väljendasid arvamust, et maine parandamine ja kaubamärgi tuntuse suurendamine võivad parandada nende ettevõtte turupositsiooni. See tulemus kinnitab varasemaid järeldusi, et maine parandamine on üks tugevamaid motivatsioonitegureid erarahastajate jaoks ning et see omab olulist mõju nende äri- ja turundusstrateegiatele. Seega võib öelda, et maine parandamine kui motivatsioonitegur pole oluline mitte ainult kultuuri valdkonnas, vaid ettevõtlusmaailmas tervikuna.

TN rõhutas, et kultuuriliste algatuste toetamine on olnud oluline osa nii tema kui ka tema ettevõtte brändi identiteedist ning maine loomisest. Väljendatud seisukoht viitab sügavamale arusaamisele sellest, kuidas erarahastajad näevad kultuurivaldkonda panustamist mitte ainult heategevusliku ettevõtmisena, vaid ka strateegilise võimalusena oma brändi positsioneerimisel. Sellest lähtuvalt saab järeldada, et erarahastajad tunnistavad kultuurivaldkonna toetamisel tekkivat võimalust tugevdada sidemeid oma klientide ja laiemaga avalikkusega ning luua positiivset kuvandit, mis omakorda aitab kaasa nende edule ning parema turupositsiooni saavutamisele. Lisaks toodi välja vastastikuse kasu olulisus.

AT: Ettevõtete ärihuvid peaks olema ühendatud kultuuriasutuste missiooni ja eesmärkidega. See võib hõlmata ühiseid turunduskampaaniaid, haridusprojekte, ürituste sponsorlust ja algatusi, mis edendavad kultuuripärandit ja loovust. Selline lähenemisviis võimaldab mõlemal poolel saada vastastikust kasu, tugevdades samal ajal sidemeid ühiskonnaga ja parandades oma kaubamärkide avalikku tajumist.

Enamik vastanute jaoks on soov luua ühiselt paremat ühiskonda üks olulisemaid motiive. Erarahastajate motivatsioon kultuurivaldkonnas tegutsemiseks on sageli tugevalt seotud nende isiklike väärtuste, huvide ja veendumusega, mille kohaselt kultuur mängib olulist rolli ühiskonna jõustamisel ja rikastamisel. Nende panus kultuurivaldkonda võib aidata kaasa kultuuripärandi jätkusuutlikkusele ning stimuleerida kunsti ja loovuse arengut ühiskonnas (CTA 2021).

AL tunnistab vajadust heaolu ja tasakaalu järele. Tema hinnangul tuleks osa rahalistest ressurssidest suunata ühiskonna hüvanguks. Selline seisukoht peegeldab sügavat arusaama kultuuri ja ühiskonna vastastikusest sõltuvusest. Seisukoht viitab arusaamale, et kultuur pole ainult esteetiline nauding, vaid ka võimas jõud, mis kujundab ühiskonna väärtusi ja suunab selle arengut paremuse suunas. Samale seisukohale oli sekundeerijaid:

AME: Toetamine peaks olema ettevõtjale auasi. Ettevõtjana on sul kõrgendatud vastutus. Ei ole ainult nii, et võta, mis sa saad. Sa pead ikka kogukonda vastu toetama. Ühiskondlik vastutus.

Kultuurilise mitmekesisuse propageerimine nii individuaalsel kui ka kogukonna ja ühiskonna tasandil aitab erarahastajate hinnangul kaasa õiglasema ühiskonna loomisele

tervikuna. Erinevate kultuuriasutuste koostöö, sealhulgas erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste vahel, toetab mitmekesisuse ja kultuurilise avatuse põhimõtete levikut ning aitab kaasa sallivama ja kaasavama ühiskonna kujundamisele.

Suurem osa intervjueritavatest rõhutas koostöös riiklike kultuuriasutustega oma töötajate motiveerimise aspekti. See näitab, et erarahastajad näevad koostööd kultuuriasutustega kui võimalust tõsta oma ettevõtte mainet, aga ka viisi, kuidas motiveerida ja kaasata oma töötajaid. Motiveeritud töötajad on lojaalsemad ning panustavad pühendunumalt ettevõtte igapäevasesse tegevusse, mis omakorda suurendab ettevõtete efektiivsust ja jätkusuutlikkust. Seega on kultuuriasutustega koostöö tegemine erinevate organisatsioonide jaoks strateegiline samm, sest nad soovivad kultuuri toetada, aga samas tugevdada ka oma äritegevust ja sotsiaalset mõju.

Kultuuri toetamine mängib olulist rolli erarahastajate mainekujunduses ning töötajate motivatsiooni tõstmises. Nagu väidab AL, hea tagasiside korral tekib positiivne mainekujundus, mis omakorda suurendab usaldust ettevõtte vastu ja paneb inimesed ennast sellega paremini samastama. Lisaks sellele suurenda kultuuri toetamine töötajate motivatsiooni, nagu mainib RL, kelle sõnul tunnevad töötajad uhkust ja rahulolu ettevõtte panuse üle suurte kultuuriürituste toetajana. Tööandja kuvandi seisukohalt on kultuuri toetamine samuti oluline, eriti noorte töötajate jaoks, kes otsivad tähendusrikast töökeskkonda, nagu rõhutab PJ. Lisaks sellele tõstab TN esile, et tugev koostöö kultuuriasutustega suurendab nii ettevõtja kui ka tema töötajate rahulolu, kuna nad tunnevad ennast osana suurest koostööst, mis omakorda toetab positiivset töökeskkonda ja ühtekuuluvustunnet kollektiivis. Seega on kultuuri toetamine erarahastaja jaoks mitmekülgne vahend ettevõtte maine ning töötajate motivatsiooni parandamiseks.

AT: Aktiivne osalemine kultuurialgatustes rikastab mitte ainult kogukonda, vaid loob ka keskkonna, kus töötajad tunnevad uhkust ja seotust oma ettevõtte väärtuste ja panustega.

Kohaliku kogukonna hüvanguks panustamise olulisuse rõhutamine toob esile, et erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostööl on laiem mõju, mis ei piirne üksnes kultuurivaldkonnaga. Selline koostöö võib kaasa tuua mitmeid potentsiaalseid eeliseid, mis mõjutavad positiivselt nii kohalikke kogukondi kui ka laiemat ühiskonda. Ühiste algatuste kaudu saavad kultuuriasutused ja erarahastajad panustada kogukonna arengusse, pakkudes ligipääsu kultuurile ning toetades kohalikke talente ning nende loomingulise potentsiaali arengut.

Lisaks kogukondliku tasandi mõjule toob erinevate organisatsioonide partnerlus kaasa kultuuri rahvusvahelistumise ja kultuuridevahelise dialoogi edendamise. Lund ja Greyser (2015) rõhutavad, et selline partnerlus loob kaasavama ja elavama ühiskonna, kus kultuuridevaheline mõistmine ja tunnustus saavad oluliseks väärtuseks. Näiteks võivad koostööprojektid „tuua kaasa kultuurivahetuse ja -koostöö teiste riikide või kogukondadega, aidates kaasa kultuuridevahelisele suhtlusele ja kogemuste vahetusele. Erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöö rikastab kohalikku kultuurielu ja soodustab laiemat ühiskondlikku arengut ning kultuuridevahelist mõistmist nii kohalikul kui ka rahvusvahelisel tasandil“ (Lund ja Greyser 2015).

AT: Eelkõige on oluline rõhutada, et kultuuril on võtmeroll sotsiaalses arengus, hariduses ja väärtuste kujundamises. Kultuuriasutuste toetamine aitab kaasa haritud ja harmooniliste kogukondade arengule.

Kultuuriliste sündmuste ja festivalide toetamine ettevõtete poolt on oluline strateegia, mis pakub mitmeid kasulikke eeliseid. Nagu mainis TN, siis sellised sündmused pakuvad lisaks meelelahutusele ka harimisvõimalusi ning aitavad tugevdada kogukonna sidemeid. Erarahastajad, kes toetavad selliseid sündmusi, saavad kaasa aidata kogukonna arengule.

EN märkis, et peab erarahastajana oluliseks kogukonna kultuurilist, vastutustundlikku ja kvaliteeti väärtustavat mõtteviisi. Ettevõtted, kes jagavad seda väärtust, näevad enda kohustusena toetada ühiskondlikult ja kultuuriliselt olulisi valdkondi. Selline tegevus väljendab erarahastajate pühendumist ühiskondlikule heaolule ning kultuurilise mitmekesisuse edendamisele.

Koostöö erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste vahel võimaldab ühiselt edendada kunstilist mitmekesisust ning võidelda ebavõrdsuse vastu, tagades kunsti ja kultuuri kättesaadavuse kõigile ühiskonna liikmetele. Partnerlus põhineb ühistel väärtustel, mis teevad võimalikuks jätkusuutliku koostöö ja tagavad eeldused pikaajaliseks ning edukaks koostoimimiseks. Väärtused ja põhimõtted loovad raamistiku, mis suunab partnerluse arengut ning tagab, et see oleks vastastikku rikastav ning vastaks osapoolte ootustele ning eesmärkidele.

Oluline on mõista, et rahastamisel on kaugemale ulatuv mõju ning sellest tuleneb omakorda väärtus. Eraraha kaasamine toob kaasa lisaväärtuse, mis ei piirdu pelgalt majanduslike aspektidega, vaid hõlmab ka kultuurilist ja sotsiaalset kasu. Erarahastuse kaasamine toetab kunsti ja kultuuri ning aitab samas neid ka säilitada ja arendada, luues seeläbi positiivset mõju ühiskonnas tervikuna.

Selline põhjalik ja sünergiline koostöömudel toetab sotsiaalset õiglust ning kaasavat ühiskonda, kus kultuuril on oluline roll ühiskondlike probleemide lahendamisel ning ühiskonna arengus. Erarahastajate jaoks on oluline olla nende protsesside kujundamisel kaasaraäkijaks.

AME: Kui sa usud, et see kultuuriasutuse töötajate rühm teeb õiget asja ja väärtused kattuvad, siis toetad hea meelega. Kui väärtused ei kattu, siis ei ole ka koostöö viljakas või võimalik.

TN-i arvamusel kohaselt on kultuuri toetamine oluline mitte ainult ühiskonnale tervikuna, vaid ka ettevõtetele endile. Seda seetõttu, et kultuuri toetamine võib kaasa tuua mitmeid olulisi eeliseid. Esiteks, see aitab edendada mitmekesisust, loovust ja innovatsiooni, luues seeläbi soodsad tingimused uute ideede ja lahenduste tekkeks. Teiseks, kultuuri toetamine toob kaasa majandusliku kasu, näiteks kultuurisündmuste korraldamisest tulenev kultuuriturismi edenemine. Kolmandaks, see aitab kaasa ettevõtte positiivsele mainele, näidates tema pühendumust ühiskondlikule vastutusele ning kultuurilisele mitmekesisusele.

Analüüsides erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostööd, tuleb esile mitmeid olulisi aspekte, mis määravad selle pikaajalise edu ja mõju kultuurisektorile ning ühiskonnale tervikuna. Üks neist aspektidest on jätkusuutlikku tulevikku panustamise tähtsus, mida vastavalt intervjuude tulemustele peeti mõnevõrra vähem oluliseks. Jätkusuutlikkus võimaldab kultuuriasutustel püsida ja oma tegevust jätkata ka tulevikus, tagades seeläbi kultuuripärandi ja loomevaldkonna arengu stabiilsuse. Samuti võimaldab jätkusuutlikkus kultuuril täita oma rolli ühiskonnas ning panustada ühiskondlikesse arengutesse ja väljakutsetesse pikaajaliselt ja järjepidevalt. Jätkusuutliku tulevikku panustamisega arvestamine nõuab strateegilist lähenemist ja pikaajalist perspektiivi. See hõlmab peale rahalise jätkusuutlikkuse tagamise ka keskkonnavalaseid, sotsiaalseid ja kultuurilisi aspekte, mis kõik on seotud kultuurivaldkonna tuleviku tagamisega.

PT: Oleme veendunud, et kultuuri toetamine mitte ainult ei rikasta ühiskonda, vaid on ka tee uuendusliku mõtteviisi ja jätkusuutliku tuleviku suunas.

PJ arvamusel kohaselt on oluline tagada, et meie teadus, haridus ja kultuur oleksid jätkusuutlikud, arenevad ja kestvad. See viitab vajadusele investeerida nendes valdkondadesse pikaajaliselt ning tagada nende jätkuv areng ja säilimine. Erarahastajate hinnangu kohaselt on kultuuri jätkusuutlikkuse panustamine seega üks oluline aspekt, mis aitab tagada ühiskonna pikaajalise heaolu ning arengu.

EN hinnangul on kultuuri toetamine oluline osa ettevõtte jätkusuutlikkuse strateegiast. See tähendab, et erarahastajad mõistavad kultuuri olulisust nii ühiskonna kui ka oma ettevõtte

jätkusuutlikkuse jaoks. Kultuuri toetamine aitab mitmekesistada ettevõtte tegevust, luua sidemeid kogukonnaga ning säilitada ja arendada väärtusi, mis on olulised nii ettevõtte kui ka ühiskonna terviklikkuse seisukohalt. Selle seisukohaga leiab kinnitust väide, et kultuuri toetamine on osa erarahastajate strateegiast, mis on suunatud jätkusuutlikkuse ning edukuse saavutamisele.

Eri osapoolte, sealhulgas erarahastajate, riiklike kultuuriasutuste ja avalikkuse suhete parandamine on oluline aspekt, mis mõjutab kultuuri valdkonna jätkusuutlikkust ja ka kultuuri positiivset mõju ühiskonnale laiemalt. Avalike suhete paremine tagab erarahastajate hinnangul suurema toetuse kultuuriprojektidele ja kaasatuse ning edendab kultuuri mõju ja tähendust ühiskonnas. Kultuuriasutuste ja avalikkuse vaheliste suhete tugevdamisel on mitmeid positiivseid tagajärgi. Eeskätt suurendab see kultuuriasutuste nähtavust ja arusaamist nende tegevusest, mis omakorda suurendab erarahastajate huvi neid toetada. Avalikkuse parem arusaam kultuuri rollist ning selle olulisusest loob märgatavalt parema pinnase suurema huvi tekkimiseks kultuuriürituste vastu ja parema kaasatuse ning suurendab seeläbi vaieldamatult nende sotsiaalset mõju ja väärtust. Avalike suhete parendamine nõuab aga strateegilist lähenemist ja pidevat suhtlust sihtrühmadega. See hõlmab lisaks aktiivsele suhtlusele ja kaasamisele ka avaliku arvamuse ja tagasiside kuulamist ning saadud tagasisidele vastavate meetmete võtmist.

Oluline on luua avatud, usalduslikud ja tõhusad avalikud suhted, mis võimaldavad koostööd ning tagavad kultuuri jätkusuutliku arengu ja mõju ühiskonnale. Neid seisukohti toetas viis (5) intervjueeritavat.

AT: Kultuuri toetamine on osa ettevõtte sotsiaalsest vastutusest (CSR). CSR-ga tegelevad ettevõtted soovivad teha positiivset panust ühiskonda, mis pikemas perspektiivis võib parandada nende suhteid avalikkusega ja tugevdada nende turupositsiooni.

Avalik tähelepanu on kultuurivaldkonnas oluline tegur, kuna see mõjutab otseselt kultuuriinstitutsioonide ja -ürituste nähtavust, toetust ning mõju ühiskonnas. Kultuuriasutused ja -üritused, mis suudavad pälvida suuremat avalikku tähelepanu, on tavaliselt ka edukamad oma eesmärkide saavutamisel, olgu need siis loomingu- edendamise, kultuurilise mitmekesisuse propageerimine või sotsiaalsete muutuste toetamine. Avalik tähelepanu avaldab positiivset mõju kultuuriasutuste ja -projektide rahastusele ning sponsorelusele, kuna suurem nähtavus meelitab ligi rohkem toetajaid ning partnereid. Lisaks suurendab avalik tähelepanu kultuuriasutuste ja -ürituste külalistatavust ning kaasatust, mis omakorda laiendab nende sotsiaalset mõju ja tähendust ühiskonnas.

Näiteks, kui kultuuriüritus või -asutus saab suuremat meediakajastust või sotsiaalmeedia jälgijaskonda, võimendab see tema mõju ja tähendust laiemas kogukonnas ning aitab kaasa kultuuriteemade ja väärtuste levikule. Samuti mõjutab avalik tähelepanu kultuuriinstitutsioonide ja -projektide mainet ning kuvandit, mis omakorda mõjutab selle usaldusväarsust ja atraktiivsust potentsiaalsete toetajate ja partnerite hulgas. Avalik tähelepanu aitab luua silda kultuuriasutuste ja potentsiaalsete sponsorite vahele, suurendades poolte arusaamist ja vastastikust tunnustust, mis soodustab koostööd ja toetuse jätkumist.

PT: Mida enam toome toetajatena seda avalikult välja, koos parimate koostöö näidetega, seda enam mõistavad potentsiaalsed sponsorid, et lisaks hindamatule panusele kultuuri on võrdväärne kasu ka meile endile.

Kolmandate osapoolte tänu ja tunnustus mängivad kultuuriasutuste ja -projektide jätkusuutlikkuse tagamisel ning nende laiemal ühiskondliku mõju saavutamisel olulist rolli. Kui kultuuriasutused ja -projektid saavad avalikku tunnustust ja positiivset tagasisidet kolmandatelt osapooltelt, nagu teised organisatsioonid, valitsusasutused või üksikisikud, parandab see nende mainet ja usaldusväarsust. Positiivne tagasiside kinnitab nende tegevuse olulisust ja mõju ning julgustab neid oma tegevust jätkama.

AME: Me teeme palju. Inimesed ikka märgivad ära, mõned kiidavad, mõned ütlevad, et küll sul on raha üle jne.

Kolm (3) vastajat rõhutas erarahastuse panust kui investeeringut tulevikku. See viitab laiemale mõistmisele, et kultuuriasutustele ja -projektidele tehtavad rahalised toetused ei pruugi tuua ainult kohest eelist, vaid võivad olla ühtviisi olulised pikaajalise mõju saavutamisel ühiskonnas. Kui erarahastajad tajuvad oma toetust kui tulevikuinvesteeringut, on nad rohkem motiveeritud panustama kultuuriprojektidesse ja -organisatsioonidesse ning püüavad tagada nende jätkusuutlikkust ja mõju pikas perspektiivis. Selline lähenemine viitab mõistmisele, et kultuuril on oluline roll ühiskonna arengus ning et sellesse panustamine võib tuua kaasa mitmesuguseid eeliseid tulevikus, sealhulgas hariduslikku, majanduslikku ja sotsiaalset kasu. Investeerides kultuuri aitavad erarahastajad kaasa uute talentide arenemisele, kultuurilise mitmekesisuse edendamisele ning kogukondade sidususe ja identiteedi tugevdamisele. Erarahastuse käsitlemine tulevikuinvesteeringuna mõjutab nii rahastajate käitumist kui ka nende panust kultuuri valdkonnas, suurendades seeläbi valdkonna pikaajalist jätkusuutlikkust ja mõju ühiskonnas.

AT: Ettevõtjatele on oluline mõista ja austada kultuuriasutuste missiooni ja väärtusi, vältides liigset mõju nende loomingulisele protsessile. Nad peaksid kaaluma koostööd kui pikaajalist investeeringut kultuuri ja ühiskonda, mitte ainult lühiajalisi turunduskampaaniaid oma brändi jaoks.

Nimetatud põhimõte, et erarahastajad ei toeta üksikisikut või sportlast, võib viidata eelistusele suunata toetus laiemale ühiskondlikule mõju saavutamisele, toetades näiteks kultuuri, haridust või sotsiaalseid algatusi. See näitab, et erarahastajate otsused toetada teatud valdkondi või organisatsioone ei pruugi olla juhuslikud, vaid põhinevad nende kindlatel väärtustel, eesmärkidel ja veendumustel. Erarahastajad näevad kultuuri või hariduse toetamises moodust anda ühiskonnale midagi tagasi või aidata kaasa positiivsetele ühiskondlikele muutustele. Seda põhimõtet saab seostada ka erarahastajate sooviga saavutada oma toetusega laiem mõju ning nähtavus. Toetades institutsioone või algatusi, mis teenivad avalikku hüve või on olulised ühiskonna arengule, loodavad erarahastajad saada suuremat tunnustust ning positiivset tagasiside. Põhimõte, et erarahastajad ei toeta üksikisikut või sportlast, kajastab nende soovi teha investeringuid, mis aitavad kaasa laiemate strateegiliste eesmärkide saavutamisele või mis avaldavad suuremat mõju ühiskonnale tervikuna.

AL: Meie motiiv või põhimõte on see, et me ei panusta üksikutesse indiviididesse, vaid laiapõhjaliselt. Ei pushi üksikut muusikut või sportlast, vaid laiapindset. Väikese ettevõttena võid toetada ka inimest, kuid kuna meie klientuur ja võrk on väga laiapindne, on arukas laiapindset kultuuri toetada.

4.2. Erarahastajate võimalused koostööks riiklike kultuuriasutustega

Erarahastajad tõid intervjuude käigus välja mitmesuguseid võimalusi, kuidas nad saavad panustada kultuurivaldkonda ning tugevdada sidemeid riiklike kultuuriasutustega. Nende panus ulatub rahaeraldistest erinevate projektide ja programmide toetamiseni, mis edendavad kultuuri mitmekesisust ja jätkusuutlikkust. Lisaks on erarahastajatel võimalus pakkuda kultuuriasutustele mitmesuguseid ressursse ning teadmisi ja kogemusi, mis aitavad kaasa kultuurivaldkonna arengule ning innovatsioonile. Uuringus vaadeldakse lähemalt, milliseid koostöövõimalusi riiklike kultuuriasutustega erarahastajad näevad.

Erarahastajad on välja pakkunud mitmekesiseid koostöövõimalusi: rahaline abi, varustuse ja ressursside annetamine, ühiste programmide loomine ja koostöö, toodete või teenuste soodushinnaga pakkumine, ettevõtte ürituste korraldamine koostöös kultuuriasutusega, kunstiloomingu paigutamine ettevõtte kontoriruumidesse, reklaam ettevõtte suhtluskanalites, moraalne toetus, vabatahtlik tugi, stipendiumifondid, metseenlus, töötajate

premeerimine kultuuriürituse piletitega ning panustamine kultuurivaldkonna auhinnafondidesse (Lisa 2). Nimetatud lähenemisviisid võimaldavad ettevõtetel leida enda jaoks kõige sobivamad viisid, kuidas toetada kultuuri ja luua kestvaid sidemeid kultuuriasutustega. Enamus väljapakutud võimalustest tulenesid ettevõtja varasemast või praegusest praktikast. Intervjueeritavad tõid välja mitmekesised valikuvõimalused, mis viitab sellele, et selgeid ja enim eelistatud valikuid pole võimalik üldistavalt esile tuua.

Üks teistest eristunud võimalus, mida mainis enamus intervjueeritavaid, oli toodete või teenuste pakkumine turuhinnast madalamalt või bartertehing.

AT pakkus ühe võimalusena tasuta või soodushinnaga tooteid ja teenuseid: „Näiteks reklaam, turundus või IT-teenused, juurdepääs ettevõttesisestele koolitustele, konsultatsioonidele või eksperthinnangutele erinevates valdkondades.“ Ka PJ nägi turuhinnast soodsama hinnaga teenusepakkumist parima võimalusena. RL tõi näitena jaekaubanduses kasutuses oleva pikaajalise praktika, kus „anname oma toodangut toetuseks“. AME viitas bartertehingute puhul võimalustele, mis tulenevad erarahastaja enda spetsiifikast: „Igaüks pakub seda, mida on pakkuda. Meie saame pakkuda tasuta autopesu, mida ikka teeme.“

AMO: Väiksemate panuste korral on väga levinud toetamine enda toodete või teenustega, mida pakutakse kas tasuta või sümboolse hinna eest.

Küsimus, kuidas saavad pakutavad tooted või teenused edendada mitmekesisust ja jätkusuutlikku arengut, on oluline nii kultuuriorganisatsioonide kui ka erarahastajate jaoks. Kultuuriasutused peaksid analüüsima, milliseid probleeme nad saavad lahendada soodustingimustel või bartertehingute kaudu pakutavate teenuste ja toodete abil ning millised ettevõtmised vajavad kindlasti rahalist tuge. Vastavalt tuleks ka välja töötada koostööettepanekud erarahastajatele.

PJ ja RL märkisid, et saavad riiklikele kultuuriasutustele pakkuda oma tooteid ja teenuseid turuhinnast soodsamalt. Samas võimaldab see neil saada reklaami. Nad nägid sellise tegevuse kasutegurina toetust kultuurivaldkonnale ning ühtlasi kasu ettevõtte mainele ning turundusele.

TN väitest „olen teinud palju kootööd ja sponsorlust, lisaks soodustusi ja bartertehinguid majutuse ja toitlustuse osas“ näeme, kuidas üksikisikud või ettevõtjad saavad panustada kultuuri toetamisse koostöö, sponsorluse, soodustuste ja bartertehingutega. Koostöö võib tähendada näiteks majutuse ja toitlustuse pakkumist kultuuriürituse või projekti toetamiseks. Kultuuriasutuse ja ettevõtte koostöösse saab panustada väga mitmekesiselt.

Sageli on uuringus osalenud toonud hea võimalusena välja reklaamipakkumise ettevõtte reklaamikanalites. Kui enamasti nimetati seda, et kultuuriürituste reklaamile antakse tasuta pind, siis EK pidas reklaamikoostöö all silmas ka kunsti tutvustamist „oma kulu ja kirjadega“, mis näitab erarahastaja pühendumust kultuuri edendamisele tasuta.

RL on andnud mõista, et kui pole võimalik pakkuda rahalist toetust, siis võivad ettevõtted aidata propageerida kultuuri tasuta oma reklaamikanalites, näiteks Haapsalu kaubamaja fassaadil. TN ja EK selgitasid, kuidas reklaamikoostöö võib tähendada erinevaid viise kunsti ja kultuuri propageerimiseks, olgu tasuta reklaamipindade võimaldamine või kunstitutvustused, mida erarahastajad võivad pakkuda omal kulul. See näitab, kuidas ettevõtted saavad oma suhtluskanaleid ja ressursse kasutada kultuuri toetamiseks ning kuidas selline koostöö on pooltele kasulik, tugevdades erarahastajate ning riiklike kultuuriasutuste suhteid.

Erarahastajad on nimetanud, et nad annavad rahalist toetust, teevad koostööd ühiste programmide väljatöötamiseks, soetavad ettevõtte kontoriruumidesse kunsti või on loonud stipendiumifonde. Rahalist toetust peetakse kõige lihtsamaks toetamise viisiks: „Seda saab teha siis, kui on raha, seda saab planeerida ning panna ka eelarvesse.“ (RL)

Ühised programmid võivad seisneda haridusprojektides, töötubade ja kultuuriürituste korraldamises, aga ka vabatahtlike programmides, milles ettevõtte töötajad osalevad (AT). Erarahastajad hindavad koostööprojektide väljatöötamisel ühist arusaama nii koostöö eesmärkidest kui ka poolte eraeesmärkidest selle koostöö ajal ning ühist panustamist.

EN: Siin ongi kaks erinevat lähenemist: sponsorlus ja koostöö. Ise pigem hindan projekte just koostöö alusel. Koostöö nagu nimigi ütleb on millegi koos tegemine. Ühine arusaam eesmärgist, poolte eesmärgid ja nende eesmärkide ühine saavutamine.

Kunsti soetamist ettevõtte kontoriruumidesse ja kunsti kasutamist ettevõtte üritustel seostatakse just kohalike kunstnike toetamisega (AT). PJ tõi näite, et „meil on kunstnike maalinäitus igal poolaastal. Hetkel on Elken. Kunstnike Liidu kaudu. Enamasti ostetakse näituselt maalid ära“.

Nii AL, PJ kui ka TN pidasid oluliseks riiklike kultuuriasutuste toetamist stipendiumifondide kaudu.

Kahel juhul nimetati ka võimalust kasutada vabatahtlikke.

AME: Konkreetsete projektide raames saame pakkuda raha või tasuta teenuseid või vabatahtlike tuge. Mida oleme viimasel ajal ise teinud: räägime mitterahalistest asjadest, saadame vabatahtlikke. Anname neile autopesusid, kingitusi jne. Kui

vabatahtlike ei ole, siis saavad varsti asjad otsa. Peame vabatahtlike kaasamist väga oluliseks.

Erarahastajad uurivad erinevaid võimalusi, kuidas ettevõtted saavad toetada kultuurivaldkonda ja -asutusi. Ühe võimalusena mainitakse varustuse ja ressursside annetamist ning ettevõtte ürituste korraldamist koostöös kultuuriasutustega, nagu märkis AT.

AME on maininud moraalset toetust: „Me kõik vajame toetust ja kindlust, et teeme õiget asja ja et seda märgatakse.“ See on samuti oluline aspekt kultuurivaldkonna toetamisel, kuna väljendab erarahastajate tunnustust ja toetust ning motiveerib kultuuriasutusi ja nende töötajaid.

TN on välja toonud ettevõtte töötajate motiveerimise sellega, et pakkuda neile võimalust külastada kultuuriüritusi, mis omakorda annab ettevõttele võimaluse oma töötajate abil toetada ja edendada kultuuri. See aitab suurendada töötajate rahulolu ja motivatsiooni. Need erinevad lähenemised näitavad laiemalt, kuidas erarahastajad saavad kultuurivaldkonda mitmekülgset panustada ning sellega toetada kultuuriasutuste tegevust ja kultuurilist mitmekesisust.

Erarahastajate väljapakutud võimalused hõlmavad mitmeid eri meetodeid alates otsesest rahalisest toetusest ühiste programmide väljatöötamiseni. Lisaks on erarahastajatel võimalus pakkuda kultuuriasutustele reklaamivõimalusi, soetada kunsti ja tuua kultuuri oma kontoriruumidesse ning toetada kultuurialaseid stipendiumifonde. Analüüsi käigus tuvastasin, et erinevad ettevõtted eelistavad erinevaid koostöövorme vastavalt oma eesmärkidele ja võimalustele. Seega ei saa esile tuua üht selget ja ülekaalukat eelisvalikut, millelt üldistada. Intervjuudest ilmnes, et üks kõige sagedamini mainitud võimalusi oli toodete või teenuste pakkumine turuhinnast madalamalt või bartertehing. Lisaks nähtus ettevõtjatega tehtud intervjuudest, et reklaamikanalite pakkumine kultuuriasutustele ning rahaline toetus olid teiste hulgas siiski märkimisväärsed koostöövõimalused. Ühtlasi rõhutati, et tõhusaks koostööks on oluline leida ühine eesmärk. Erarahastajad rõhutasid moraalset toetust ning metseenluse olulisust kultuuriasutuste ja -ürituste toetamisel. Koostöövõimaluste paljusust pakub erinevatele ettevõtetele võimaluse toetada kultuurivaldkonda ja luua kestvaid sidemeid kultuuriasutustega vastavalt ettevõtte ressurssidele ning eelistustele.

4.3. Erarahastuse takistused ja väljakutsed kultuurivaldkonnas

Ettevõtete ja kultuuriasutuste tulemuslikuks koostöökaks on oluline mõista, milliseid takistusi ja väljakutseid on ettevõtjad selles koostöös kogenud või milliseid võimalikke takistusi nad näevad. Intervjueeritavad on välja toonud erinevaid väljakutseid alates ressursipuudusest ja ebapiisavast teadlikkusest kuni kultuurivaldkonna keerukate regulatsioonideni. Lisaks mõjutavad nende panustamisotsuseid mitmed majanduslikud, poliitilised ja sotsiaalsed tegurid, mis seavad piiranguid nende võimalustele (Lisa 3). Analüüsi eesmärk on süvendada arusaamist nendest takistustest ja väljakutsetest, mis aitab neid ületada, ja soodustada kultuurivaldkonnas jätkusuutlikku erarahastust.

Olulise koostööd takistava asjaoluna on vastajad nimetanud olukordi, kus on ületatud toetusraha andajaga kokkulepitud eelarvet, toetust on kasutatud kas vastutustundetult või rahakasutus on olnud läbipaistmatu.

Ettevõtjad on ühe takistusena maininud olukordi, kus eraldatud toetusraha kasutatakse eelarvet ületades, vastutustundetult või läbipaistmatult, PJ sõnul: „Vahetevahel on kultuuriasutustega see mure, et kui seal eesotsas on n-ö kultuuri- või kunstiniimene, seal ei ole eraettevõtjale omast mõtlemist. Hoiak, et lohiseme, ja päeva lõpuks maksab riik kinni,“ või AMO: „Eraldatud vahendite vastutustundetult kasutamine. Läbipaistmatus kasutamisel. Eelarve ületamine. Eraettevõtte kasutab kultuuri toetamiseks enda tööga väljateenitud vahendeid. Seetõttu on ta huvitatud: a) kindlusest, et toetusega käiakse ringi heaperemehelikult, b) toetatava asutuse või ürituse pädevast juhtimisest ja läbiviimisest.“ Selline käitumine tekitab ettevõtjates kahtlusi raha ebaefektiivses kasutamises ja vähendab nende motivatsiooni toetada kultuuriasutusi.

Samuti on ettevõtjad esile tõstnud erarahastajate ja kultuuriasutuste missiooni, eesmärkide ja väärtuste erinevusi.

AT: Äri- ja kultuuriasutustel võivad olla erinevad missioonid ja eesmärgid, mis võivad viia huvide konfliktide või arusaamatusteni. Enne koostöö alustamist on oluline selgelt määratleda mõlema poole eesmärgid ja ootused. See lähenemine aitab vältida tulevikus arusaamatusi ja huvide konflikte.

AL on rõhutanud, et erarahastajad on üldiselt pragmaatilised ning neil on huvi raha efektiivse kasutamise vastu. Kui erarahastajad veenduvad, et nende raha kasutatakse väärtuse loomiseks, on nad valmis kultuuri toetama.

Mainitud aspektid näitavad, kuidas erinevad tegurid võivad mõjutada ettevõtete ja kultuuriasutuste koostööd ning kultuuri toetamist. Oluline on leida viise, kuidas ületada takistusi ning luua tõhus ja vastastikku kasulik koostöö, mis toetab nii ettevõtete kui ka kultuuriasutuste eesmärke ja väärtusi.

Kolm intervjuueeritavat pidasid väga oluliseks takistuseks erarahastajate ning kultuuriasutuste missioonide, eesmärkide, väärtuste ning ootuste erinevusi.

Samuti peeti oluliseks takistuseks mõistmatust, et erarahastus tuleb ettevõtja teenitud rahast, mis koguneb raske tööga, AMO: „Kultuuriasutused, te taotlete osa kellegi teise teenitud vahenditest, austage nende teenimiseks tehtud tööd!“

EN: Ärilise kogemuse puudumisel ei koge osapooled alati, et sponsorsummade taga on suur hulk tööd ja vaeva. Toetada saab sellest, mida on teenitud. Äris ei tule raha kergelt.

Eelnevatest koostöökogemustest tulenevalt nimetati üksikutel juhtudel koostööd takistavate tegurite hulgas kommunikatsiooniprobleeme ja ettevõtte ning kultuuriasutuse töö erinevustest tulenevat mittemõistmist. Kommunikatsiooni olulisust rõhutab ka Ansell, tuues esile vajaduse regulaarse, läbipaistva ja avatud suhtluse järele. See hõlmab nii formaalseid kui ka mitteametlikke suhtluskanaleid, tagamaks, et mõlema osapoolte ootused, vajadused ja eesmärgid on selgelt mõistetavad (Ansell 2008).

Näiteks AT on nimetanud koostöö takistusena ebatõhusat suhtlust, mõju ja tulemuste mõõtmise keerukust, mille tõttu võib mõõtmise/investeeringute õigustamine osutuda keerukaks. AT tõi välja ka ettevõtete struktuuride ja protsesside erinevusi, juriidilisi ning maksualaseid keerukusi.

EN pidas takistuseks seda, et kultuuriasutused ei märka erarahastajate tegelikke huve: „Kindlasti võib tulla ette juhuseid, kus toetaja tegelikku huvikohta ei märgata või ei osata sellele lahendusi pakkuda (logo nurgas pole lahendus).“

AME nimetas võimalikuks takistuseks probleemseid isikuid ning riigi maksupoliitikat. „Probleemseteks on osutunud ainult persoonid. Muud ei ole. Kas isiklik sümpaatia/antipaatia. Ning riigi maksupoliitika. Mingil ajal oli takistuseks ka riigi maksupoliitika.“

KL märkis, et juhuslike partneritega koostööd ei viljeleta: „Me ei võta juhuslikke partnereid, meil on kindel koostöö inimestega, keda me usaldame.“

Analüüsi käigus on ilmnunud, et erinevad takistused ning väljakutsed mängivad kultuurivaldkonna erarahastuses olulist rolli. Intervjueeritavad tõid välja mitmeid väljakutseid, mis ulatusid ressursipuudusest ja ebapiisavast teadlikkusest kuni kultuurisektori keerukate regulatsioonideni. Lisaks mõjutavad erarahastajate otsuseid majanduslikud, poliitilised ning sotsiaalsed tegurid, mis piiravad nende võimalusi. Näiteks osundasid erarahastajad olukordadele, kus eraldatud toetusraha puhul ületati kokkulepitud eelarvet või kasutati eraldatud vahendeid vastutustundetult. Samuti toodi esile erinevusi erarahastajate ning kultuuriasutuste missioonides, eesmärkides, väärtustes ning ootustes, mis võivad erarahastajate hinnangul viia huvikonfliktideni. Lisaks nähti takistusena mõistmatust erarahastusallikate olemuse suhtes (eri ettevõtetel on erinevad rahastamisvõimalused). Eraldi rõhutati ebatõhusa suhtluse mõju ja tulemuste mõõtmise keerukust ning ettevõtete struktuuride ja protsesside erinevusi. Samuti nimetati juriidilisi ja maksualaseid väljakutseid, mis võivad koostööd takistada. Täiendavalt mainiti ka probleemseid isikuid ning riigi maksupoliitika keerukust võimalike takistustena. Neid tõrkeid on oluline mõista, et leida lahendusi ning soodustada teadlikult kultuurivaldkonna tõhusamat ja jätkusuutlikumat erarahastust.

4.4. Erarahastuse osakaalu efektiivsemaks muutmise strateegiad

Erarahastuse efektiivsemaks muutmise strateegiad hõlmavad mitmekülgseid lähenemisviise, mille eesmärk on tugevdada erarahastajate ja kultuuriasutuste vahelist rahastuskoostööd ning tagada selle jätkusuutlikkus, areng ja mõju. Oluline on mõista, et erinevate osapoolte vahelise koostöö tõhusaks toimimiseks on vaja selget kommunikatsiooni, vastastikkust mõistmist ning ühiseid eesmärke ja ootusi. Erarahastajate ja kultuuriasutuste rahastamiskoostöö võib olla edukas siis, kui see on vastastikku kasulik, jätkusuutlik ja vastab poolte ootustele ning vajadustele. Seega võiks strateegiate hulka kuuluda ressurside parem jaotamine, tõhusam projektijuhtimine, paindlikumad koostöömudelid ning läbipaistvamad rahastusstruktuurid. Lisaks on oluline pakkuda erarahastajatele ja kultuuriasutustele rohkem võimalusi koostööks ning julgustada neid looma pikaajalisi ja sügavamaid suhteid. Üldiselt peaks strateegiate eesmärgiks olla keskkonna loomine, mis soodustab innovatsiooni, loovust ja kultuurilist mitmekesisust ning võimaldab mõlemal poolel saavutada oma eesmärgid (Lisa 4).

Ülekaaluka strateegilise mõjutajana töid erarahastajad välja riigi maksusoodustused. Maksusoodustuse võimalikke rakendamisvõimalusi kirjeldati mitmel erineval moel. Maksusoodustustes kui riigipoolses stiimulis nägid tõhusat meetet eelkõige need ettevõtjad, kes investeerivad kultuuri ja kunsti valdkonda. Silmas peeti nii maksualandusi, krediite kultuuriprojektidele kui ka töötajate kultuuritarbimise soodustamiseks tehtavate kulude vabastamist erisoodustusemaksust. TN rõhutas, et „töötajate kultuuritarbimise ja ettevõtjate kultuuritoetamise suurendamiseks ja hõlbustamiseks tuleb riigil luua maksusoodustuste abil soodustavad tingimused. Ühtlasi vajaks maksukorreksiooni töötajatele suunatud kultuuritegevused. Lõpetada kogu summalt erisoodustusemaksu küsimine töötajate kultuurilisel harimisel kontsertide või teatrietenduste näol.“

AL: Riigil ei ole palju valikuid. Riik saab reguleerida ainult maksudega. Kui ettevõtte panustab kultuuri, peaks kehtima ettevõttele maksusoodustused. See raha töötab juba niigi riigi heaks, kust ei peaks enam maksu võtma. Annetused peaksid olema tulumaksuvabad, kui raha läheb läbi kultuuri ühiskonna hüvanguks, selle raha pealt on ebaõiglane riigil veel maksu võtta. Maksustama peaks tulu. Kui ettevõtte panustab kultuuri, see ei ole tulu, seega ei ole okei seda maksustada.

Kultuurivaldkonda panustavatele erarahastajatele tehtavate maksusoodustuste olulisust on rõhutanud valdav enamus intervjueeritavatest.

AL on toonitanud, et maksusoodustused motiveeriksid ettevõtteid panustama kultuuri, kuna see vähendaks nende muret raha vastutustundetu kasutamise pärast ning looks kindlustunde, et nende raha kasutatakse efektiivselt. AM on esile tõstnud, et maksusoodustused peaksid olema mõõdukad, kuid piisavalt ahvatlevad, et ettevõtted oleksid valmis kultuuri toetama. Ta on välja toonud, et riik peaks maksusoodustuste abil suutma tagada kõigi võrdse kohtlemise ning kuritarvitamise vältimise. EN on pooldanud riigi rolli kultuuri erarahastamise soodustamisel maksusoodustuste kaudu, rõhutades, et see peaks olema pigem stiimul kui takistus kultuuri toetamisel. Riigi rolli olulisust on rõhutanud ka Čopič jt, kirjeldades kultuurivaldkonna segarahastust, mis hõlmab avalikku toetust, erarahastust ja riiklike kultuuriasutuste enda teenitud tulu, mida nähakse finantsilise jätkusuutlikkuse mudelina (Čopič jt 2011). KL on välja toonud, et maksusoodustused peaksid olema suunatud toetustele, mitte äritegevusele, ning et see aitaks kaasa erainvesteeringute suurendamisele kultuuri valdkonnas. Nendele seisukohtadele tuginedes saab väita, et maksusoodustused on erarahastajate ning riiklike kultuuriasutuste koostöö stimuleerimiseks ning suurendamiseks olulised vahendid.

Intervjuudes toodi välja ootused maksusoodustustele järgmiste kultuuritoetuste osas:

- **Kultuuriüritused ja festivalid.** Erarahastajad saavad toetada kultuuriüritusi ja festivale, mis rikastavad kogukonna kultuurielu ja pakuvad meelelahutust ning harimisvõimalusi.
- **Annetusprogrammid ja toetused.** Ettevõtted ja üksikisikud saavad annetada raha, ressursse või pakkuda muud tüüpi tuge otse riiklikele kultuuriasutustele, muuseumidele, teatritele, kunstnikele jt, mis aitab neil jätkata tegevust ja arendada kultuuri.
- **Sponsorlus ja partnerlusprogrammid.** Erarahastajad saavad sponsorluse ja partnerlusega toetada erinevaid kultuuriüritusi, näitusi, kontserte, etendusi jne. Selle abil saavad riiklikud kultuuriasutused kaasata oma tegevusse erasektori raha ning laiendada seeläbi oma publikut.
- **Kunstiinvesteeringud.** Mõned erarahastajad investeerivad kunstiesemetesse, nagu maalid, skulptuurid, antiikesemed jne, nende väärtuse suurendamiseks ning kultuuripärandi säilimiseks.

Kultuurivaldkonna toetamisel peetakse väga oluliseks rahakasutuse läbipaistvust, poolte ootuste selgitamist ja kokkuleppimist enne koostöö algust. Selge suhtlus ja läbipaistvus tagavad, et nii erarahastajad kui ka kultuuriasutused mõistavad, kuidas raha kasutatakse ning millised on oodatud tulemused. Näiteks ütles PT, et rõhk ei tohiks olla ainult rahastusel, vaid kultuuriasutused peaksid selgitama, milliste probleemide lahendamiseks rahalist tuge vajatakse. Samuti mainis AT, et selgete ja läbipaistvate rahastustingimuste kehtestamine aitab vältida arusaamatusi ja huvikonflikte, ning oluline on tagada rahakasutuse läbipaistvus. Lisaks rõhutas PJ, et hästi majandatud kultuuriasutused motiveerivad ka erarahastajaid rohkem kaasa lööma. Seega on läbipaistvus ja efektiivsus olulised tegurid kultuuri toetamisel nii riiklikus kui ka erasektoris.

Võrdselt kaalukate strateegiatena erarahastuse efektiivsemaks muutmisel nimetati pikemaajaliste koostööstrateegiate rakendamist ning kultuuriasutuste ja erarahastajate strateegiate sügavamat integreerimist.

„Pikaajalised partnerlused võimaldavad kultuurialgatuste sügavamat integreerimist ettevõtte strateegiatesse ja pakuvad asutustele stabiilset rahastamisallikat,“ märkis AT. Selles valguses peaksid erarahastajad kaaluma koostööd kui pikaajalist investeeringut kultuuri ja ühiskonda, mitte ainult kui oma brändi lühiajalist turunduskampaaniat. AMO rõhutas, et nii kultuuriasutused kui ka erarahastajad ootavad koostöölt stabiilsust ja pikaajalisust ning parimad koostööprojektid võiksid kesta vähemalt 10 aastat. „Pikaajalisemad projektid kinnistavad ettevõtja positsiooni klientide silmis ning loovad pikaajalise ärilise mõju,“ toonitas KL. Seega leidis kinnitust, et stabiilne ja pikaajaline koostöö on oluline ühtviisi nii kultuuriasutustele kui ka erarahastajatele. Vastused kinnitavad ka teoetilist seisukohta, et

strateegilise partnerluse eesmärk on saavutada pikaajalist kasu, võttes arvesse mõlema poole strateegilisi eesmärke ja huve (Beech 2023).

RL on välja toonud vajaduse läbimõeldud planeerimisprotsessi järele, mis arvestaks nii toetaja kui ka toetuse saaja huve ning täpsustaks mõlema poole ootusi, et vältida arusaamatusi ja tagada edukas koostöö. EN soovitas kultuuriasutustel jälgida ja leida erarahastajaid, kellega huvid ja vajadused kattuvad ning pakkuda neile välja täislahendusi koostööks. Samal ajal peaksid erarahastajad läbi mõtlema, kuidas kultuur võiks neid ettevõtluses aidata, et nad saaksid omalt poolt pakkuda sobivaid koostöövorme ning lahendusi.

Väljapakutud erarahastuse efektiivsemaks muutmise strateegiate ulatus oli küllalt lai. Intervjueeritavad pakkusid meetoditena välja põhimõtet, et erarahastajad peavad mõistma kultuuriasutuse missiooni ning väärtusi.

PT rõhutas, et erarahastajad peaksid olema kaasavad ja analüüsima, milline on nende enda roll potentsiaalses koostöös kultuuriasutustega ning kas nende väärtused on kooskõlas riiklike kultuuriasutuste väärtustega. AT juhtis tähelepanu sellele, et erarahastajate jaoks on oluline mõista ja austada kultuuriasutuste missiooni ning väärtusi, samuti vältida liigset mõju loominguks protsessile. Ta tõstis esile koostöö tähtsust ettevõtte sotsiaalse vastutuse osana ning soovitas arendada süsteeme koostöö tõhususe hindamiseks.

Erarahastajate ühiskondlikku vastutust peeti samuti oluliseks. AME toonitas, et erarahastajate panus võimaldab ühiskonnal nautida üritusi, mis muidu ei saaks toimuda, ning väljendas vajadust, et erarahastajad mõtleksid ühtselt ja panustaksid ühiskonna heaollu. AL rõhutas, et erarahastajad tunnevad kohustust ühiskonnale tagasi anda ning nende panus loob laiemaid võimalusi erinevate kultuurisündmuste nautimiseks.

Erarahastajad ei varjanud kriitilisust riigipoolse üldise eelarveliste vahenditega laristamise suhtes, mida peeti selgelt demotiveerivaks. Kahel juhul rõhutati kriitikat riigi aadressil. Siin nähti ka kultuuriasutuste kasutamata võimalusi ning viidati teatrite näitel paradoksile: pileteid pole saada, aga näitlejate palgad on piinlikult madalad. Tõdeti, et kultuuriasutused ei arvesta turutingimustega ja hoiavad piletihindu põhjendamatult madalal, võttes sellega endalt võimaluse teenida suuremat omatulu, millest oleks võimalik osaliselt finantseerida näitlejate palku.

AL: Ettevõtja on üldiselt pragmaatiline inimene. Kui näeb, et raha kulutatakse, siis kaob tal igasugune huvi. Kui veendub, et suudetakse selle rahaga toota väärtust, on ettevõtja sinna valmis panustada. Kui näed, et riik ise pingutab, oled valmis makse

maksma, oled nõus ka ise maksma. Meie riigi eelarve on kasvanud nelja aastaga 6 miljardit. Kuhu see raha on läinud? Keegi ei tea. Lõpeks on selle taga kogu riigi turvalistus.

Kahel juhul toodi oluliste aspektidena välja ka vajadus hinnata koostöö tõhusust ning reguleeritud protsesse, et raha liikumine ja -kasutus oleksid oluliselt parema kontrolli all.

PJ: Mõeldes kultuuritöötajate ja näitlejate palkade peale tundub mulle, et tulud ja kulud peavad kokku tulema. Riiklikud kultuuriasutused peavad ise ka sellele rõhku panema.

Pakuti, et kultuuriürituste piletid peaksid erarahastajate töötajatele olema maksuvabad, sest see suurendaks töötajate kultuuritarbimist ning hõlbustaks ettevõtjate kultuuritoetamist. Nagu TN märkis: „Ühtlasi vajaksid maksukorrektsiooni töötajatele suunatud kultuuritegevused. Lõpetada kogu summalt erisoodustusmaksu küsimine töötajate kultuurilisel harimisel kontsertide või teatrietenduste näol.“ Samas toetas PJ ideed, öeldes: „Töötajate erisoodustusmaksuvabastus. Kultuurisündmuse piletid peaksid olema maksuvabad.“

Kultuuri toetamisel on oluline, et erarahastajad aitaksid arendada koostöö tõhususe hindamist. AL juhtis tähelepanu sellele, et kultuuriasutustel peaks olema selge arusaam rahakasutusest: „Kultuuriasutuste eesmärk peaks olema, et protsessid on reguleeritud, raha liikumine on kontrolli all.“ AT toetas ideed süsteemide arendamisest koostöö tõhususe hindamiseks: „Viimaks oleks äärmiselt kasulik arendada süsteeme koostöö tõhususe hindamiseks, hõlmates mitte ainult ärilisi, vaid ka sotsiaalseid ja kultuurilisi näitajaid.“

Ekspertide kaasamine kultuuriprojektidesse on samuti oluline. See aitab hinnata projekti potentsiaali ja väärtust ning teha informeeritud rahastusotsuseid, nagu selgitab AT: „Lõpuks võib ekspertide kaasamine kultuuriprojektide potentsiaali ja väärtuse hindamiseks aidata ettevõtetel teha informeeritumaid otsuseid rahastamise osas.“

Kultuuriasutuste kompromissivalmidus on hädavajalik, et leida kunstiambitsioonide ja sponsori ärihuvide vahel tasakaal; AT: „Mõnikord võib olla vajalik olla valmis kompromissideks, leides tasakaalu kunstiliste ambitsioonide ja sponsorite äriliste huvide vahel.“

Ühel korral märgiti ootust riigi osalusele teavitus- ja hariduskampaaniates ning kultuuri ja kunsti toetamise tähtsuse teadlikustamisel riigi initsiatiivil ja abil. AT märkis, et „kahtlemata suurendavad riigi investeringud kultuuriürituste infrastruktuuri arendamisse nende atraktiivsust erainvestoritele“.

Küllaltki üksmeelselt peeti oluliseks, et riik tunnustaks erarahastajaid. Samas oldi kriitilised praeguste tunnustusürituse suhtes: tunnustuse pälvimise valikukriteeriumid hinnati häirivalt läbipaistmatuteks. AME märkis muuhulgas, et „valik võiks olla läbipaistvam, kuidas valik toimub. Valikutest ei ole alati aru saanud“.

AME: Tunnustamine on väga oluline. Hea tunne, kui keegi peab sellest lugu, mida sa teed. Tunnustamine ei tohi ka devalveeruda. Praegu tundub, et seda on hetkel piisavalt, so kord aastas, Kultuurisõbra toetusürituse näol. Valik võiks olla läbipaistvam, kuidas valik toimub. Valikutest ei ole alati aru saanud.

Saab kinnitust Buraci väide, et annetamisel tõstetakse esile välise tunnustamise ja varjatud motiivide olulisust (Burac 2019).

Erarahastuse kaasamiseks pakuti ka innovatiivsemaid lahendusi: kultuuriasutused võiksid vastu võtta krüptoraha. See oleks uudne rahastusvõimalus, eriti sellises riigis nagu Eesti, kus tegutseb palju kõrgtehnoloogilisi iduettevõtteid. AT: „Uute, progressiivsete rahastusmeetodite rakendamine võiks kaasa tuua täiendavaid investeeringuid kultuuri ettevõtetelt ja isikutelt. Näiteks krüptoraha vastuvõtmine kultuuriasutuste sponsorluse vormis.“ AT tõi välja, et arenenud riikides on kultuurivaldkonnas erarahastaja staatus väga prestiižne ning see nõuab hoolikat kontrolli rahastusallikate üle. AME mainis ideed, et toetamine peaks olema ettevõtjale auasi, kuna see loob võimaluse saada ühiskondliku panuse eest tunnustust ja prestiiži.

Kultuuriasutuste jaoks võib erivajadustega inimeste töölevõtmine olla oluline nii sotsiaalses mõttes kui ka majanduslikult. AME: „Tegelikult võiks kehtida kultuuri- ja spordivaldkonnas loogika, nii nagu see kehtib Saksamaal: kui palkad erivajadusega inimesi, siis nende pealt riik ei võta sotsiaal- ega tulumaksu.“

Kultuuriasutustel soovitati keskenduda olemasolevate projektide arendamisele ning luua vastastikku sooduspakkumisi erarahastajatele. Lisaks nähti kasu kohtumistest ja ühisüritustest erarahastajate töötajatega – see võib suurendada vastastikku mõistmist ja toetust.

Intervjueeritavate vastuste põhjal on võimalik välja tuua mitmeid olulisi ettepanekuid kultuurivaldkonna erarahastuse efektiivsemaks muutmiseks:

Maksusoodustused ja -toetused. Enamik vastajaid rõhutas maksusoodustuste võimalikku positiivset mõju ning olulisust erarahastusele. Maksusoodustused võiksid hõlmata mitmesuguseid toetusviise alates kultuurisündmuste ja festivalide toetamisest kuni erarahastaja töötajatele maksuvabade piletite hankimise võimaluseni.

Läbipaistvus. Eri osapooled rõhutasid rahakasutuse läbipaistvust ning vajadust enne koostöö algust leppida kokku ootustes. Selged ja läbipaistvad rahastustingimused aitaksid vältida arusaamatusi ning võimalikke huvikonflikte.

Pikemaajaline koostöö. Mitmed vastajad soovitasid arendada pikemaajalisi koostööstrateegiaid ühekordsete tehingute asemel. Need võimaldaksid kultuuritoetuse sügavamalt integreerimist ettevõtte strateegiasse ning sellest tulenevalt stabiilsemat rahastusallikat riiklikele kultuuriasutustele.

Ühiste väärtuste mõistmine. Oluline on, et erarahastajad mõistaksid ja austaksid kultuuriasutuste missiooni ja väärtusi ning suhtuksid koostösse osana ettevõtte sotsiaalsest vastutusest.

Kompromissivalmidus. Kultuuriasutused peaksid olema valmis kompromissideks, et leida tasakaal kunstiliste ambitsioonide ning erarahastajate ärihuvide vahel.

Tulemuslikkuse hindamise süsteemid. Arendada süsteeme koostöö tulemuslikkuse hindamiseks, hõlmates mitte ainult ärilisi, vaid ka sotsiaalseid ja kultuurilisi näitajaid.

Ühiskondlik vastutus. Erarahastajatel peaks olema tunne, et nad panustavad ühiskonna hüvanguisse. Ootuspäraselt osutus oluliseks tunnustamine ning selle valikukriteeriumite läbipaistvus, mis võiks motiveerida erarahastajaid rohkem panustama koostösse kultuuriasutustega.

Väljatoodud ettepanekud ning tähelepanekud illustreerivad mitmekülgset lähenemist erarahastuse efektiivsemaks muutmisele kultuurivaldkonnas. Need hõlmavad maksusoodustusi, läbipaistvust, pikaajalist koostööd, ühiseid väärtusi, kompromissivalmidust, tõhususe hindamist ning ühiskondlikku vastutust.

4.5. Koostöö mõju ja tulevikunägemus

Intervjueeritavad on rõhutanud koostöö mõju ning tulevikunägemusi, kirjeldades kultuuri olulist rolli sotsiaalses arengus, hariduses ja väärtuskujunduses ning erarahastuse mõju majanduskasvule, loovusele ning üldisele elukvaliteedile. Erarahastajate koostöö riiklike kultuuriasutustega stimuleerib nii kultuuriasutuste loovust kui ka majanduslikku arengut ning aitab säilitada ja edendada kultuurilist mitmekesisust. Intervjueeritavad prognoosivad

tulevikus üha tihedamat koostööd kultuuriasutuste ning erasektori vahel, tuginedes vastastikusele austusele ja jagatud väärtustele. Peetakse oluliseks luua avatud suhtluskanaleid, seada selgeid eesmärke ning luua vastastikku kasulikke tingimusi. Lisaks soovivad intervjueritavad edendada kultuuriteadlikkust eraettevõtjate hulgas ja mõistmist riigi kultuurisektoris, et võimaldada loomingulist ja uuenduslikku lähenemist koostööprojektidele, edendamaks kogu ühiskonna kultuurielu ja loovust ning tagamaks nii kultuuriasutuste kui ka toetajate järelkasvu (Lisa 5).

Avatud suhtlemise olulisusele viitab ka Harper, kirjeldades strateegilist partnerlusmudelit, kus on oluline osapoolte eesmärkide ja huvide täpne mõistmine, avatud suhtlemine, vastastikune kuulamine ning valmisoleku kohandada strateegiat vastavalt muutuvatele tingimustele ja eesmärkidele (Harper 2013).

Kõige sagedamini mainiti üldist elukvaliteedi tõusu: viidati ettevõtete sotsiaalsele vastutusele, erarahastajate laiemale ühiskonnas osalemisele, turismi edendamisele kultuurivaldkonna toetamise kaudu, majandusarengule kaasaaitamisele ning kogukonna sidususe toetamisele. TN osundas ka vaimsele rahulolule: „Nauding kultuurist suudab pakkuda kuhjaga vaimset rahulolu. Vaimne rahulolu on tänapäeva kiire elutempo ja pideva pingutuse tingimustes üha olulisemaks muutunud, seda kõike suudavad kultuurisündmused pakkuda.“

Kultuuri erarahastuse olulisus on järjest suurenenud. See toetab kultuurilist mitmekesisust ja tõstab üldist elukvaliteeti. Nagu AT märkis, aitab see tugevdada ettevõtete ja ühiskonna sidemeid, näidates ettevõtete sotsiaalset vastutust. Kultuuriasutused ja -üritused pakuvad võimalusi meelelahutuseks, hariduseks ja isiklikuks arenguks ning nende mõju ulatub kaugemale pelgalt meelelahutusest, nagu tõdesid EN ja KL. Erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöö on muutunud oluliseks nii kultuuri edendamise seisukohalt kui ka majanduse, turismi ning kogukonna sidususe seisukohalt. See võimaldab säilitada kultuurilist rikkust ning toetada kultuurilise mitmekesisuse jätkusuutlikkust, rõhutas TN.

Oluline on, et erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöö hõlmaks ühiseid turunduskampaaniaid, haridusprojekte ja ürituste sponsorlust, mis ainult ei paranda ettevõtete mainet, vaid suurendab ka nende nähtavust kultuuri toetajatena, nagu tõdesid AT ja TN. Selline lähenemine võimaldab pooltel saada vastastikust kasu, tugevdades samal ajal sidemeid ühiskonnaga ja parandades oma kaubamärkide avalikku tajumist. Tulevikunägemus hõlmab sügavamat ja tihedamat koostööd kultuuriasutuste ja

erarahastajate vahel, tuginedes vastastikusele austusele, usaldusele ja jagatud väärtustele, nagu rõhutasid AME, AT ja TN. See tulevikunägemus nõuab avatud suhtluskanaleid, selgeid eesmärke ja vastastikku kasulikke tingimusi, et tagada tõhus koostöö. Selline koostöö võimaldab kultuuriasutustel laiendada oma tegevusi, arendada uusi programme ning pakkuda suuremale hulgale inimestele ligipääsu kultuurile, nagu järeldasid TN ja AME.

Kultuuri rikkus ja mitmekesisus on olulised ühiskonna kultuuriidentiteedi ja arengu seisukohalt ning nende säilitamine ja toetamine on ühiskonna kui terviku jaoks hädavajalikud. Siinkohal tõsteti esile kultuuriministri võtmerolli ning erinevate tunnustussüsteemide ja motivatsioonimeetmete olulisust erarahastajate tunnustamisel ning innustamisel. Samuti on tähtis teadvustada, kuidas erinevad kultuuriüritused ja -institutsioonid saavad kaasa aidata ühiskonna elukvaliteedi tõusule ning kuidas kultuuriasutused saavad olla avatumad ja atraktiivsemad potentsiaalsete erarahastajate jaoks. EK juhtis tähelepanu kultuuriministri võtmerollile erarahastuse tutvustamisel ja motiveerimisel, mis näitab kultuuripoliitika olulist rolli kultuurivaldkonna jätkusuutlikkuse tagamisel. Kultuuriministeeriumil on võimalus mitte ainult toetada kultuuriprojekte rahaliselt, vaid ka kujundada poliitikaid ja teha algatusi, mis soodustavad erarahastust ning tunnustavad selle olulisust kultuurivaldkonna arengule.

AME rõhutas kultuuriasutuste avatust uutele erarahastajatele ning projektipõhise lähenemise vajalikkust. See osutab vajadusele juhtida kultuuriasutusi strateegiliselt: keskendudes mitte ainult kultuuriprogrammidele, vaid ka nende rahastamisele ja jätkusuutlikkusele. Potentsiaalsete toetajate aktiivne kaasamine nõuab kultuuriasutustelt oskust kohandada oma tegevus vastavalt turutingimustele ja ärivõimalustele.

KL toonitas kultuuri rahastamisel koostöö olulisust ning projektipõhise lähenemise tähtsust. Kultuuriasutuste ja erarahastajate partnerlus peab saama tugevamaks ning koostöö edendamiseks on vaja välja töötada selge strateegia. Samuti peavad kultuuriasutused olema avatumad uutele rahastusvõimalustele ja valmis tegema aktiivset tööd erarahastajate kaasamiseks.

TN järeldas, et edaspidi on oluline keskenduda kultuuriteadlikkuse edendamisele ning uuenduslike koostöömudelite arendamisele. See nõuab nii kultuuriasutuste kui ka erarahastajate pühendumist ja valmisolekut muutusteks. Dünaamilised ja produktiivsed koostöömudelid loovad võimaluse pikaajaliseks koostööks erarahastajate ning riiklike kultuuriasutuste vahel.

Eespool mainitud tähelepanekud näitavad, et kultuuri rahastamisel on oluline roll nii riiklikel kultuuriasutustel kui ka erasektoril. Strateegiline koostöö ja läbimõeldud lähenemine on võtmetegurid, mis võimaldavad kultuuriasutustel saavutada jätkusuutlikkust ning pakkuda ühiskonnale laialdasemat osasaamist kultuurist.

Ühel korral mainiti kultuuri võtmerolli: „kultuuril on võtmeroll sotsiaalses arengus.“ (AT); loovuse ning innovatsiooni olulisust: „võib kaasa tuua uute kunstivormide ja kultuuritegevuste tekkimise“ (AT); spetsfondide ja sihtkapitalide ellukutsumise perspektiivi; aktiivset müüki ja turundust: „tuleb kasutada professionaalseid müüjaid“ (AME); vabatahtlikke ning hariduslikke programme „ühiskonna arengu eesmärgil“ (AT); erarahastuse suurt mõju: „selle nimel inimesed pingutavad“ (AL); ettevõtjate motiveerimise olulisust: „ettevõtja tahab näha reaalseid tulemusi“ (AL); ühiskonna küpsemise aspekti: „erarahastuse panus Eesti kultuuri arengusse kasvab koos Eesti riigiga ja meie üldise heaolu kasvuga. Aastakümneid oma ettevõtteid arendanud ettevõtjad, kes on end üles töötanud, panustavad kultuuri järjest enam, tehes seda mõnikord riiklikust finantseerimisest sõltumatult ja riigi võimalusi ületades, näiteks Enn Kunila ja Konrad Mägi Sihtasutus või Arvo Pärt ja tema keskus“ (AMO); kultuuridiplomaatia olulisust, erarahastaja jaoks olulise sihtrühma teadvustamist ning järelkasvu: „eraldi soovitan tähelepanu pöörata noortele. Eraettevõtlik investeerib sageli vaid uutesse tarbijatesse. Seega on nende huvi uute tarbijate kaasamine. See oleks oluline mõttekoht, kuidas kultuur suudaks luua silla eraraha ja erasektori jaoks oluliste tarbijate vahel“ (EK); „kui meie ettevõtete inimesed ja nende pered näevad tehtavat koostööd, kandub paratamatult see ka järgmistele põlvvedele“ (PT).

Esitatud arutelud ja seisukohad kultuurivaldkonna erarahastuse kohta annavad ülevaate sellest, kuidas intervjueeritavad mõistavad kultuuri olulisust. Tulevikuvaates nähakse kultuuriasutuste ning erasektori vahel sügavamad ja tihedamad koostööd, mis põhineb vastastikusel austusel, usaldusel ja jagatud väärtustel. Selle saavutamiseks on oluline luua avatud suhtluskanalid, seada selged eesmärgid ning kokku leppida vastastikku kasulikud tingimused. Oluline on ka edendada mõlema sektori kultuuriteadlikkust ja -mõistmist ning võimaldada loomingulisi ja uuenduslikke lähenemisi koostööprojektidele. Erarahastajad on selgel seisukohal, et kultuuri erarahastuse ja riiklike kultuuriasutustega tehtava koostöö arendamine on oluline nii kultuurivaldkonna jätkusuutlikkuse seisukohalt kui ka ühiskonna kui terviku arenguks ning elukvaliteedi tõstmiseks.

4.6. Võimalikud tulevikusuunad ja täiendavad uurimused

Intervjuude analüüs on andnud ülevaate kultuurirahastuse olulistest, kuid ka keerukatest toimemehhanismidest, rõhutades nii riikliku kui ka erasektori rolli ning nende koostöö olulisust. Edasiste uuringute ja praktiliste suuniste väljatöötamiseks on mitmeid võimalusi. Autor soovib pöörata tähelepanu järgmistele teemadele:

Riikliku kultuuripoliitika ja toetusmeetmete analüüs. Tulevikus võiks süvauurida riikliku kultuuripoliitika ja toetusmeetmete mõju kultuurirahastusele ning sellele, kuidas optimeerida ja täiustada poliitikat ja meetmeid, et julgustada erarahastajaid suuremale koostööle riiklike kultuuriasutustega.

Erarahastajate kaasamine ja motiveerimine. Uurida võiks erinevaid motivatsioonitegureid ja stiimuleid, mis suunavad eraettevõtteid ja -isikuid panustama kultuurivaldkonda. Käesolev uurimus on keskendunud riiklikele kultuuriasutustele, uued uurimused võiksid kaasata kultuurivaldkonda laiemalt.

Koostöömudelite ja -strateegiate arendamine. Uurida võiks kultuurirahastuse erinevaid koostöömudeleid ja -strateegiaid, tõhusaid viise, kuidas kultuuriasutused saavad luua pikaajalisi, jätkusuutlikke ja vastastikku kasulikke suhteid erarahastajatega.

Kultuuriasutuste ressursihaldus ja strateegiline juhtimine. Uurida võiks kultuuriasutuste ressursihalduse ja strateegilise juhtimise häid tavaid. Neid teadmisi saaks tõhusalt kasutada erarahastuse kaasamisel.

Turundus ja kommunikatsioon kultuurivaldkonnas. Uurida võiks turundus- ja kommunikatsioonistrateegiaid ja nende mõju, mis aitavad kultuuriasutustel tõhusamalt tutvustada potentsiaalsetele erarahastajatele ja laiemale avalikkusele oma tegevust ja projektide rahastusvõimalusi.

Uued uurimused peaksid aitama paremini mõista kultuurirahastust ja täiustama praktikat, edendades seeläbi mitmekesist ja jätkusuutlikku kultuurielu.

5. JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

Erarahastajate ja riiklike kultuuriasutuste koostöö võimaldab partneritel astuda samme, mis vähendavad kultuuri eksklusiivsust ja suurendavad selle kättesaadavust laiemalt. Üks erarahastajate koostöö motiive seisneb soovis muuta kultuur kättesaadavaks enamikule ühiskonnaliikmetest nende sotsiaalmajanduslikust staatusest olenemata. Koostöö ning strateegiliselt kavandatud meetmete abil on võimalik kujundada ühiskonda, kus kultuuri kättesaadavust saab oluliselt tõsta. Üldlevinud arusaama kohaselt peaksid rahvuskultuuri väärtused olema kõigile kättesaadavad, sõltumata sotsiaalsest staatusest, haridusest või elukohast.

Kultuurivaldkonnas tegutsevaid erarahastajaid iseloomustab mitmekülgne ning dünaamiline motivatsioonispekter, mis peegeldab nende sügavat seotust kultuuri ja ühiskonnaga laiemalt. Motivatsioon hõlmab mitmeid elemente: filantroopia, sotsiaalne vastutustunne, brändikujundus, avalik kuvand, ühiskondlik mõju ja isiklik kultuurihuvi. Erarahastajad ei keskendu kultuuri toetades ainult rahapanusele, vaid näevad kultuuriasutustega tehtavas koostöös võimalust mõjutada ja arendada paremat ühiskonda.

Erarahastajate üheks eesmärgiks on kultuurivaldkonna arendamine ning kõigi inimeste ulatuslikum juurdepääs kultuurile. Kultuurivaldkonda panustava filantroobi motiivid on sageli mitmekülgsed, tõukudes sügavast huvist kunsti- ja kultuurivaldkonna vastu.

Erarahastajad ja riik on juba ammu jõud ühendanud, et lahendada ühiskondlikke probleeme alates haridusest ja rahvatervishoiust kuni majandusarenguni, ent senised jõupingutused on sageli olnud mitteametlikud, lühiajalised ja juhuslikud. Viimastel aastatel on märgata trendi, kus eri tüüpi ja ulatusega sihtasutused on hakanud astuma samme, et suhelda riigiga ametlikumalt ja pidevamalt. Samuti kaaluvad nad uusi mudeleid, kuidas filantroopsed organisatsioonid saaksid olla ametlikes partnerlussuhetes valitsusega. (Grant Graft / grantgraft.org)

Erarahastajate soov olla riiklike kultuuriasutuste aktiivne partner kajastab nende huvi suurendada erarahastuse mõju ning kestvust. Üha rohkem erarahastajaid tunnetab soovi, vajadust ja võimalusi rääkida kaasa valitsuse otsustusprotsessides ning panustada omalt poolt süstemaatilisemalt ja järjepidevamalt ühiskondlike probleemide lahendamisse. Uutel koostööudelitel ja partnerlusstrateegiatel on potentsiaali tugevdada erarahastajate mõju ja suunata sotsiaalseid muutusi, kuid see nõuab hoolikat kaalumist, kuidas kombineerida

erinevate sektorite ressursse ja teadmisi optimaalse tulemuse saavutamiseks. Eriti oluline on mõista erarahastajate motivatsiooni panustamiseks koostöösse riiklike kultuuriasutustega.

Erarahastajatega tehtavas koostöös mängivad olulist rolli kultuuriasutuste väärtused. Kui organisatsioon jagab erarahastajatega sarnaseid väärtusi, on koostöö sujuvam ja tähendusrikkam. Need väärtused hõlmavad kultuuri tähtsustamist, hariduse edendamist ning kultuurilise mitmekesisuse propageerimist.

Kultuuriasutustel tuleks välja töötada teadliku ja tõhusa koostöö strateegia, mis hõlmaks selget sihitatud suhtlust erarahastajatega, nii rahastajaid kui ka avalikkust kõnetavate projektide kavandamist ning meetodeid, kuidas tagada erarahastuse kestlikkus.

Riiklikud kultuuriasutused näevad sageli erarahastuses võimalust laiendada oma publikut ja suurendada ühiskonna kultuuriteadlikkust. Erarahastuse kaasamine toetab tihti eriprojekte, näitusi või etendusi, mis kõnetavad uusi sihtgrupe ja tekitavad laiemat kõlapinda, kasvatades üldist kultuurihuvi.

Erarahastuse kaasamine võimaldab kultuuriasutustel luua jätkusuutlikke projekte, mis ei sõltu ainult riiklikest toetustest. See võimaldab rohkem loominguvabadust ja annab võimaluse kavandada pikemaajalisi, ambitsioonikamaid ja eriilmelisemaid kultuuriprojekte, mille loomisega kaasnevad reeglina suuremad (rahalised) riskid.

Riiklike kultuuriasutuste tulevikuväljavaated ja eesmärgid peegeldavad nende sügavat soovi säilitada ja rikastada kultuuripärandit, tuues seejuures kokku erinevaid toetusallikaid ning laiendades oma mõju ja ulatust ühiskonnas. Paljud kultuurivaldkonnas tegutsevad erarahastajad on isiklikult seotud kunsti, muusika, kirjanduse või teiste loominguiliste valdkondadega. Nende motivatsioon tuleneb isiklikust huvist ja kirest, soovist toetada valdkonda, mis neid sügavalt liigutab. Nende panus on selgelt seotud sooviga säilitada ja arendada kultuuripärandit.

Kui erarahastajaks on ettevõtte, tegeletakse kultuurirahastusega ka brändikujunduse eesmärgil. Koostöö riiklike kultuuriasutustega tugevdab selgelt ettevõtte mainet ning avalikku kuvandit, kinnitades sotsiaalselt vastutustundliku ja kultuuri väärtustava organisatsiooni või isiku kuvandit.

Erarahastajad soovivad luua positiivset ühiskondlikku mõju, toetades haridusprogramme ja kultuurile tuginevaid kogukondlikke algatusi, edendades nii kultuurilist mitmekesisust.

Kultuuri- ja ettevõtlusringkonna üha süvenev seotus võib mõjutada kultuuri. Kui kultuuriasutused hakkavad silmas pidama ärihuve või sõltuma äritegevusest, võib see piirata kultuuri võimet olla vabastav, kognitiivne (teadmistele orienteeritud) ja kriitiline, mis on kultuuri olulised rollid ühiskonnas. Liigne seotus võib viia arusaamani, et kuna äri ja kultuur on loomuldasid liitlased, võib ettevõtete huvide ja tegevuse kritiseerimine kahjustada ka kultuuri. Kui hakatakse kahtlema ettevõtlusringkonna eesmärkides või tegevuses, võib see mõjutada ka kultuuri mainet või toetust (Chong 2010).

Koostöö analüüsimiseks peaksid kultuuriasutused ja erarahastajad endale esitama järgmised küsimused. Millised on olnud senised rahastuskoostöös kogemused ning millised on olnud tõhusate ja vähemtõhusate strateegiatega erinevused? Millised on kultuuriasutuste ja erarahastajate ootused ning kuidas neid paremini ühildada? Kuidas tagada rahastuskoostöö läbipaistvus ja vahendite vastutustundlik kasutamine? Samuti võiks arutleda, milline võiks olla riigi roll erarahastuse soodustamisel ning millist poliitikat võiks teha selleks, et stimuleerida ja toetada kultuurivaldkonna rahastuskoostööd.

Alternatiivsete koostöövormide ja rahastusviiside osas võiks kaaluda erinevaid lähenemisviise, näiteks luua koostööplatvormid, kus ettevõtjad saavad kultuuriasutustega teha otse koostööd või otse investeerida kultuuriprojektidesse. Samuti võiks kaaluda avaliku ja erasektori partnerlusi ning kogukonna rahastusmudeleid, mis kaasavad kohalikke kogukondi, aga ka laiemat avalikkust.

Uurimisväärsed on maailma riikide kogemused ja soovitud, mis puudutavad erarahastust ja kultuurikoostöö head tava, ning nende kogemuste kohandamise vajadus ja rakendamise võimalus Eestis. Uurida tasuks rahvusvahelisi algatusi ja programme, mis toetavad kultuurirahastust ja -koostööd erasektoriga, ning milliseid nende õppetunde saaks rakendada kultuurivaldkonnas.

5.1. Uurimuse põhijäreldused

Erarahastajate koostöö riiklike kultuuriasutustega on muutunud üha olulisemaks kultuuriasutuste jätkusuutlikkuse ja arengu seisukohalt. Selles kontekstis on oluline mõista, et kultuuril on ühiskonnas mitmeid olulisi rolle, sealhulgas identiteedi kujundamine,

väärtuste edendamine, haridus- ja meelelahutusfunktsioon ning toimimine loovus- ja innovatsiooniallikana. Riiklike kultuuriasutuste roll ei piirdu ainult kultuuririkkuse hoidmisega, vaid neil ka oluline ühiskondlik funktsioon aidata kaasa elukvaliteedi üldisele tõusule ning sidustada kogukondi. See on oluline argument motiveerimaks erarahastajaid laiemale koostööle riiklike kultuuriasutustega.

Etenduskultuur kui ajaloolise kõrgkultuuri osa on algselt olnud suunatud haritumale, jõukamale ja teadlikumale tarbijale. Selle viljelejatel eeldatakse kõrget tehnilist ja kunstilist taset. See saavutatakse suure tööga, mis algab enamasti juba lapsepõlves ning mille eri etappides on vaja eriomaseid kasvutingimusi, mh varaseid koostöökogemusi välismaal, et saada küpseks kunstnikuks. Mõistagi on see kulukas ning eeldab kasvavalt artistilt püsivust ja võimet hoida üleval töötahet ning motivatsiooni.

Eestil on maailmatasemel kunstnikke ja see on suur saavutus, kuid oluline on pidevalt luua kasvukeskkonda, mis neid juurde tooks. Kunstniku edukas ja produktiivne tööaeg on piiratud ning seda saadavad kiired muutused. Noorte kunstnike jaoks on väga oluline, kui neil aidatakse kogemuste vahetamiseks sõlmida koostöösidemeid, aidatakse leida meistriklasi koolitusi ja praktikakohti. Kõik see vajab raha ja paljudel andekate noorte peredel ei pruugi olla sellisteks koolitusteks võimalusi. Kultuuriasutused võiksid olla abiprogrammide ja toetuste pakkujad, kes loovad ja haldavad vastavaid фонде.

Kultuurivaldkonna erarahastus pakub mitmeid eeliseid nii kultuuriasutustele kui ka erarahastajatele. Kultuuriasutused saavad tänu erarahastusele laiendada oma tegevust, arendada uusi programme ning pakkuda rohkematele inimestele ligipääsu kultuurile. Samuti võimaldab erarahastus kultuuriasutustel olla loovam ja uuendusmeelsem ning jõuda uute sihtrühmadeni. Erarahastajad omakorda saavad panustada ühiskonna kultuurilisse rikkusse, tugevdades samal ajal oma mainet vastutustundliku ja kultuuriteadliku ettevõtte.

Mainitud eeliste saavutamiseks on oluline luua tugevad ja vastastikku kasulikud partnerlussuhted erarahastajate ning kultuuriasutuste vahel. Selleks tuleb tagada läbipaistev ja avatud suhtlus, seada selged koostöö eesmärgid ning leppida kokku vastastikku kasulikud tingimused. Usalduse loomiseks ja erarahastajate ning kultuuriasutuste vaheliste pikaajaliste suhete kindlustamiseks on esmatähtis läbipaistvus. Samuti on oluline pakkuda erinevaid rahastusviise, mis võimaldaksid erarahastajatel valida endale sobivaima.

Peatükis 4 esitatud diagrammi joonisel 2 hakkab silma üks tähelepanek: eraisikutest toetajate ja ettevõtete/nende juhtidest toetajate vastustest selgub ootuspäraselt, et etenduskultuuri

toetatakse paljuski isetult ja parema ühiskonna nimel. Kaks enim esinevat motiivi on samas ettevõtte maine ja kaubamärgi tunnus, mis on ettevõtjate puhul ka loomulik: nad annavad ju ära enda teenitud raha, olgu see isiklik või ettevõttele kuuluv vara.

Esinemissageduselt järgnevad motiivid on kõik altruistlikud ja suunatud ühiskonna paremaks muutmisele: töötajate motivatsiooni tõus, parem ühiskond, väärtusloome, kogukonna hüvangu. Mainitud tegurid on kõik üle keskmise kaalutud taseme, kui arvestada tulemusi kahest (2) kuni kaheksateistkümnene (18).

Järgnevad alla keskmise, 8 (kaheksa) punkti tasemele jäävad, kuid siiski olulised motiivid, millest võiks välja tuua paremaid suhteid avalikkusega, (kultuuri) jätkusuutlikkus, avalik tähelepanu ning tänu ja tunnustus.

Et võrrelda uuringu tulemusi tuntud motivatsiooniteooriatega, võiks neid esmalt vaadelda inimvajaduste hierarhiat peegeldava Maslowi motivatsioonipüramiidi valguses. Kui jätta kõrvale kaks (2) suurimat tulemust sellest diagrammist (need on ettevõtjate ärihuvid, mis siia ei kuulu), siis järgmised tulemused on juba kõnekad. Eespool nimetatud olulisemad tulemused ehk motivatsiooniliigid võiks üldistades samastada püramiidi kahes ülemises jaotises loetletud inimvajadustega. Need on tunnustusvajadus, mis sai uuringus siiski vaid 8 punkti; ülejäänud on seostatavad eneseteostusvajadusega. Tulemused on ootuspärased, sest etenduskultuuri austavad ja toetavad isikud on nähtavasti inimvajaduste hierarhia alumise taseme vajadused ammu katnud ning otsivad n-ö edasijõudnutena juba enamat. Seda teades on lihtsam suunata kultuuriasutuste suhtlust panustajatega, et pakkuda neile ootuspärast.

Nagu on kriitiliselt vajalik eelpool käsitletud uute kunstnike juurdekasv, on samamoodi vaja tuua kultuuri juurde nende toetajaid sektorist väljapoolt. Et saada hakkama järjest keerukamaks muutavas majanduskeskkonnas, on vaja kiiresti juurde leida erasektori rahastajaid. Tänapäevane tase pole homme piisav.

Antud uurimustöö tulemusi pole võimalik analüüsida kvantitatiivsete meetoditega, sest küsitletute arv on selleks liiga väike, et neil oleks statistiline väärtus.

Peale traditsiooniliste rahastusviiside ootavad erarahastajad ka innovaatilisemat lähenemist, nagu näiteks võimalus panustada digiplatvormide kaudu või krüptovaluutas ehk virtuaalväeringutes. Sellised lahendused võimaldaksid kultuuriasutustel jõuda täiendavate panustajasihtrühmadeni. Samuti avaks tehnoloogia võimalusi tõhustada rahastuse jälgimist ja aruandlust, aidates seeläbi mõõta erarahastuse mõju ja tõhusust kultuurivaldkonnas. Erarahastajate jaoks on oluline veenduda, et riiklikes kultuuriasutustes on tagatud

mõtestatud ja läbipaistev rahakasutus, mis toimub kokkuleppe kohaselt, mille aruandlus on selge ja mida saab vahetult jälgida.

Kultuurivaldkonna ning erarahastajate koostöö on oluline kultuuriasutuste jätkusuutlikkuse ja arengu tagamisel. See aitab üleval hoida ning rikastada ühiskonna kultuurikeskkonda. Tulevikus on oluline jätkata eri osapoolte dialoogi ja koostööd, et leida kultuurirahastuse jaoks parimad lahendused ja strateegiad ning tagada kultuuri oluline roll ühiskonnas.

5.2. Soovitused riiklikele kultuuriasutustele, erarahastajatele ning poliitikakujundajatele

Riik mängib kultuurivaldkonna jätkusuutlikkuse tagamisel olulist rolli, julgustades erarahastajaid koostööle riiklike kultuuriasutustega ning luues sünergiat. Eeldatavasti ei saa riigi panus kultuuriasutuste rahastamisel oluliselt suurenedagi, pigem on väljakutse säilitada toetus praeguses mahus ja tulla sellega toime igapäevatoos kasvavate kulude tingimustes. Seda enam on kasvavalt oluline erarahastajate panus. Toetajate hoidmiseks ja juurde leidmiseks saab riik otse raha kulutamata mõndagi ära teha. Edukad ja suure sooritusvõimega ettevõtjad on huvitatud panustama ühiskonda, aga nad ootavad toetustegevuselt selgust, läbipaistvust, lihtsust ja mugavust.

Riigi võimalused, kuidas saavutada suuremat erarahastust, on erinevad. Siinkohal on välja toodud mõned olulisemad tegurid.

Maksusoodustused ning -stiimulid. Riik saab kultuuriprojektide või -asutuste tegevusse panustada soovivatele ettevõtetele ja üksikisikutele luua motiveerivaid tingimusi, kehtestades erarahastusele maksusoodustusi. Need soodustused toimivad katalüsaatorina, ergutades erarahastajaid aktiivsemalt osalema kultuurivaldkonna tegevuses.

Ühisüritused. Peale maksusoodustuste saab riik toetada kultuuriasutuste ning erarahastajate koostööd, korraldades ühisüritusi ja projekte. Kultuuriüritused ning -projektid, millesse nii ettevõtted kui ka eraisikud saavad panustada rahaliselt või muul moel looks platvormi pikaajalise partnerluse kujunemiseks ja kasvataks nii kultuuri kui ka erarahastajate mainet.

Teadlikkuse tõstmine. Riigi võimuses on aidata kaasa erarahastuse teadlikkuse tõusule, selgitades erakapitali panust kultuurivaldkonna arengusse. Teavitustöök võib kasutada

kampaaniaid, seminare ja suhtlusplatvorme, mis tutvustavad võimalusi panustada kultuuri ning rõhutavad selle olulisust ühiskonna jaoks.

Tõhus projektijuhtimine ning aruandlus. Eesmärgiselgus ning professionaalne kultuurikorraldus riiklikus kultuuriasutuses on olulised, et erarahastajad näeksid oma panuse mõõdetavaid tulemusi. Riik saab toetada oma kultuuriasutusi tõhusa projektijuhtimise ja standardiseeritud aruandlusega.

Spetsiaalsed toetusprogrammid ning stipendiumid. Riigil on võimalus suunata raha konkreetsetesse projektidesse või valdkondadesse. Peale selle saab riik kultuurivaldkonna erarahastust stimuleerida spetsiaalsete toetusprogrammide ja stipendiumide kaudu, suunates raha konkreetsetesse projektidesse või valdkondadesse. Kultuurifondide loomine võib olla üks viis, kuidas erarahastust koguda ja hallata, tagades, et selle toime kultuurivaldkonna arengule on võimalikult tõhus.

Riiklik tunnustamine. Peale ettevõtjate soovide on oluline arvestada ka riigi rolli kultuuri toetamisel ja suhtumist toetajate tunnustamisse. Ettevõtjad tõid esile kultuuriministeeriumi algatatud kultuurisõbra tiitli, mis võiks olla rohkem kui pelgalt žest. Tiitel tuleks anda sisulise ja pikaajalise panuse eest kultuuri arengusse, ja mitte järgides üksnes populaarsust või trende. Samuti olid ettevõtjad seisukohal, et ühekordne sündmus ja tiitel peaksid pigem muutuma dünaamiliseks protsessiks, kus pidevalt tunnustatakse ja väärtustatakse neid, kes on mänginud kultuurielus olulist rolli. Ettevõtjad on rõhutanud, et tunnustamise otsustusprotsess peab olema oluliselt läbipaistvam, kui praegusajal on.

Riiklikud teenetemärgid. Erarahastajad ootavad, et kultuuriministeerium julgustaks ja toetaks kultuurimetseenide ja erarahastajate esiletõstmist, pidades silmas riiklikku tunnustamist, näiteks riiklike autasude (teenetemärkide) andmist. Erarahastajad on väljendanud pettumust, et seni pole seda tehtud ega isegi mitte arutatud. Nad näevad selles võimalust süvendada riigi ja kultuurivaldkonna dialoogi ja koostööd. Riiklik tunnustus rõhutaks ettevõtjate olulist rolli kunsti ja kultuuri edendamisel ning nende panust. Avalik tunnustus oleks motiveeriv nendele, kes on juba aidanud rikastada ja levitada eesti kultuuri nii kohalikul kui ka rahvusvahelisel tasandil, ning stiimuliks võimalikele uutele erarahastajatele.

Riiklik tunnustus kultuurivaldkonna erarahastusele on oluline. See toetab kultuuriprojekte ja loob tegevusaluse, millelt riiklikud kultuuriasutused ja erarahastajad saavad üheskoos panustada ühiskonna kultuurilisse mitmekesisusse.

Riiklikele kultuuriasutuste võimalikud strategiad, mida võiks kaaluda kultuurivaldkonna erarahastuse efektiivsemaks muutmiseks:

Partnerlussuhete tugevdamine. Kultuuriasutused peaksid investeerima aega ja ressursse suhete loomisse erinevate erarahastajatega, sealhulgas ettevõtete, sihtasutuste ja üksikisikutega. Tihedad partnerlussuhted võimaldavad mõlemal poolel paremini mõista teineteise vajadusi ja ootusi ning teha vastastikku kasuliku ja jätkusuutlikku koostööd. Uuringust selgus, et erarahastajate jaoks on pikaajaline koostöö oluline ning motiveeriv.

Paindlikud rahastusvõimalused. Kultuuriasutused võiksid olla valmis erinevateks rahastusvõimalusteks: projektipõhised annetused, pikaajaline sponsorlus, annetuste kogumiskampaaniad, sisuline koostöö, ühisrahastatud suurprojektid jm. Erinevad rahastusviisid võimaldavad erarahastajatel valida endale sobiva panustamisviisi, mis vastab nende eelistustele ja võimalustele.

Loovusüritused ja -projektid. Kultuuriasutused võiks korraldada loovusüritusi ja -projekte, mis on tuginevad kaasrahastusele ja mis on spetsiaalselt suunatud erarahastajate kaasamisele. Näiteks võiks erarahastajale pakkuda võimalust toetada üht kindlat kunstinäitust/kontserti/etendust ja olla seeläbi osaline kultuuriprojekti arendamises.

Tulemuste jälgimine ja aruandlus. Oluline on luua süsteemid, mis võimaldavad jälgida ja hinnata erarahastuse mõju kultuurivaldkonnas. See hõlmab soovitud tulemuste sõnastamist ja mõõdikute seadmist, regulaarset aruandlust erarahastajatele ning tagasiside kogumist nende panuse ja toetuse kohta.

Kultuuriteadlikkuse ja hariduse edendamine. Kultuuriasutused võiks panustada kultuuriteadlikkuse ja hariduse edendamisse, pakkudes erinevaid programme ja tegevusi, mis tutvustavad kogukonnale kultuuri olulisust ja väärtust ning loovad sidemeid erinevate kultuurivaldkondade vahel.

Soovitused erarahastajatele koostöö arendamiseks riiklike kultuuriasutustega.

Lihtsus ja läbipaistvus. Tehke riiklikele kultuuriasutustele koostööeeldused ning oma ootused lihtsaks ja läbipaistvaks, pakkudes selget teavet kultuuriprojektidesse investeerimise võimaluste kohta.

Väärtused ja eesmärgid. Kaaluge kultuurisündmuste korraldamist või panustamist projektidesse, mis vastavad teie isiklikele või ettevõtte väärtustele ning eesmärkidele.

Pikaajaline koostöö. Panustamaks kultuuri arengusse jätkusuutlikult, otsige riiklike kultuuriasutustega pikaajalisi koostöövõimalusi.

Erinevad rahastusvõimalused. Tutvuge erinevate rahastusvõimalustega: projektipõhised annetused, sponsorlus, ühisrahastus jm. Valige enda jaoks sobivaim lähenemisviis.

Mõju ja tulemused. Hinnake oma panuse mõju ja tulemusi ning olge valmis regulaarseteks aruteludeks riiklike kultuuriasutustega, et veenduda erarahastuse ootuspärasest kasutamisest.

Hariduse edendamine. Toetage kultuuriteadlikkuse ja hariduse edendamist, osaledes programmides ja tegevuses, mis tutvustab ühiskonnas laiemalt kultuuri olulisust ja väärtust.

Oluline on jätkata avatud dialoogi ja koostööd erinevate osapooltega, olla avatud, usaldusväärne, olla koostöös omalt poolt aktiivne, mõista erarahastajate motivatsiooni ning leida parimad lahendused ja strateegiad erarahastajate ning riiklike kultuuriasutuste pikaajaliseks koostööks.

KOKKUVÕTE

Erarahastajad teevad koostööd riiklike kultuuriasutustega mitmel põhjusel. Nende põhjuste selgitamine, täpsustamine ja liigiti esitamine on olnud ka käesoleva uurimustöö üks olulisemaid eesmärke. Erarahastaja soov panustada võib hõlmata ühiskondlikku vastutust, soovi panustada ühiskonda, paremasse kultuurikeskkonda ja kultuuripärandisse, kuid ka ärimotiive, nagu ettevõtte mainelooma ja turundusstrateegia. Uurimuse laiem taust puudutab kultuuri ja ettevõtluse koostöö vastastikust mõju ning nende koostöö potentsiaalset mõju ühiskonnale ja majandusele laiemalt.

Kõnealuse koostöö parendamiseks tuleb kõigepealt mõista selle aluseid ja motiive. Uurimustööst selgub, et seniseid kultuuri, täpsemalt etenduskultuuri toetajaid on motiveerinud siiski peamiselt kaks asjaolu. Mõistagi on ettevõtjatel ärimotiivid, huvi parandada oma ettevõtte mainet ja tuntust. Ühtviisi suur on siiski ka soov panustada kultuurikeskkonna parendamisse ja edendamisse. Seda teades on lihtsam suhelda tänaste panustajatega ning otsida ja leida juurde uusi.

Etenduskultuur on ajalooliselt olnud elitaarne, kulukas ja suunatud kitsale sihtgrupile. Selle kõrgkultuuriks peetud kunsti kulud on algselt kinni maksnud suuresti tarbijad. Tänapäeval on olukord muutunud: lisandunud on riiklik toetus ja sihtgrupp on laienenud igaüheni, kes tunneb huvi. Paraku pole pigem langustrendis sihtgrupp ka kaasajal suur, aga etenduskultuuri viljelejatel oodatakse endiselt teatud kunstilist ja tehnilist taset. Et saada maailmatasemel kunstnikuks, tuleb alustada väga varases eas ning hoida ülal motivatsiooni arengu eri etappides, mil on vaja üha kasvavas joones harjutada, esineda, vahetada kogemusi, võtta meistriklasi koolitusi jpm. Üleval on vaja hoida ka usku, et pikaajalised pingutused suudavad kunagi pakkuda äraelamist võimaldavat tööd.

See kõik vajab iga päev raha. Kultuuriasutustel on selle tagamisel suur võimalus arengut eest vedada: korraldada rahastust, vahendada suhteid, arendada koostööd välispartneritega, aidata kaasa etenduskunstialase hariduse arendamisele. Eraldi arutelu vääraks erarahastajate toetus noortele artistidele nende kasvamise ja koolituse aastatel, mis ei tohiks mingil juhul olla erisoodustumaksu subjekt.

Kultuuriasutustel on kohustus hoida üleval ja arendada kultuurikeskkonda, kuid avaliku sektori ressursid tegevuskulusid alati täies mahus ei kata. Ainus võimalus kohustusi täita on leida alternatiivseid toetajaid, ning juba praegu on erarahastajad suureks toeks. Trendid

näitavad, et neid on vähe – neid tuleb püüda mõista ja nendega tuleb aktiivselt tegeleda. Arvestades inflatsiooni, heitlikku majanduskeskkonda, rahastusprognose jm riskitegureid on ka olemasoleva taseme hoidmiseks vaja leida uusi toetajaid.

Et kujundada tõhusamalt ettevõtjate ja riiklike kultuuriasutuste koostööd ning suurendada kultuuri erarahastust on oluline mõista ettevõtjate ootusi ja vajadusi. See hõlmab mitmekesiste rahastusvõimaluste pakkumist, läbipaistvuse ja usaldusväärse tagamist ning suhete tugevdamist. Kultuuriasutused võiksid pakkuda erinevaid rahastusvõimalusi, mis arvestavad ettevõtjate individuaalseid eelistusi ja võimalusi, olgu selleks siis projektipõhine annetamine, pikaajaline sponsorlus või muud vormid.

Tulevikus on oluline jätkata dialoogi ja koostööd erinevate osapooltega, et arendada välja jätkusuutlikud ja vastastikku kasulikud koostöömudelid. Samuti peaksid riiklikud kultuuriasutused ja erarahastajad püüdma üheskoos leida uuenduslikke lahendusi, mis aitaksid kaasa kultuurielu mitmekesistamisele ja rikastamisele ning tagaksid kultuuri jätkusuutliku arengu ka tulevikus.

Uurimus aitab loodetavasti kaasa laiemale arutelule erarahastuse rollist kultuuri arengus. Uurimuse tulemused võivad olla kasulikud ka teiste riikide kultuuriasutustele ja -rahastajatele seal, kus küsimused erarahastuse kaasamisest kultuurivaldkonnas on aktuaalsed.

KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS

ACP 2021 = *Arts and Culture Philanthropy: A Topic Brief for Donors*. Rockefeller Philanthropy Advisors. <https://www.rockpa.org/arts-and-culture-philanthropy-a-topic-brief-for-donors/> (vaadatud 27.02.2024).

Alrubail, Rusul. (2020). *How Philanthropists Can Support Transformative and Equitable Change in Education*. Worth Magazine. <https://worth.com/philanthropists-transformative-equitable-change-education/> (vaadatud 27.02.2024).

Ansell, Chris, Alison Gash. (2008). *Collaborative Governance in Theory and Practice*. Journal of Public Administration Research and Theory: J-PART Vol. 18, No. 4 (Oct., 2008), lk 543–571 Published By: Oxford University Press.

Beech, Imogen (2023). What are the 23 types of strategic partnerships? <https://breezy.io/blog/types-of-strategic-partnerships> (vaadatud 27.02.2024).

Buckley, Peter J, Chiang Hun (1976). *Research Methodology and Business Decisions*. Natl Assoc of Accat. Canada (vaadatud 27.02.2024).

Burac, Jacob (2019). *What motivates philanthropy and giving in our society?* Goettler Associates Fund Raising Matters. <https://www.goettler.com/2019/05/02/what-motivates-philanthropy-and-giving-in-our-society/> (vaadatud 27.03.2024).

Byrnes, William J. (2022) *Management and the Arts*. 6th Edition. London, New-York: Routledge, lk 444.

CEPM = Creative Economy Program Mandate <https://unctad.org/topic/trade-analysis/creative-economy-program> (vaadatud 27.02.2024).

Chong, Derrick. (2010) *Arts Management*. 2nd Edition. London, New-York: Routledge lk 63–64.

Collins, Michelle, Riita Long, Anthony Page, Jennie Popay, Fiona Lobban (2018). Using the Public Involvement Impact Assessment Framework to assess the impact of public involvement in a mental health research context: A reflective case study. doi: 10.1111/hex.12688 (vaadatud 27.02.2024).

- Creative Economy Programme Mandate.** – UN trade & development. <https://unctad.org/creative-economy-programme/mandate> (vaadatud 12.05.2024).
- CTA 2021** = CultTech Associations. (2021). *Is There a Place for Culture in Impact Investments? Supporting ambitious initiatives aimed at exploring new, sustainable approaches to growth at its heart.* <https://www.linkedin.com/pulse/place-culture-impact-investments-immaterial-future-association> (vaadatud 26.02.2024).
- DeJonckheere M, Vaughn LM.** (2019). *Semistructured interviewing in primary care research: a balance of relationship and rigour.* Fam Med Com Health. doi:10.1136/fmch-2018-000057.
- Dubois, Vincent.** (2013) *Cultural Policy Regimes in Western Europe.* <https://shs.hal.science/halshs-00836422> (vaadatud 07.03.2024).
- Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus** (2013). – Eesti Konjunktuuriinstituut. https://www.kul.ee/sites/default/files/documents/2020-10/115_1._eesti_loomemajanduse_olukorra_2011_uuring_ja_kaardistus.pdf (vaadatud 12.05.2024).
- Eesti Vabariigi põhiseadus** <https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002>
- Eraraha kaasamise potentsiaali kalkulaator kultuuri- ja spordivaldkonda.** – Arenguseire keskus 04.04.2024. <https://arenguseire.ee/eraraha-kaasamise-potentsiaali-kalkulaator-kultuuri-ja-spordivaldkonda/> (vaadatud 12.05.2024).
- Ferris, James M.; Nicholas P. O. Williams** 2014. *Offices of Strategic Partnerships: Helping Philanthropy and Government Work Better Together* *Government Work Better Together.* – The Foundation Review, University of Southern California. lk.2 <https://doi.org/10.9707/1944-5660.1180> (vaadatud 07.03.2024)
- Froelich, Karen. A.** (1999). *Diversification of revenue strategies: Evolving resource dependence in nonprofit organizations.* Nonprofit Volunt. Sect. Q, lk.249 (vaadatud 25.02.2024).
- Gorman, Michael** (2023). *5 Ways to Expand Your Art Promotion.* *Artbusiness News.* <https://artbusinessnews.com/2020/03/5-ways-to-expand-your-art-promotion/> (vaadatud 18.02.2024).

Grant, Craft. (2010). *Working with government: Guidance for grantmakers*. New York. (vaadatud 28.02.2024).

Hager, Mark, Patric Rooney, Thomas Pollac (2002). *How fundraising is carried out in US nonprofit organisations*. Center on Nonprofits and Philanthropy, The Urban Institute. Washington DC, lk 315.

Harper Pamela S, D.Scott Harper. *Making Cultural Differences Work for Your Strategic Partnerships*.

<https://businessadvance.com/the-harper-report/make-cultural-differences-work-for-partnerships/> (vaadatud 29.02.2024).

Holden, John. (2006). *Cultural value and the crisis of legitimacy: Why culture needs a democratic mandate*. London: DEMOS, lk 30. <http://www.demos.co.uk/files/Culturalvalueweb.pdf>

Hsieh, H.-F., ja Shannon, S.E. (2005). *Three approaches to qualitative content analysis*. *Qualitative Health Research*, 15(9), lk 1277.

Ibrus, Indrek (2012). *Eesti Kultuuripoliitika põhimõisted ja suundumused*. https://www.academia.edu/2288816/Eesti_kultuuripoliitika_p%C3%B5him%C3%B5isted_ja_suundumused.

Johnson, Larry C (2011). *"The Eight Principles of Sustainable Fundraising: Transforming Fundraising Anxiety into the Opportunity of a Lifetime"*. Aloha Publishing. lk 84–86.

Kaiser, Michael, Brett E Egan. (2013). *The Cycle: A Practical Approach to Managing Arts Organizations*, Massachusetts: Brandeis University Press, lk 122–127.

Kalmus, Veronika, Anu Masso, Merle Linno. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> (vaadatud 31.03.2024).

Karolin, Anna; Reinson, Heidi (2021). Eestimaalaste valmisolek heategevuseks. Uuringu aruanne. – Kantar.

https://www.armastanaidata.ee/upload/userfiles/files/Heategevusuuring%202021_esitlus_kodulehele.pptx.pdf (vaadatud 12.05.2024).

Kivistik, Kats et al (2022). Loomevaldkondade kestlikkus. – Balti Uuringute Instituut.

<https://www.ibs.ee/publikatsioonid/loomevaldkondade-kestlikkus/> (vaadatud 12.05.2024).

Kultuur annab vastulöögi. – Kultuuriministeerium, 01.04.2021.

<https://www.kul.ee/uudised/kultuur-annab-vastuloogi> (vaadatud 12.05.2024).

Kultuuri Arengukava 2030 (2021). Kultuuri Arengukava 2021–2030. Tallinn: Kultuuriministeerium. <https://kul.ee/kultuur2030> (vaadatud 31.03.2024).

Laherand, Mari-Liis. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. OÜ Infotrükk: Tallinn, 177.

Lawrence, Steven. (2018). Arts Funding at Twenty-Five. What Data and Analysis Continue to Tell Funders about the Field. <https://www.giarts.org/arts-funding-twenty-five> (vaadatud 08.03.2024).

Lepik, Krista, Halliki Harro - Loit, Katrin Kello, Merle Linno, Judit Strömpl. (2014) *Intervjuu*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/intervjuu> (vaadatud 28.02.2024).

Loomevaldkonna kestlikkuse uuring (2022).

<https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/2022/03/Uuringu-lopparuanne.pdf> (vaadatud 28.02.2024).

Lund, Ragnar, Greyser, Stephen A. (2015) *"Corporate Sponsorship in Culture – A Case of Partnership in Relationship Building and Collaborative Marketing by a Global Financial Institution and a Major Art Museum"*. Working Paper 16-041. Royal Institute of Technology (CEFIN), Sweden, Stockholm University School of Business https://www.hbs.edu/ris/Publication%20Files/16-041_0a81dd11-2e2f-459c-8eca-008f24bb313e.pdf

MCE 2014 = Prepared by Mary Lou Rife, Damaris King, Samuel Thomas, and Rose Li, Rose Li and Associates, Inc (2014). *Measuring Cultural Engagement: A Quest for New Terms, Tools, and Techniques. Summary of a Joint Research Symposium titled "Measuring Cultural Engagement amid Confounding Variables: A Reality Check,"* Washington DC <https://www.arts.gov/sites/default/files/measuring-cultural-engagement.pdf> (vaadatud 26.02.2024).

Mulcahy, Kevin V (2010). Cultural Policy: Definitions and Theoretical Approaches. The Journal of Arts Management, Law and Society, lk 323 <https://doi.org/10.3200/JAML.35.4.319-330> (vaadatud 23.03.2024).

Männik, Mari-Liis (2023). *Magistritöö „Annetamiskultuur Eestis lastel ja noortele suunatud heategevusorganisatsioonide näitel“*. Tartu Ülikool.

OECD 2020

https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=135_135961-nenh9f2w7a&title=Culture-shock-COVID-19-and-the-cultural-and-creative-sectors (vaadatud 29.02.2024).

OECD (2021). *Economic and social impact of cultural and creative sectors*. Note for Italy G20 Presidency Culture Working Group.

<https://www.oecd.org/cfe/leed/OECD-G20-Culture-July-2021.pdf> (vaadatud 29.02.2024).

Paquette, Jonathan, Eleonora Redaelli. (2015). *Arts management and cultural policy research*. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan, lk 44.

Potts Jason, Stuart Cunningham , John Hartley, Paul Ormerod. (2008). *Social network markets: A new definition of the creative industries*. Journal of Cultural Economics. doi: 10.1007/s10824-008-9066-y.

Remnant, Fiona, Rebekah Avard (2021). Qualitative impact assessment protocol. <https://www.betterevaluation.org/methods-approaches/approaches/qualitative-impact-assessment-protocol> (vaadatud 27.02.2024).

Rose, Kalima, Daniel, Milly Hawk, Liu, Jeremy (2017). *Creating Change through Arts, Culture, and Equitable Development*. PolicyLink https://www.policylink.org/sites/default/files/report_arts_culture_equitable-development.pdf

Rosewall, Ellen. (2021). *Arts Management : Uniting Arts and Audiences in the 21st Century*, lk 161.

Scaife, Wendy (2010). *Fundraising*. International Encycyklopedia of Civil Society, lk 742.

Scholl, Marilyn, Art Sherwood. (2014). *Four Pillars of Corporate Governance*. <https://columinate.coop/four-pillars-of-cooperative-governance-cg/> (vaadatud 22.02.2024).

Slootweg, Roel, Peter Paul Mollinga (2012). *The impact assessment framework*. DOI:10.1017/CBO9781139195775.005 (vaadatud 27.02.2024).

Sulaymonov, Azamat (2020). „*Correlation between Corporate Social Responsibility and Culture*“. International Business School. Haag.

Taylor-Gooby, Peter. (2013). *The Double Crisis of the Welfare State*. In *The Double Crisis of the Welfare State and What We Can Do about It*; Palgrave Macmillan: London, UK 2013, lk 25.

Thomas Wolf, Gigi, Antoni (2012). „*More than the sum of its parts: Collaboration & Sustainability in Arts Education*“. National Guild for Community Arts Education. NY https://www.bigthought.org/wp-content/uploads/2015/09/MoreThanSumParts_Full_e-Version4-1.pdf (vaadatud 27.02.2024).

Weyzen, Raymonde, Daphine van Hesteren, Laura van Knippenberg (2021). *Open Data Best Practices in Europe: Estonia, Slovenia & Ukraine*. European Commission. Luxembourg. https://data.europa.eu/sites/default/files/report/Open_Data_Best_Practices_in_Europe_Estonia_Slovenia_and_Ukraine.pdf (vaadatud 19.02.2024).

Wirba, Asan Vernyuy. (2023). *Corporate Social Responsibility (CSR): The Role of Government in promoting CSR*. Journal of the Knowledge <https://link.springer.com/article/10.1007/s13132-023-01185-0> (vaadatud 27.02.2024).

Čopič, Vesna; Aleksandra Uzelac, Jaka Primorac, Daniela Angelina Jelinčić, Andrej Srakar, Ana Žuvela 2011. *Encouraging Private Investment in the Cultural Sector. Polici Department B: Structural and Cohesion Policies*. Brussels: European Parliament's Committee on Culture and Education. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/etudes/join/2011/460057/IPOL-CULT_ET%282011%29460057_EN.pdf (vaadatud 25.02.2024).

SUMMARY

Attitudes of private funders towards cooperation with national cultural institutionsrese

This master's thesis examines the role of private funding in the cultural sector of Estonia, analyzing in depth the development of private funding in the sector, its trends as well as its impact on the functioning of public cultural institutions. The aim of the study is to understand how and why private individuals and undertakings contribute to the funding of the cultural sector. To this end, the motivations, strategies, expectations, and impact of private funding are examined. Particular attention has been paid to the choices made by private investors and whether and how such investments influence the financial strategies of public cultural institutions.

Additionally, the thesis aims to inform cultural institutions, private funders and policy makers about the specifics and dynamics of private funding in the cultural sector. A more in-depth understanding will enable cultural institutions to better plan and target their approaches to attracting private funding, while recognizing the importance of matching the motivations of cultural projects and donors. At a time when the role of culture in contributing to social cohesion and economic growth is increasingly recognized, understanding the motivations of private funding becomes not only academically valuable but a strategic necessity for cultural institutions to ensure the sustainability and continued relevance of the cultural sector. Hopefully, the outcome of this study will contribute to a better understanding of the dynamics of private funding involvement, enabling policy makers to create a better environment to facilitate and encourage private funders to contribute more to co-operation with public cultural institutions.

The study is limited to the Estonian cultural sector and aims to analyze in depth the attitudes and motivations of private investors in order to raise awareness of the sector. It does not cover the entire private funding ecosystem in the cultural sector.

The study does not cover the entire private cultural funding ecosystem. The study also does not focus on private funding that is directed directly at the performer, the artist or charitable foundations. It therefore does not provide a comprehensive picture of all forms of private funding in the cultural sector.

The vulnerability of the cultural sector was vividly shown in the context of the socio-economic turmoil caused by both the COVID-19 pandemic and the ongoing Russia's full-scale military offensive against Ukraine. The OECD study "Culture Shock: COVID-19 and the Cultural and Creative Sectors" states that "together with the tourism sector, the cultural and creative sectors are the most affected by the current crisis, with 0.8-5.5% of jobs at risk. Measures to increase social distancing will have the greatest impact on the cultural and creative sectors (such as museums, performing arts, live music, festivals, cinema, etc.). The steep decline in revenues puts their financial sustainability at risk and has led to a reduction in wages and redundancies, with implications for the value chain of their suppliers in both the creative and non-creative sectors." (OECD 2020). This financial vulnerability, in turn, calls for more diversified sources of financing. The challenges facing national cultural institutions, such as budget cuts and changes in policy priorities, require new approaches to funding to be found.

The Estonian Cultural Development Plan 2021-2030 reflects the state's ambition to involve private donors in the development of culture, but in practice the role of private funding and its effective involvement is complex and multi-faceted (Cultural Development Plan 2030). The study also considers the concept of 'high culture', which is seen as an important vehicle and means of developing national cultural heritage. As part of the concept of "high culture", performing arts are valued in countries as a source of national prestige and identity, are practiced by professionals, and routinely receive financial support, mainly through public funding. The notion that high culture was a remnant of the aristocracy is now a thing of the past, and 'performance culture' is available to all members of society who are interested.

The author's motivation to write a master's thesis on the attitudes of private funders towards cooperation with public cultural institutions" stems from their long-standing practice in the cultural sector, especially in the field of private funding and partnership management, and a deep interest in the attitudes of private funders in the Estonian cultural sector. The author's 18 years of professional experience in the cultural sector have given them a unique perspective to analyze the dynamics of private funding in the cultural sector. It is important to note that the successful private funder grant agreements for cooperation with public cultural institutions that the author has led are long-standing, and the satisfaction of the private funders involved confirms their practical competence in engaging private funding for cooperation with public cultural institutions. Having started out as a producer of the Nargen Festival and now being actively involved in private funding issues as head of the

Eesti Kontsert, the author has a unique insight into the different aspects of private funding. (Eesti Kontsert is a state-owned company in Estonia that organizes and manages various cultural events, primarily concerts. It was established in 1944, making it one of the oldest and most significant cultural institutions in Estonia. Eesti Kontsert's mission is to promote and preserve Estonian culture, particularly music, by arranging concerts, festivals, and other cultural events both within Estonia and internationally. They host a wide range of performances, including classical music, jazz, folk, and contemporary music, catering to diverse tastes and audiences. Additionally, Eesti Kontsert manages several concert halls and venues across Estonia, providing spaces for cultural activities and performances. Overall, it plays a vital role in supporting and promoting Estonia's vibrant cultural scene)⁷.

In 2006, private support for Estonian culture was mainly decided by the foreign headquarters of local companies. In 2024, funding decisions will be made mostly in Estonia. Over time, the profiles, attitudes, and motivations of companies involved in private funding in the cultural sector have changed. Today, the cultural sector is mostly contributed to by Estonian companies, whose position, objectives, and motivation are mainly based on local interests and needs, responding to the specificities and challenges of Estonian cultural life. This change also reflects the growing involvement of businesses in local culture and their desire to support the communities and societies in which they operate. In addition, a trend can be observed where companies see cultural support not only as a charitable commitment, but also as a strategic investment that can strengthen their reputation and brand, improve their market position, and promote public social responsibility and sustainability initiatives. The participation of different companies in cultural funding reflects the diversity and dynamics of motivation and reflects the changes taking place locally in both the business and cultural sectors. The author's motivation for the research has been deepened by the current volatile operating environment, in particular the impact of the COVID-19 pandemic on the cultural sector.

Cultural and creative sectors are uniquely structured compared to other sectors. Both public cultural institutions and large private enterprises rely on an interconnected and interdependent network of freelance and micro-enterprises providing creative content, goods, and services. This 'ecosystem' is vital to the sector and is now facing bankruptcy due to the sudden and massive loss of revenue opportunities. (OECD 2020)

⁷ <https://concert.ee/>

The study provides an overview of the contribution of private funders to the promotion of culture in cooperation with public cultural institutions, analyses the attitudes of private funders in the field of culture, identifies their perspectives for future cooperation with public cultural institutions, and identifies important principles, opportunities and proposals that could be implemented to improve the effectiveness, sustainability and prospects of cooperation between private funding and public cultural institutions. The study will focus on an analysis of how to achieve a sustainable balance between public funding and private funding. It will consider the sustainability and diversity of the cultural sector, the role of the state in maintaining it, as well as the opportunities, expectations and motivations of private funders. The research questions have been set to answer how private funding could be more effectively integrated into the activities of public cultural institutions and what the potential impact of its involvement on the cultural sector could be.

The study seeks answers to the following research questions:

1. Why are private financiers willing to invest in cooperation with public cultural institutions?
2. What motivates private donors and how do they view cooperation with public cultural institutions?
3. How do private donors perceive the role of the State in cooperating with national cultural institutions?

The first chapter addresses key aspects of the dynamics of private and public funding in the cultural sector, covering a range of topics, starting with the context of cooperation between private funders and public cultural institutions and moving on to an analysis of the contribution and impact of private funders in the Estonian cultural sector. In addition, it will explore the motives, perspectives, and objectives of private funders, while discussing the measurable outcomes and impact of such cooperation. It then highlights the principles of sustainable cooperation and the role of the state in promoting private funding in the cultural sector. The first chapter therefore provides an in-depth overview of the different aspects related to the dynamics of private and public funding and their impact on the cultural sector.

The second chapter focuses on the theoretical models and implications of cooperation between private funders and public cultural institutions, starting with an analysis of the strategic partnership model and its applicability to the cultural sector. It then looks at the impact assessment methodologies that can be used to evaluate the effectiveness and impact

of different forms of cooperation on cultural institutions and their partners. Additionally, international good practices in different models of intercultural cooperation, which can provide inspiration and guidance also in the Estonian context, are analyzed.

The second chapter focuses on cooperation governance models and their role in the successful implementation of different cooperation projects and initiatives. The importance of corporate social responsibility and the need for ethical and social responsibility in different forms of cooperation, both by private funders and public cultural institutions, will be discussed. The aim of the chapter is to provide an overview of the different theories and models that can support effective and sustainable cooperation between private funders and cultural institutions, while offering a discussion on the practical challenges of implementing these models.

The third chapter of the research presents the research methodology, the sample, and the data processing methodology. The research method describes how the study was carried out, while the sample describes the objects of the study and the criteria used to select them. The data processing methodology explains how the data collected were analyzed. The second part sets out the empirical framework, the findings from the analysis and the usability of the results.

The fourth chapter presents the main findings, compares them with previous studies, discusses the practical and theoretical implications of the results and makes recommendations for possible future directions and further research.

The fifth chapter of the study presents the main findings of the analysis and makes recommendations to public cultural institutions, private funders and policy makers that could contribute to more effective cooperation between private funders and public cultural institutions. It also provides answers to the research questions and implementation recommendations based on them.

Private funders work with public cultural institutions for several reasons. The desire to contribute includes motivations such as social responsibility, the desire to contribute to society, to a better cultural environment and heritage, but also commercial motives such as corporate image building and marketing strategies.

However, the research reveals that current supporters of the cultural environment, and more specifically of the performing arts, do so mainly based on two main motivations: of course, entrepreneurs have their own business motivators to improve the image and reputation of

their companies. However, there is an equally strong desire to contribute to society and to improve and promote the cultural environment. Knowing these primary motivators makes it easier to communicate with known private contributors and to find new ones.

Performing arts have historically been more elitist, more expensive and aimed at a smaller audience. While in the past, the costs of what was considered high culture were largely borne by its consumers, today the situation has changed. Public support has increased, and the audience and accessibility have widened to anyone who is interested.

However, unfortunately the target group itself is not large and tends to be decreasing in numbers. The technical and artistic needs of those involved in performing arts have not changed. Becoming a world-class artist must start at a very early age, and the different stages of development increasingly require motivational development activities, exchanges of experience, master-class training and much more. In addition, the belief that long-term efforts can one day provide a living wage must be maintained.

All of this requires funding on a day-to-day basis, and this is where cultural institutions have a great opportunity to lead the way. The opportunity includes organizing funding, brokering relationships, developing cooperation with external partners, contributing to the development of education in the sector. The part of the support of private funders relating to the training and education of young artists deserves a separate discussion. This should under no circumstances be subject to a special tax.

Cultural institutions have a duty to maintain and develop the cultural environment, but the resources allocated by the public sector do not always fully cover this activity. The only way left to meet the obligations is to find alternative contributors, and here private funders have been a topical and major source of support. The known trends show that they are few, need to be understood and actively addressed.

In the future, it will be important to continue the dialogue and cooperation with the different stakeholders to develop sustainable and mutually beneficial cooperation models. Similarly, public cultural institutions and private funders should work together to find innovative solutions that contribute to the diversification and enrichment of cultural life and ensure the sustainable development of culture in the future.

It is hoped that the study will contribute to a wider debate on the role of private funding in cultural development. Its results may also be useful for institutions and donors active in the

cultural landscape in other countries where similar issues of private funding involvement in the cultural sector are topical.

LISAD

Lisa 1

Intervjuu küsimused

Erarahastuse panustamisotsuse motivatsioon kultuurivaldkonnas

- a. Milline on Teie või teie ettevõtte motivatsioon osaleda koostöös kultuuriasutustega ja kultuuri erarahastuse partnerina?
- b. Kas kultuuri toetamine on ühiskonna jaoks oluline ja mil viisil; kas kultuuri toetamine mõjutab teid ja teie ettevõtet, kuidas, palun selgitage?
- c. Kas teil on kogemusi ja ettepanekuid, kuidas tõsta ettevõtjate ja panustajate motivatsiooni panustamiseks koostöösse kultuuriasutustega?

Erarahastuse võimalused koostööks kultuuriasutustega

- a. Kuidas teie arvates saavad ettevõtted panustada koostöösse kultuuriasutustega, millised on teie arvates parim(ad) viis(id)?

Kultuurivaldkonna erarahastuse takistused ja väljakutsed

- a. Milliseid probleeme on teil ette tulnud koostöös kultuuriasutustega?
- b. Mida olete teinud / plaanite teha probleemide lahendamiseks?

Koostöö kultuuriasutustega

- a. Kuidas hindate seniseid koostöökogemusi kultuuriasutustega?
- b. Millised on olnud koostöö eelised, head kogemused või kasu teie enese või teie ettevõtte jaoks?
- c. Milline on olnud teie enda või teie ettevõtte kogemus (tagasiside) koostöövälisest kontaktidest?

Erarahastuse efektiivsemaks muutmise strateegiad

- a. Mida teie meelest võiks ettevõtete ja kultuuriasutuste rahastusalases koostöös paremini teha?
- b. Mida soovitate silmas pidada kultuuriasutustel, mida ettevõtjatel?
- c. Kas ja mida võiks teha riik erarahastuse soodustamiseks?
- d. Kas näete või soovitate mõnd alternatiivset erarahastuse ja kultuuriasutuste koostöövormi, mida seni pole laialdasemalt kasutatud?

- e. Kas teil on kogemusi või soovitusi mujalt maailmast, kus olete näinud sarnast erarahastuse ja kultuuriasutuste koostööd?

Koostöö mõju ja tulevikunägemus

- a. Kas olete märganud ja millisena näete erarahastuse mõju kultuuriasutuste tegevusele ja ühiskonnale laiemalt?
- b. Millisena näete tulevikus erarahastuse ja kultuuriasutuste koostööd; mida soovitate erarahastuse kaasamiseks teha?

Lisa

Kas jäi küsimata mõni küsimus, millele tahaksite ise vastata?

Lisa 2

Joonis 3. Erarahastamise võimalused koostööks riiklike kultuuriasutustega. Allikas: autori intervjuud

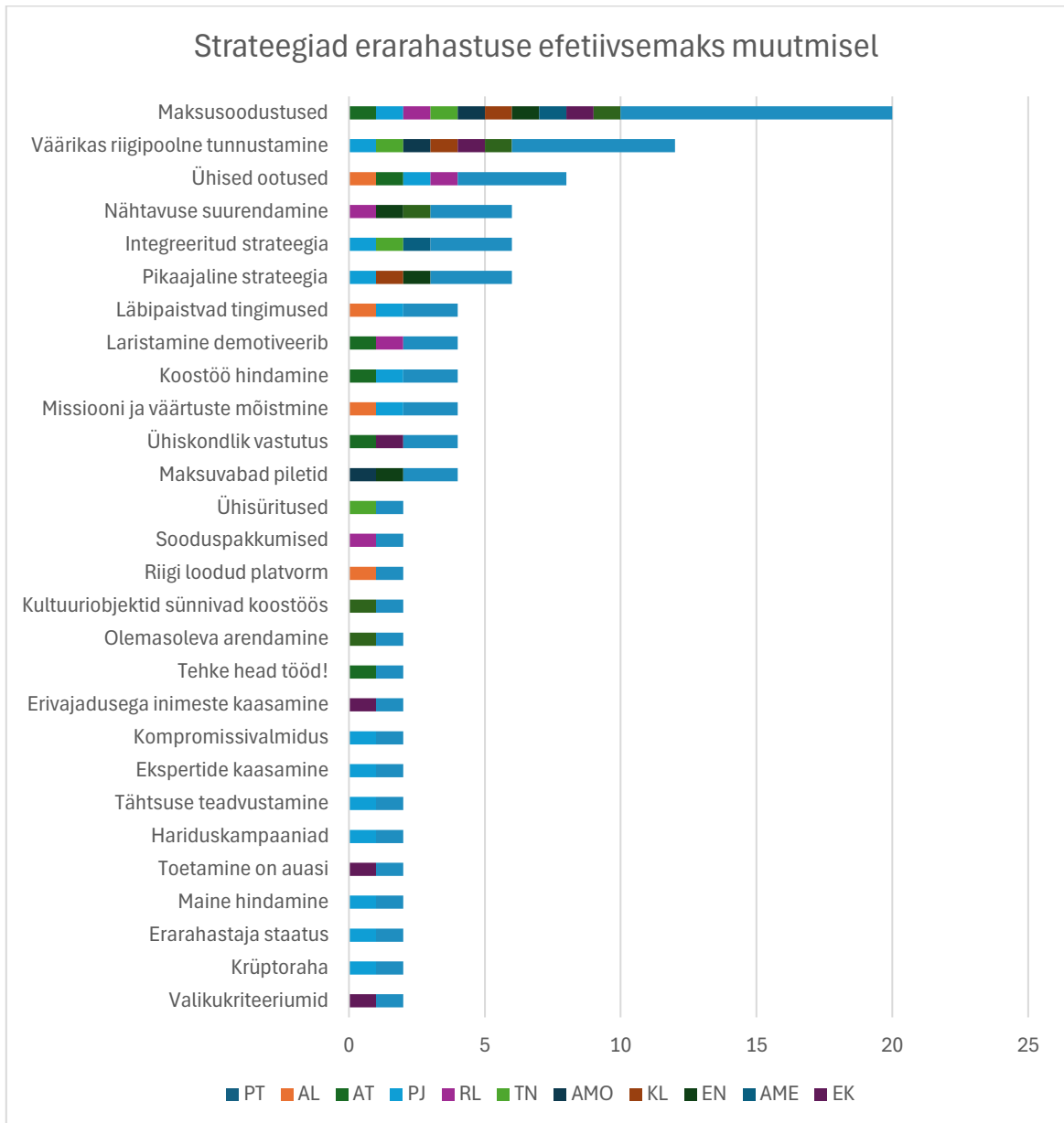
Lisa 3

Joonis 4. Takistused ja väljakutsed erarahastamisel kultuurivaldkonnas. Allikas: autori intervjuud

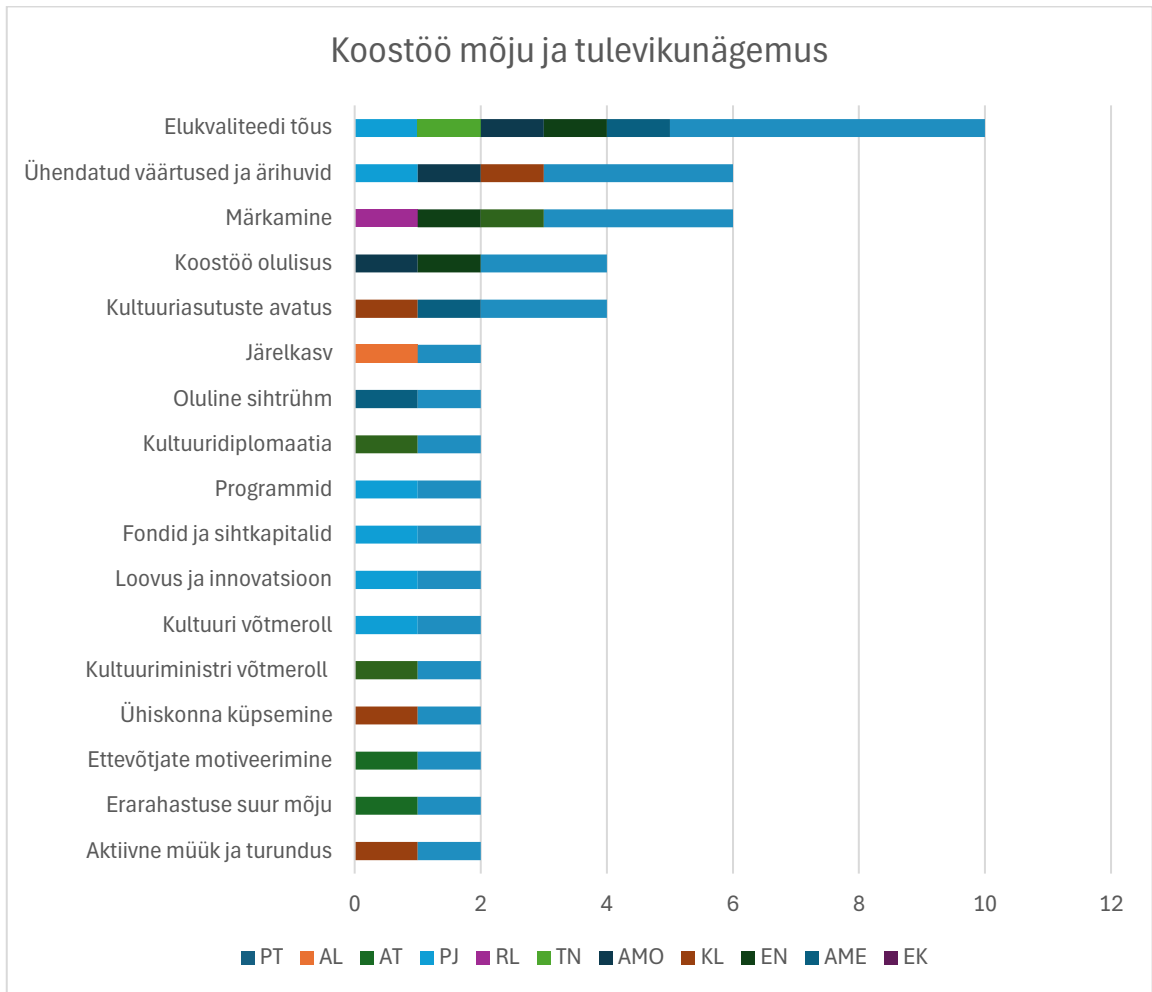
Lisa 4

Joonis 5. Strateegiad erarahastuse efektiivsemaks muutmisel. Allikas: autori intervjuud

Lisa 5

Joonis 5. Koostöö mõju ja tulevikunägemus. Allikas: autori intervjuud

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Kertu Orro

(sünnikuupäev: 25.08.1973)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose pealkirjaga „Erarahastajate hoiakud koostööks riiklike kultuuriasutustega“, mille juhendajad on Jana Reidla ja Ahto Kuuseok,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 21.05.2024